1651

ΤΑ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ

ΤΩΝ

1651

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΝΟΜΙΩΝ

ΑΠΟ ΤΗΣ 19 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1883

ΜΕΧΡΙ

ΤΗΣ ΕΠΙΒΡΑΒΕΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
1884.
ΙΟΥΛΙΟΣ.

ΤΥΠΟΙΣ Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑ.

SISMANOGLIO

ΜΕΡΟΣ Α'.

ΕΓΓΡΑΦΑ

ΔΙΑΜΕΙΦΘΕΝΤΑ ΜΕΤΑΞΥ

ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

ΚΑΙ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ

ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ

ΑΠΟ 19 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1883

ΜΕΧΡΙ

ΤΗΣ ΠΑΡΑΙΤΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΩΑΚΕΙΜ

ΤΗ 9 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1883.

SISMANOGLIO NEGARO

Α

Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

Ἀριθ. πρωτ. 883.

Τῇ Α. Ε. τῷ ὑπουργῷ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν θρησκευτικῶν.

Ἐξοχώτατε,

Ὅτε κατὰ θείαν πάντως βούλησιν ὁ μέγας τόν τε νοῦν καὶ τὴν ψυχήν, ἐν πᾶσι δὲ γενναῖος σουλτὰν Μεχμὲτ ὁ κατακτητὴς κατέκτησε τὴν τῶν ῥωμαίων αὐτοκρατόρων πρωτεύουσαν ταύτην, ἐσπούδαζε νὰ πληροφορηθῇ ἐκ παντὸς τρόπου τί ἄρά γε θὰ ἱκανοποίει τὸ γραικικὸν γένος κατὰ τὴν περίστασιν αὐτοῦ ταύτην. Σοφὸς ὢν κατὰ πάντα ὁ μέγας ἀνὴρ, ἐπιστα-μένως ἐμελέτησε πρὸς τοῖς ἄλλοις τὸ τῆς ἡμετέρας ὀρθοδόξου ἐκκλησίας πολίτευμα καὶ τὰς τοῦ κλήρου δικαιοδοσίας καὶ προνομίας, βουλόμενος ἵνα σεβασθῇ τὴν θέσιν αὐτῆς. Ἐν ταῖς μελέταις αὐτοῦ ταύταις εὗρε κατὰ κανόνας θρησκευτικοὺς, καὶ νῦν ἔτι ὑφισταμένους, ὅτι τὰ δικάζοντα τοὺς κληρικοὺς διὰ πᾶσαν ὑπόθεσιν δικαστήρια ἦσαν τὰ ἐπισκοπικὰ, σπανιώτατα δὲ ἐπετρέπετο αὐτοῖς ἡ ἐνώπιον τῆς συγκλήτου τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος προεδρευομένης ἐμφάνισις αὐτῶν. Ταῦτα πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ μεγάθυμος ἐκεῖνος καὶ ἀείμνηστος βασιλεὺς μα-θὼν, καὶ ταῦτα πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ *ἀρτισυστάτου* κρά-τους αὐτοῦ οὐχὶ ἀντικείμενα εὑρὼν, προσέτι καὶ τὴν ἱερότητα

τῶν θρησκευτικῶν διατάξεων τῆς ἡμετέρας θρησκείας λαμβάνων ὑπ' ὄψιν, ηὐδόκησεν ἵνα ἐν ταῖς ὑπ' αὐτοῦ βασιλικῶς χορηγηθείσαις τῇ ἡμετέρᾳ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ γένει προνομίαις κατατάξῃ καὶ τάσδε τὰς διατάξεις τὰς περὶ δίκης πατριάρχου, μητροπολίτου, ἐπισκόπου καὶ ἄλλων κληρικῶν πραγματευομένας·

α'] Αἱ ἀστικαὶ δίκαι τοῦ πατριάρχου, τῶν μητροπολιτῶν, τῶν ἀρχιεπισκόπων, τῶν ἐπισκόπων, τῶν ἐπιτρόπων καὶ ὑπαλλήλων αὐτῶν, οἱαδήποτε κἂν ὦσι, μὴ λαμβανέσθωσαν ὑπ' ὄψει ἀλλαχοῦ ἐκτὸς τῆς πρωτευούσης μου.

β'] Ἐὰν δεήσῃ δικαστικῶς (σέρεν) νὰ κρατηθῇ κληρικὸς ἱερεύς, καλόγηρος καὶ καλογραῖα, οἱ τοιοῦτοι δέον νὰ κρατῶνται διὰ τοῦ πατριάρχου.

Αἱ διατάξεις δὲ αὗται συμπεριελήφθησαν καὶ ἐν τοῖς τοῦ γένους κανονισμοῖς τοῖς βασιλικῶς ἐπικυρωθεῖσι καὶ ὡς νόμος τοῦ κράτους θεωρουμένοις. Ταῦτα δὲ πάντα συλλήβδην, αἱ προνομίαι δηλονότι καὶ οἱ κανονισμοί, διὰ παντοίων ἑτέρων βασιλικῶν πράξεων ἐπεκυρώθησαν καὶ ἐκραταιώθησαν. Ἡ τῷ ἡμετέρῳ κλήρῳ βασιλικῶς σὺν ἄλλαις ἐπιδαψιλευθεῖσα αὕτη προνομία, χάριτι θείᾳ ἐπὶ πέντε αἰῶνας ὑπάρξασα, οὐδεμιᾶς ἐνοχλήσεως πρόξενος ἐγένετο, οὐδ'ἐδόθη ἐξ αὐτῆς ποτε ἀφορμὴ ὅπως ἀνησυχήσῃ ἡ σεβαστὴ κυβέρνησις. Τούτων οὕτως ἐχόντων, νῦν μετὰ λύπης πληροφοροῦμαι μετὰ τῆς περὶ ἐμὲ ἱερᾶς συνόδου ὅτι ἡ ἱερὰ αὕτη προνομία, ἡ ἐπὶ πέντε αἰῶνας καλῶς κρατήσασα, οὐκ οἶδα διατί καὶ πῶς μετεποιήθη, λαβοῦσα χαρακτῆρα ὅλως διάφορον, μετεπεποιημένη δὲ κατεχωρίσθη ἐν τοῖς τελευταίοις ὑψηλοῖς βερατίοις ἀρχιερέων τινῶν νεωστὶ διορισθέντων.

Δὲν ἀποκρύπτω, ἐξοχώτατε, τὴν θλιβερὰν ἐντύπωσιν, ἣν ἐποίησεν ἡμῖν ἡ μεταποίησις τῆς προνομίας ταύτης, ὕστερον

μάλιστα ἀπὸ ἐπανειλημμένας διαβεβαιώσεις ὑψηλὰς ὅτι πάντα τὰ χορηγηθέντα προνόμια τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ γένει ἡμῶν ἔσονται διὰ παντὸς ἱερὰ καὶ ἀπαραβίαστα· ἀλλ' ἐξ ἄλλου δὲν πιστεύω ὅτι ταῦτα ἐγένοντο ἐν γνώσει τοῦ θρησκευτικοῦ ἢ τοῦ ἄλλου αὐτῆς χαρακτῆρος. Διὰ ταῦτα παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἐξοχότητα νὰ διατάξῃ ἐν εὐαρεσκείᾳ ἵνα ἐνεργηθῇ ὅ,τι πρέπον νὰ γείνῃ πρὸς ἐπάνοδον εἰς τὸ ἀρχαῖον καθεστὼς, τὸ σεβαστὸν καθεστὼς τῶν πέντε αἰώνων, τὸ ὁποῖον τοσοῦτοι ἀείμνηστοι σουλτάνοι, ὡς καὶ ὁ εὐκλεῶς νῦν βασιλεύων σουλτὰν Ἀπτοὺλ Χαμὶτ χὰν γάζῃ αὐθέντης ἡμῶν, ἀλληλοδιαδόχως ἐπεκύρωσαν.

Ἔχων ἄπειρα καὶ τρανὰ δείγματα τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς συνέσεως τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος, οὐδόλως ἀμφιβάλλω ὅτι θέλει εὐδοκήσει νὰ παραδεχθῇ καὶ ἐνεργήσῃ τὴν ταπεινήν μου ταύτην περὶ τούτου αἴτησιν.

Τῇ 19 φεβρουαρίου 1298 (1883), 22 ρεβιοὺλ-ἀχὴρ 1300.

(ὑπογρ.) ΙΩΑΚΕΙΜ.

© SISMANOGLIO MEGARO

Β

Ὑπουργεῖον
τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν θρησκευτικῶν.

Ἀριθ. 8

Πρὸς τὸ ῥωμαϊκὸν πατριαρχεῖον.

Ἔλαβον καὶ διῆλθον τὸ ταπείνον ὑμῶν, δι' οὗ ζητεῖτε ἵνα τὰ τῶν μητροπολιτῶν βεράτια, ἐν ταῖς περὶ δίκης διατάξεσι τῶν ὁποίων ἐγένοντο παρὰ τῆς Ὑψηλῆς πύλης τροποποιήσεις, γράφωνται ὡς καὶ πρότερον.

Εἰς ἀπάντησιν προάγομαι διὰ τοῦ παρόντος φιλικοῦ τεσκερὲ νὰ δηλώσω ὑμῖν ὅτι, καθὼς καὶ προφορικῶς εἶπον ὑμῖν, ἐξετάσας ἔμαθον ὅτι αἱ διορθώσεις αὗται τῶν βερατίων προῆλθον ἐκ τῆς συνῳδὰ τοῖς δικαστικοῖς διοργανισμοῖς καὶ μεταρρυθμίσεσι ληφθείσης τάξεως καὶ ὅτι καὶ τὰ βεράτια τῶν πνευματικῶν ἀρχηγῶν τῶν λοιπῶν κοινοτήτων γράφονται ὁμοίως.

Τῇ 4 δζεμαζὴ-οὐλ-ἀχὴρ 1300 (31 μαρτίου 1299=1883).

(ὑπογρ.) ΑΣΗΜ.

Γ

Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

Ἀριθ. πρωτ. 1291.

Τῇ Α. Ἐξ. τῷ ὑπουργῷ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν θρησκευτικῶν.

Ἐξοχώτατε,

Ἔλαβον καὶ μετὰ τῆς δεούσης ἐπιστασίας διῆλθον τὸν ἀπὸ τῆς 31 λήξαντος μηνὸς ὑψηλὸν τεσκερὲν τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἀπὸ τῆς 19 φεβρουαρίου ταπεινοῦ ταπειρίου μου, τοῦ πραγματευομένου περὶ τῶν ἐν ἐσχάτοις ἐπενεχθεισῶν τροποποιήσεων δύο ἐδαφίων τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοκρατορικοῦ βερατίου τοῦ βασιλικῶς διδομένου τοῖς ἀρχιερεῦσιν, ἀφορωσῶν δὲ εἰς τὸν τόπον καὶ τὸν τρόπον τῆς διαδικασίας αὐτῶν καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἱερωμένων προσώπων, ὁσάκις συμπέσῃ νὰ κινηθῇ κατά τινος αὐτῶν δίκη.

Εἶδον ἐν τῷ μνησθέντι ὑψηλῷ τεσκερὲ τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος τὸν ὃν αὕτη ἐπάγει λόγον τῆς τροποποιήσεως, ὅτι, δηλαδή, αἱ ἐπενεχθεῖσαι τροποποιήσεις αὗται προῆλθον «ἐκ τῆς συνῳδὰ ταῖς δικαστικαῖς μεταρρυθμίσεσι ληφθείσης τάξεως». Ὁμολογῶ χάριτας μετὰ τῶν περὶ ἐμὲ δύο σωμάτων, τῆς ἱερᾶς συνόδου, δηλονότι, καὶ τοῦ ἐθνικοῦ μικτοῦ συμβουλίου, τῇ ὑμετέρᾳ ἐξοχότητι εὐαρεστηθείσῃ νά μοι δηλώσῃ τὸν λόγον, οὗ ἕνεκα ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις προέβη εἰς ταύτην τὴν τροποποίησιν· παρακαλῶ ὅμως αὐτὴν ὅπως ἐν τῷ φιλοδικαίῳ

καὶ φιλονόμῳ φρονήματι αὐτῆς ἐπιτρέψῃ μοι νὰ παρατηρήσω ὅτι, κατὰ τὴν ἐμὴν καὶ τῶν περὶ ἐμὲ δύο σωμάτων ταπεινὴν γνώμην, ὁ πρὸς δικαιολογίαν τῶν ἐπενεχθεισῶν τροποποιήσεων ἐπαγόμενος λόγος τῆς νέας δικαστικῆς τάξεως οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔχῃ δύναμιν ἀπέναντι προνομίου πρὸ αἰώνων ἄθικτον ἔχοντος τὴν ἰσχύν. Κατὰ τὴν ἔκπαλαι παρ' ἡμῖν τοῖς ὀρθοδόξοις κρατήσασαν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν, ὁ εἰς πταῖσμά τι ἢ ἔγκλημα ὑποπίπτων ἀνθρωπίνως ἀρχιερεὺς δικάζεται ἐν ἐκκλησιαστικῷ δικαστηρίῳ ἢ ἐν ἄλλῳ ἀνωτάτῳ ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ κράτους συγκροτουμένῳ, προφυλακίζεται δὲ οὐχὶ ἐν ταῖς κοιναῖς φυλακαῖς· οἱ δὲ περὶ τὸν ἀρχιερέα ἱερωμένοι τε καὶ μοναχοὶ προσωποκρατοῦνται διὰ τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως καὶ ἕως οὗ διεξαχθῶσι τὰ περὶ τῆς δίκης αὐτῶν φυλάττονται ἐν τῇ μητροπόλει. Αἱ διατάξεις αὗται, ἐξοχώτατε, ἀπετέλεσαν ἔκπαλαι τὸ νόμιμον καθεστὼς τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας, ὡς ἐν τῷ ἀπὸ τῆς 19 φεβρουαρίου ταπεινῷ μου τακριρίῳ ἐδηλώθη καὶ ὡς φαίνεται ἐν τοῖς μέχρις ἐσχάτων ἐκδοθεῖσιν αὐτοκρατορικοῖς βερατίοις τῶν εἰς ἐπαρχίας διοριζομένων ἀρχιερέων. Ἡ ἀναγνώρισις τῆς τάξεως ταύτης ὑπὸ τῆς σεβαστῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως εἶναι τόσον παλαιά, ὡς γνωστόν, ὅσον καὶ ἡ θεμελίωσις τοῦ ἐνδόξου θρόνου τῶν Ὀσμανιδῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Οἱ ὡς βάσις τῆς τάξεως ταύτης ὑποκείμενοι λόγοι εἶναι τόσον ἀδιαφιλονίκητοι, ὅσον ἀδιαφιλονίκητος εἶναι ἡ ἀποδεξαμένη καὶ κυρώσασα αὐτοὺς ὑψηλὴ σύνεσις καὶ πολιτικὴ περίνοια τῶν ἀειμνήστων ἐνδόξων σουλτάνων ἀπὸ τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ ἤδη εὐκλεῶς βασιλεύοντος εὐμενεστάτου ἡμῶν ἄνακτος σουλτὰν Χαμὶτ ἐφένδου μας. Τὸ ἱερὸν τοῦτο καθεστὼς ἐθεωρήθη ἔγκυρον καὶ διέμεινεν ἄθικτον κατ' οὐσίαν καὶ μεθ' ὅλας τὰς ἀπὸ τῆς ἁλώσεως μέχρις ἐσχάτων ἐπελθούσας ἐν

τοῖς νόμοις καὶ ταῖς περὶ δικαστηρίων τοῦ κράτους διατάξεσι διαφόρους τροποποιήσεις καὶ βελτιώσεις. Καὶ ἀληθῶς, ὅσον εἶναι φαναὶ καὶ ἀναντίρρητοι αἱ τοιαῦται ἀναδιοργανώσεις καὶ βελτιώσεις, ὅσον εἶναι ἀδιαφιλονίκητος καὶ ἡ ἐν τοῖς τοιούτοις πρόοδος ἡ ἐπὶ πέντε ἤδη αἰῶνας τῇ ἐξόχῳ πρωτοβουλίᾳ καὶ συνέσει τῶν ἐνδόξων σουλτάνων ἡμῶν καὶ τῶν περὶ αὐτοὺς σεβαστῶν κυβερνήσεων γενομένη ἐν τῷ κράτει, τόσον ἐκεῖθεν εἶναι φανερὰ καὶ ἀναντίρρητος ἡ καὶ μεθ' ὅλα ταῦτα θρησκευτικὴ, οὕτως εἰπεῖν, διατήρησις τῶν ἡμετέρων προνομίων ἐκ μέρους τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως, ἥτις οὐ μόνον δὲν ἐτροποποίησεν, ἀλλὰ καὶ ἐνίσχυσε καὶ ἐπεκύρωσεν αὐτά. Κατόπιν τῶν ταπεινῶν τούτων παρατηρήσεων καὶ πεποιθήσεων ἐμοῦ τε καὶ τῶν περὶ ἐμὲ δύο σωμάτων εἶναι βεβαίως περιττὸν νὰ εἰσέλθω ἔστω καὶ εἰς τὴν ἐλαχίστην ἀνάπτυξιν τῆς ἀρτίως ἐπενεχθείσης τροποποιήσεως ἐν τοῖς σχετικοῖς ἐδαφίοις τοῦ ὑψηλοῦ βερατίου, καθ' ἣν ὁ μητροπολίτης, ὁ ἀρχιεπίσκοπος, ὁ ἐπίσκοπος, ὁ ἀρχιμανδρίτης, ὁ ἡγούμενος καὶ ὁ ἱερεὺς παραπέμπονται εἰς τὰ κατὰ τόπους δικαστήρια τοῦ σερί· καθ' ἣν, τουτέστι, πρόκειται ἐν τῷ μουδουρλικίῳ, ἐν τῷ καϊμακαμλικίῳ, ἐν τῷ μουτεσαριφλικίῳ ἢ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ βαλιλικίῳ, δι' ἣν τυχὸν αἰτίαν ἤθελεν ἐγκαλέσει τὸν ἀρχιερέα τοῦ τυχόντος κακοβούλου ἡ ἰδιοτροπία, νὰ παρουσιάζηται οὗτος πολλάκις ἴσως τῆς ἑβδομάδος ὡς ἐναγόμενος ἐνώπιον τοῦ καδῆ ἢ τοῦ ναχιὲ ναϊπῆ καὶ κατὰ τὸ σερὶ νὰ δικάζηται καὶ νὰ καταδικάζηται συνεπῶς καὶ εἰς φυλάκισιν. Εἶναι περιττὸν ἐπίσης νὰ προσθέσω ὅτι ἡ τροποποίησις αὕτη δὲν φαίνεται κατὰ πάντα συνάδουσα οὐδὲ πρὸς αὐτὴν τὴν νέαν δικαστικὴν τάξιν, τὴν ὑποδεικνυομένην ὑπὸ τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος ὡς ἐπαγαγοῦσαν τὴν κατάργησιν τοῦ προνομίου ἡμῶν. Πάντα ταῦτα ἄρα παρατρέχων, λαμβάνω τὴν τόλμην, ἐξοχώτατε,

νὰ δηλώσω καὶ αὖθις τῇ ὑμετέρᾳ ἐξοχότητι καὶ δι' αὐτῆς τῇ σεβαστῇ αὐτοκρατορικῇ κυβερνήσει ὅτι μὴ δυνάμενος νὰ ἐγκαταλείψω τὴν ἀπ' αἰώνων καλῶς καὶ ἄνευ βλάβης τινὸς τῆς δημοσίου ἐξουσίας ἢ τοῦ δημοσίου δικαίου κρατήσασαν τάξιν, καθικετεύω τὴν σεβαστὴν αὐτοκρατορικὴν κυβέρνησιν ὅπως εὐαρεστηθῇ νὰ διατάξῃ τὴν ἐπάνοδον ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου τοῦ ἡμετέρου προνομίου καθεστῶτος.

Τῇ 13 ἀπριλίου 1883 (1299), 18 δζεμαζὴ-οὐλ-ἀχὴρ 1300.

(Ὑπογρ.) ΙΩΑΚΕΙΜ.

Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

Ἀριθ. πρωτ. 1948.

Τῇ Α. Ε. τῷ ὑπουργῷ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν θρησκευτικῶν.

Ἐξοχώτατε,

Διὰ δύο ἡμετέρων ταπεινῶν τακριρίων, τοῦ μὲν ἀπὸ τῆς 19 τοῦ παρελθόντος φεβρουαρίου, τοῦ δὲ ἀπὸ τῆς 13 ἀπριλίου εἰς ἀπάντησιν γενομένου πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀπὸ τῆς 31 μαρτίου ὑψηλοῦ ἀπαντητικοῦ τεσκερὲ τῆς ὑμ. ἐξοχότητος, πραγματευομένων ἀμφοτέρων περὶ τῆς ἀπροσδοκήτου καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν πατριαρχείων ἐπελθούσης τροποποιήσεως δύο τοῦ

ὑψηλοῦ αὐτοκρατορικοῦ βερατίου τοῦ βασιλικῶς διδομένου τοῖς νεοεκλεγομένοις καὶ νεοδιοριζομένοις ἀρχιερεῦσιν ἐδαφίων, ἐξ ὧν τὸ μὲν ἀφορᾷ τὸν τόπον καὶ τὸ δικαστήριον τὸ ἁρμόδιον δικάζειν τὰς περὶ ἀστικοῦ δικαίου δίκας αὐτῶν, τὸ δὲ ἄλλο δεικνύει τὸν τρόπον τῆς κλητεύσεως τῶν ἱερέων καὶ λοιπῶν κληρικῶν καὶ τὸν τόπον τῆς προφυλακίσεως αὐτῶν· διὰ τῶν δύο τούτων, λέγομεν, τακριρίων ἐδηλώθη τῇ ὑμετέρᾳ ἐξοχότητι οἵαν ζωηρὰν ἅμα καὶ θλιβερὰν ἐνεποίησεν αἴσθησιν πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ταπεινῶς ὑποφαινομένοις ἡ ἀπροσδόκητος αὕτη τῆς Σ. αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως πρᾶξις καὶ ὁποῖον τὸ νομοταγὲς φρόνημα ἡμῶν περί τε τούτων τῶν δύο τροποποιήσεων καὶ περὶ τῶνλοιπῶν προνομίων καὶ δικαιωμάτων, τῶν ὑπὸ τοῦ ἐνδόξου κατακτητοῦ Μωάμεθ τοῦ Β' τῇ ἡμετέρᾳ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ ὑπὸ τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν αὐτῆς διατελοῦντι ρωμαϊκῷ γένει μετὰ τὴν κατάκτησιν ἀναγνωρισθέντων, κατὰ καιροὺς δὲ ὑπὸ τῶν ἐνδόξων σουλτάνων διαδοχικῶς ἐπαυξηθέντων καὶ μέχρις ἐσχάτων ἐπὶ τῶν εὐκλεῶν βασιλικῶν ἡμερῶν τοῦ λαοφιλήτου ἡμῶν ἄνακτος σουλτὰν Ἀπτοὺλ Χαμὶτ χὰν ἐφένδου ἡμῶν κρατησάντων. Κατὰ συνέπειαν δὲ παρεκλήθη ἡ ὑμ. ἐξοχότης καὶ δι' αὐτῆς ἡ Σ. αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις ὅπως εὐδοκήσῃ ἐν δικαιοσύνῃ νὰ ἐπαναγάγῃ τὰ δύο τροποποιηθέντα ταῦτα ἐδάφια εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν κατάστασιν καὶ οὕτω διατηρηθῇ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ἐν γένει ἐκκλησιαστικῶν προνομίων καὶ δικαιωμάτων τὸ καθεστώς.

Ἀλλ' ὅμως, ἐξοχώτατε, μετὰ λύπης μὴ ἀποκρυπτομένης παρατηροῦμεν οἱ ὑποφαινόμενοι ὅτι αἱ περὶ τούτων θερμαὶ δεήσεις ἡμῶν πρὸς αὐτὴν καὶ δι' αὐτῆς πρὸς τὴν σεβαστὴν αὐτοκρατορικὴν κυβέρνησιν παρεωράθησαν, μεταγενέστεραι δὲ ἐνέργειαι προαγγέλλουσιν ἡμῖν δυσάρεστον φορὰν πραγμάτων τείνουσαν εἰς κατάργησιν καὶ ἑτέρων ἡμετέρων προνομίων κα

δικαιωμάτων ἐκκλησιαστικῶν, μέγα σημαινόντων ἐν τῷ βίῳ καθόλου καὶ τῇ ὑπάρξει τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας καὶ τοῦ γένους.

Ἐκτὸς τῆς τροποποιήσεως τῶν εἰρημένων δύο ἐδαφίων τοῦ βερατίου, ἐξοχώτατε, ἐκοινοποιήθη σπουδαία ἀλλοίωσις τοῦ δικαιώματος τῶν πατριαρχείων τοῦ δικάζειν αὐτὰ καὶ τὰς μητροπόλεις τὰς ἀπὸ τῶν διαθηκῶν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν ἀναφυομένας διαφορὰς κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς νόμους ἀνεκκλήτως. Ἐκοινοποιήθη νέος τρόπος διεκδικάσεως καὶ διεκπεραιώσεως τῶν ἐκ τοῦ γάμου ἀπορρεουσῶν περὶ διατροφῆς συζύγων διαφορῶν, ὅπερ συνεπάγεται διατάραξιν ὅλου τοῦ δικαίου τοῦ ἀφορῶντος εἰς τὸν γάμον, μυστήριον ὄντα παρ' ἡμῖν. Ἐγνώσθη δι' ἐπισήμων γραμμάτων ὅτι τὸ ἄχρι τοῦδε καλῶς ἐπικρατῆσαν δικαίωμα τοῦ ἐλευθέρως ἀνεγείρειν ἐκκλησίας, σχολεῖα καὶ ἄλλα δημόσια φιλανθρωπικὰ κτίρια, ὅπου ἂν αἱ περὶ τῶν τοιούτων ἀνάγκαι τῶν χριστιανῶν ἀπαιτήσωσιν, ὑποβάλλεται εἰς περιορισμοὺς ἥκιστα νομίμους καὶ συνάδοντας πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθερίας τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως. Παρετηρήθη ἀλλοίωσις εἰς τὴν ἀρχαίαν νόμιμον τάξιν περὶ ἐκτελέσεως τῶν ὑπὸ τῶν πατριαρχείων ἐκδιδομένων ποινικῶν ἀποφάσεων τῶν ἀφορωσῶν τὴν ἐκκλησιαστικὴν τιμωρίαν ἀπειθῶν ἢ ἄλλως πως πταισάντων θρησκευτικῶς κληρικῶν, ὡς καὶ ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν ἀποφάσεων σχετικῶν πρὸς τὴν διοίκησιν τῆς ἐκκλησίας, ὧν ἡ ἐκτέλεσις ἀπαιτεῖ τὴν κυβερνητικὴν ἀρωγήν. Ἐδηλώθησαν πολλαχῶς περιορισμοὶ εἰς τὴν ἐλευθέραν διεύθυνσιν τῶν ἡμετέρων κοινοτικῶν σχολείων, διεύθυνσιν γινομένην συνῳδὰ τῇ ἀρχαίᾳ τάξει τῇ πανδήμως ἀνομολογηθείσῃ ὑπὸ τῆς Σ αὐτοκρ. κυβερνήσεως καὶ ἐνασκουμένην μεθ' ὅλου τοῦ σεβασμοῦ τῶν νομίμων δικαίων τῆς σεβαστῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως.

Περὶ πάντων τούτων, ἐξοχώτατε, ἐν ἱκανῇ ἐκτάσει καὶ λεπτομερείᾳ γίνεται λόγος ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ πατριαρχικῷ βερατίῳ, ἐν τοῖς ἐθνικοῖς κανονισμοῖς τοῖς ἔχουσι κῦρος νόμου τοῦ ὑψηλοῦ κράτους καὶ ἐν ἑτέροις διαφόρου φύσεως καὶ σημασίας ἐπισήμοις ἐγγράφοις, ὡς δικαιωματικῶς καὶ προνομιακῶς ἀνηκόντων τῇ δικαστικῇ καὶ διοικητικῇ ἁρμοδιότητι καὶ δικαιοδοσίᾳ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, ὅπερ καὶ ἐν πολλαῖς τῶν σπουδαιοτάτων ἱστορικῶν περιστάσεων τοῦ ὑψηλοῦ κράτους ἀνωμολογήθη καὶ κατ' ἐπανάληψιν ἐκυρώθη. Ταῦτα ἀποτελοῦσιν ἔκπαλαι τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἡμῶν κατὰ τόπους κρατήσασαν τάξιν καὶ συνήθειαν. Ταῦτα, τέλος, μεγίστην συνάφειαν ἔχουσι μετὰ τῶν θρησκευτικῶν νόμων τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας καὶ στενῶς εἰσι μετ' αὐτῆς συνδεδεμένα εἰς τρόπον, ὥστε οὐδόλως συγχωρεῖται εἰς ἡμᾶς νὰ παραδεχθῶμεν ἑτέραν παρὰ τὴν ἤδη καθιερωθεῖσαν τάξιν. Ἕνεκα δὲ τῶν ἀνωτέρω καὶ ἄλλων πολλῶν λόγων καὶ αἰτίων ὁ κοινωνικὸς βίος τοῦ ὀρθοδόξου χριστιανοῦ ἐν Τουρκίᾳ στενότατά ἐστι συνδεδεμένος μετὰ τῆς θρησκείας καὶ ἐκκλησίας, ὥστε, ὑπὸ οἱανδήποτε ἔποψιν ἐξεταζομένων τῶν περὶ ὧν λόγος ζητημάτων, ἀνέφικτος καθίσταται ἡ μετατροπὴ καὶ ἀλλοίωσις τοῦ καθεστῶτος, ὅπερ πάντοτε ἀνεγνώρισεν ἡ Σ. αὐτοκρ. κυβέρνησις. Καὶ τῷ ὄντι, ὁσάκις εἷς ἓν τῶν εἰρημένων προνομίων καὶ δικαιωμάτων ἐλάμβανε χώραν ἐπέμβασίς τις παρὰ τοῦ κατὰ τόπους ναίπη ἢ τῶν ἄλλων ἀρχῶν, τὸ πατριαρχεῖον πάντοτε ἀνεφέρετο πρὸς τὴν ὑψηλὴν κυβέρνησιν, ἥτις καὶ ἀναγνωρίζουσα τὰ δίκαια αὐτοῦ ἐξέδιδε σχετικὰ διατάγματα ἀπαγορεύοντα τῷ ναίπῃ καὶ ταῖς λοιπαῖς ἀρχαῖς τὴν οἱανδήποτε ἀνάμιξιν εἰς τοιαῦτα ζητήματα, ὡς θρησκευτικὰ καὶ κατὰ συνέπειαν τῆς ἁρμοδιότητος ὄντα τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων. Τὰ ἐπὶ τούτων κατὰ καιροὺς ἐκδοθέντα ὑψηλὰ

ISMANOGLIO

διατάγματα, ὡς γνωστά, θεωροῦμεν ὅλως περιττὸν ν'ἀπαριθμήσωμεν ἐνταῦθα.

Οὕτως οὖν ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἐξοχώτατε, καὶ μὴ ὄντος δυνατοῦ ἄλλως γενέσθαι ἕνεκα τῶν προεκτεθέντων ἐν συνόψει θρησκευτικῶν, κοινωνικῶν καὶ προνομιακῶν λόγων, οἱ ὑποφαινόμενοι νόμιμοι ἀντιπρόσωποι τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ γραικικοῦ γένους, θαρρούντως εἰς τὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν γενομένων καὶ τὰς διακηρύξεις ἐπὶ τῆς οὐσίας καὶ τῶν ἀρχῶν τῶν προνομίων καὶ δικαιωμάτων προβαίνοντες, οὐδόλως ἀμφιβάλλομεν ὅτι ἡ ὑψηλὴ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις θέλει εὐαρεστηθῇ νὰ λάβῃ ταῦτα ὑπὸ σπουδαίαν μελέτην καὶ σκέψιν καὶ θέλει εὐδοκήσει νὰ δείξῃ καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ τὴν εὐμένειαν καὶ δικαιοσύνην αὐτῆς, φυλάττουσα ἐν ἀκεραιότητι καθεστὼς, θρησκευτικόν, πολιτικὸν καὶ κοινωνικὸν χαρακτῆρα φέρον, καθεστὼς, ὅπερ εὗρε καὶ ἐκύρωσεν ὁ μέγας καὶ ἔνδοξος κατακτητὴς καὶ ὅπερ πάνυ σοφῶς καὶ καταλλήλως ἐπεκυρώθη καὶ ἐνισχύθη ὕστερον. Τοῦτο ἔσεται ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν σπουδαιοτάτη ὑπηρεσία εἰς τὰ ἀληθῆ τοῦ ὑψηλοῦ κράτους συμφέροντα, μεγίστη δὲ εὐεργεσία πρὸς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν καὶ τὸν ὑπ' αὐτὴν πνευματικῶς διατελοῦντα λαὸν, ὅστις μετ' αὐτῆς θέλει εὔχεται πρὸς τὸν ὕψιστον Θεὸν ὑπὲρ τῆς ὑγιείας, εὐδαιμονίας καὶ μακροημερεύσεως τῆς Α.Α.Μ. τοῦ λαοφιλήτου ἡμῶν ἄνακτος σουλτὰν Ἀπδοὺλ Χαμὶτ χὰν ἐφένδου ἡμῶν καὶ ὑπὲρ τῆς ἀκλονήτου αὐτοῦ καὶ ἐπὶ μήκιστον ἐπὶ τοῦ ἐνδόξου θρόνου τῶν ἐνδόξων προγόνων αὐτοῦ διαμονῆς.

Τῇ 27 μαΐου 1299 (1883), 3 σαπὰν 1300.

(Ἕπονται αἱ σφραγῖδες τῆς Α. Θ. Π., τῶν μελῶν τῆς Ι. συνόδου καὶ τοῦ Δ. Ε. Μ. συμβουλίου).

Ε

Ὑπουργεῖον
τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν θρησκευτικῶν.

Πρὸς τὸ ῥωμαϊκὸν πατριαρχεῖον.

Τὸ τακρίριον ὑμῶν, τὸ ἀφορῶν τὰ τροποποιηθέντα δύο περὶ διαδικασίας ἐδάφια τῶν τοῖς μητροπολίταις καὶ ἐπισκόποις διδομένων ὑψηλῶν βερατίων, λαβὼν ὑπέβαλον τῇ Μ. βεζιρείᾳ.

Ἐν τῷ τακριρίῳ τούτῳ λέγεται ὅτι, ἐνῷ κατὰ τὰ ἀρχαῖα προνόμια ἀπαιτεῖται νὰ κρατῆται ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου ὁ ἐπίσκοπος, ὁ ἱερεὺς, ὁ καλόγηρος καὶ ἡ καλογραῖα, ὅταν ἤθελε δεήσει νὰ προσωποκρατηθῇ τις ἐξ αὐτῶν, τὸ ἐδάφιον τοῦτο ἐτροποποιήθη ὡς ἑξῆς, ἤτοι ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ἓν τῶν εἰρημένων προσώπων ἤθελε κατηγορηθῇ ἐπὶ ἐγκλήματι, δέον νὰ προσωποκρατῆται ὑπὸ τῆς ἀρχῆς, ὅπως ὑποστῇ ἀνάκρισιν καὶ διαδικασίαν, ἀφοῦ δὲ ἀποδειχθῇ ἡ ἐνοχή του, ἐκτελεῖται ἡ ποινὴ αὐτοῦ ἐν τῇ κυβερνητικῇ φυλακῇ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ἱερωσύνης αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου· καὶ ὅτι ἐπίσης, ἐνῷ κατὰ τὰ ἀρχαῖα προνόμια αἱ ἀστικαὶ δίκαι αὐτῶν τῶν μητροπολιτῶν, τῶν ἐπισκόπων ἢ τῶν ὑπὸ τὴν πνευματικὴν αὐτῶν δικαιοδοσίαν κληρικῶν θεωροῦνται ἐνώπιον τοῦ σεϊχ-οὐλ-ισλάμη, καὶ τὸ περὶ τούτου ἐδάφιον ἐτροποποιήθη ὡς ἑξῆς, ἤτοι ὅτι αἱ ἀστικαὶ δίκαι δέον νὰ θεωρῶνται ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἐνώπιον τῶν ἱεροδικαστῶν. Καίτοι δὲ ἡ βάσις τοῦ διϊσχυρισμοῦ τούτου στηρίζεται ἐπὶ τῶν παρὰ τοῦ πορθητοῦ σουλτὰν Μουχαμμὲτ χὰν δωρηθέντων προνομίων, ἀλλ' ὅμως ὁ διισχυρισμὸς οὗτος δὲν ἔχει κῦρος, ὡς μὴ ἀπαντῶντος σή-

μειώματός τινος (κάϊδ) ἢ τίτλου (σενέτ) περὶ ἀπονομῆς τοιούτου προνομίου. Μ' ὅλα ταῦτα, ἐὰν κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας ἐδόθησαν μέν προνόμιά τινα, ἤθελεν ὅμως ἀποδειχθῆ ὅτι ταῦτα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν εἶναι ἀνεφάρμοστα ἢ ἀσυμβίβαστα πρὸς τοὺς γενικοὺς νόμους καὶ πρὸς τὰ διοικητικὰ δίκαια, φανερὸν ὅτι ἐπιτρέπεται ἡ τροποποίησις αὐτῶν ἀναλόγως τῶν ἀπαιτήσεων τῶν περιστάσεων καὶ τῆς ἐποχῆς, δηλαδὴ ἀναμφηρίστως καὶ ἀναμφιβόλως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ παραδεκτὸν τὸ ἑξῆς, ὅτι ἡ κυβέρνησις ὑποχρεοῦται νὰ διατηρήσῃ ἐκ παντὸς τρόπου τὰς ἀρχαίας παραχωρήσεις (μουσααδὰτ) ἐν γένει καὶ ἀπολύτως, ὡς ἔχουσι. Πλὴν ἀλλὰ αἱ ὡς πρὸς τὰς ἀρχικὰς διατάξεις τῶν βερατίων διατεινόμεναι ἀλλοιώσεις δὲν εἶναι ἀληθεῖς· διότι ἡ περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου προσωποκρατήσεως ἐν ἀνάγκῃ ἑνὸς τῶν ἐπισκόπων, τῶν ἱερέων καὶ τῶν καλογραιῶν διάταξις τοῦ τοῖς μητροπολίταις διδομένου ὑψηλοῦ βερατίου ἀφορᾷ θρησκευτικὰς ὑποθέσεις, τὸ δὲ ἐν τῷ ἅμα προσωποκρατεῖν ἀνεξαιρέτως οἱονδήποτε πρόσωπον κατηγορούμενον ἐπὶ ἐγκλήματι, τὸ ἀνακρίνειν, δικάζειν καὶ ἐκτελεῖν τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου διαγορευόμενα εἶναι ἐκ τῶν δικαιωμάτων τῆς ἀρχῆς. Ἐπειδὴ ὅμως ἀπό τινος ἔν τισι μέρεσι πνευματικοὶ ὑπάλληλοι, καταχρώμενοι τὴν διὰ θρησκευτικὰς ποινὰς ἐξιδιασμένην διάταξιν τῶν βερατίων καὶ διδόντες τῇ διατάξει ταύτῃ ἑρμηνείαν ἐκτὸς τῆς σαφοῦς καὶ φυσικῆς αὐτῆς σημασίας, προέβησαν νὰ διισχυρισθῶσιν ὅτι ἡ προσωποκράτησις καὶ ἡ τιμωρία καὶ τῶν ἐπὶ ἐγκλήματι κατηγορουμένων ἱερέων ἀνήκει αὐτοῖς καὶ οὕτω νὰ ἐπεμβαίνωσιν εἰς τὰ δικαστικὰ καθήκοντα—διὰ ταῦτα ἁπλῶς πρὸς ἄρσιν τοιούτων καταχρήσεων καθωρίσθη ἐν τοῖς βερατίοις τὸ τῇ δικαστικῇ ἐξουσίᾳ ἀνῆκον καθῆκον, τῆς διατάξεως ὅμως τῆς δικλαμβανούσης ὅτι οἱ

μητροπολῖται θέλουσι προσωποκρατεῖ ἀπ' εὐθείας καὶ τιμωρεῖ τοὺς παραβαίνοντας τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας κληρικοὺς οὐδὲ ἓν γράμμα μετεβλήθη, ἀλλ' ἔμεινεν ὅπως εἶχεν, αἱ δὲ ἐξηγήσεις αὗται ἐγένοντο καὶ ἐν τοῖς βερατίοις τῶν ἀρχηγῶν τῶν λοιπῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ περὶ ἁρμοδίου δικαστηρίου τῶν ἀστικῶν δικῶν τῶν μητροπολιτῶν ἐδάφιον, κατ' ἀρχὰς τὰ ὑψηλὰ βεράτια τὰ διδόμενα τοῖς μητροπολίταις διελάμβανον ὅτι οἱαδήποτε δίκη τῶν μητροπολιτῶν πρέπει νὰ θεωρῆται ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ διβανίῳ καὶ οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ· ἀκολούθως, ἐν ταῖς γενομέναις μεταρρυθμίσεσι (τανζιμὰτ) καὶ ἐν τῇ καταργήσει τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διβανίου, ὁρισθέντος ἵνα αἱ συμβαίνουσαι δίκαι θεωρῶνται ἐνώπιον τοῦ σεϊχ-οὐλ-ισλάμη, τὰ μετὰ τοῦτο ἐκδοθέντα ὑψηλὰ βεράτια διελάμβανον ὅτι αἱ δίκαι αὗται πρέπει νὰ θεωρῶνται ἐνώπιον τοῦ σεϊχ-οὐλ-ισλάμη· ἀλλ' ὅπως μὴ ὑποβάλλωνται οἱ ἐνδιαφερόμενοι εἰς τὸν κόπον τοῦ νὰ μεταβαίνωσι μέχρι Κωνσταντινουπόλεως, ἐσαφηνίσθη ὅτι αἱ τοιαῦται ἀστικαὶ καὶ καθαρῶς τῆς δικαιοδοσίας τοῦ σερῆ δίκαι θέλουσι θεωρεῖσθαι ἐν τοῖς ἐπιτοπίοις ἱεροδικείοις, συμφώνως τῇ ἐν τοῖς εἰρημένοις ὑψηλοῖς βερατίοις διαλαμβανομένῃ βάσει. Ὥστε ἡ ἐξήγησις καὶ ἑρμηνεία αὕτη δὲν φαίνεται πῶς ἀντιστρατεύεται, ὡς διϊσχυρίζεσθε, εἰς τὰ ἀρχαῖα προνόμια καὶ πῶς προσβάλλει τὴν καθ' ἱεραρχικὴν τάξιν ἐξάρτησιν τῶν θρησκευτικῶν ὑπαλλήλων καὶ τὴν ἁρμοδιότητα, ἣν κέκτηνται, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐκ καθαρῶς θρησκευτικῶν ζητημάτων προερχομένων ποινῶν καὶ λοιπῶν. Διὰ ταῦτα ἀποφάσει τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ἡ Α Υ. ὁ σαδραζάμης διέταξέ με ἀπαντητικῶς διὰ τεσκερὲ νὰ δηλώσω ὑμῖν εἰς ἀπάντησιν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀφορμὴ εἰς

ISMANOGLIO

τὸν ἐκ μέρους τῶν ὑμετέρων πατριαρχείων γενόμενον διισχυρισμόν.

Ἐφ' ᾧ λεπτομερῶς προέβην νὰ ἐκθέσω τὰ ἀνωτέρω.

Τῇ 2 σαπὰν 1300 (26 μαΐου 1299=1883).

(ὑπογρ.) ΑΣΗΜ.

ΣΤ

Ὑπουργεῖον τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν θρησκευτικῶν.

Ἀριθ. 22.

Πρὸς τὸ ρωμαϊκὸν πατριαρχεῖον.

Ἔλαβον γνῶσιν τοῦ περιεχομένου τοῦ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 27 μαΐου 1299 κοινοῦ τακριρίου, ὅπερ ἐδώκατε ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν γνωστῶν προσώπων, τοῦ ἐπαναληπτικῶς διαλαμβάνοντος ὅτι ἐκ τοῦ βερατίου τῶν μητροπολιτῶν ἠλλοιώθησαν προνόμιά τινα καὶ ἐξαιτουμένου ἅμα τὴν διατήρησιν αὐτῶν εἰς τὸ καθεστώς.

Ἐκ τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ ἐξάγεται ὅτι τὸ κοινὸν τοῦτο τακρίριον ἐγράφη πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ φιλικοῦ τεσκερέ μου, τοῦ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου εἰς ἀπάντησιν ἀποσταλέντος ὑπὸ χρονολογίαν 26 μαΐου 1299. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ εἰρημένῳ τεσκερὲ δηλοῦται λεπτομερῶς δι' ἰδιαιτέρων ἀποδείξεων ὅτι δὲν ἐγένετο οὐδεμία ἀλλοίωσις ὡς πρὸς τὰς ἀρχικὰς διατάξεις

τῶν εἰρημένων ὑψηλῶν βερατίων, δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἐκ τῆς ἀναγνώσεως αὐτοῦ θέλετε πεισθῆ. Μ'ὅλα ταῦτα ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ δίδονται προσέτι ἐξηγήσεις τινές.

Ἐν τοῖς τακριρίοις τοῖς ληφθεῖσι κατὰ πρῶτον καὶ τελευταῖον θέλετε νὰ παραστήσητε ὅτι δῆθεν τὰ πατριαρχεῖα καὶ αἱ μητροπόλεις ἀνέκαθεν ἔχουσιν ἰδιότητα ποινικοῦ δικαστηρίου ἐπὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων καὶ ὅτι ἡ ἰδιότης αὕτη ἤρθη ἤδη. Εἶναι φανερὸν ὅμως ὅτι τοιοῦτό τι δὲν παρουσιάζεται ἐν μέσῳ καὶ ὅτι τοιοῦτο προνόμιον δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ βερατίῳ. Τὸ πρῶτον τῶν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς βερατίοις περιεχομένων δύο ἐδαφίων διαλαμβάνει ὅτι, ὅταν οἱ ἐπίσκοποι, οἱ καλόγηροι, οἱ ἱερεῖς, αἱ καλογραῖαι καὶ οἱ ἡγούμενοι πταίσωσι θρησκευτικῶς καὶ ὡς ἐκ τούτου ἤθελον σωφρονισθῆ ὑπὸ τῶν μητροπολιτῶν διὰ τῶν ἀπαιτουμένων ἐπιτιμήσεων, δὲν πρέπει ἄλλος τις νὰ γίνηται κώλυμα· τὸ δὲ ἕτερον διαλαμβάνει ὅτι πάλιν διὰ τῶν μητροπολιτῶν συνῳδὰ τοῖς θρησκευτικοῖς νομίμοις πρέπει νὰ σωφρονίζωνται οἱ τὰ νόμιμα ταῦτα ἀθετοῦντες ἀσκηταί, καλόγηροι καὶ ἱερεῖς. Ταῦτα ἐξακολουθοῦσι νὰ καταχωρίζωνται ἀπαραλλάκτως ἐν τοῖς ὑψηλοῖς βερατίοις, φανερὸν δὲ ὅτι τὰ ἄρθρα ταῦτα, ἅτινα περιορίζονται εἰς τὴν θρησκευτικὴν κατηγορίαν τῶν ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν, δὲν ἀφορῶσι τὰ πολιτικὰ αὐτῶν ἐγκλήματα καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει τὸ ἐλάχιστον στήριγμα, ἐξ οὗ δύνατάί τις νὰ ἀντιληφθῇ ὅπως διϊσχυρισθῇ ὅτι τὰ ἐγκλήματα ταῦτα δικάζονται ἐν τοῖς πατριαρχείοις. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι τὰ εἰς τὴν δημοσίαν τάξιν ἀναγόμενα παντοειδῆ ἐγκλήματα δέον κατὰ γενικὸν καὶ φυσικὸν κανόνα νὰ ἀνάγωνται εἰς τὰ πολιτικὰ δικαστήρια ἀπ' εὐθείας καὶ ἀνεξαιρέτως, καθόσον πάντες εἰσὶν ἴσοι ἀπέναντι τοῦ νόμου, διὰ τῶν ἀρχείων τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διβανίου ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ κυβέρνησις ἀπὸ τῶν παρελθόντων

SISMANOGLIO MEGARO

αἰώνων τούτῳ τῷ κανόνι ἀκολουθεῖ φυσικῷ τῷ λόγῳ καὶ ὡς πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων, ὅτι ἐκτελεῖ ἀπ' εὐθείας τὴν καλογήροις τισὶν ἐπιβαλλομένην ποινὴν καὶ ὅτι ἐὰν ἡ τιμωρία αὕτη συνεπήγαγε τὴν φυσικὴν παῦσιν τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν παρομοίων θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν, ἐδίδετο εἴδησις εἰς τὰ πατριαρχεῖα, μόνον ὅπως διορισθῇ ὁ διάδοχος αὐτῶν. Ἐν τῷ προηγουμένῳ τακριρίῳ ὑμῶν ὑποδεικύετε τὴν σύστασιν δικαστηρίου συνισταμένου ἐκ κληρικῶν, ἢ ἐκτάκτου δικαστηρίου ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἡ ὑπόδειξις αὕτη δεικνύει ὅτι δὲν ὑπάρχει τοιοῦτον ἀρχαῖον προνόμιον, ἀλλ' ὅτι ζητεῖτε νέον τοιοῦτο προνόμιον. Ἐν τούτοις, ὡς γνωστόν, ἄλλο ἡ αἴτησις ἐπεκτάσεως τῶν προνομιακῶν παραχωρήσεων, καὶ ὅλως διόλου ἄλλο ὁ διισχυρισμὸς ὅτι ὑπάρχει προνόμιον ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ὅτι τοῦτο ἀκυροῦται. Ἐνῷ δὲ ἀφ' ἑνὸς γίνεται αἴτησις ὅλως διόλου πρόσφατος καὶ νέα, οἷον, ἐὰν ἤθελε συμβῇ ἐκ μέρους τῶν ἀρχηγῶν τῶν κοινοτήτων ἔγκλημα δημοσίου τάξεως, νὰ σχηματίζηται ἔκτακτον δικαστήριον καὶ ἐκεῖ νὰ θεωρῆται τοῦτο, ἀφ' ἑτέρου τὸ νὰ προβάλληται εἰς μέσον ζήτημα ἐναντίον πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἐκτεθειμένην ἀρχαίαν τάξιν, οἷον ὅτι τὰ πολιτικὰ δικαστήρια δὲν εἶναι κεκλημένα νὰ δικάζωσι τοὺς εἰρημένους ἀρχηγούς, ὅτι καὶ τοῦτο εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαίων προνομίων τοῦ πατριαρχείου καὶ ὅτι τὸ προνόμιον τοῦτο ἤδη κατηργήθη, τὸ πρᾶγμα τοῦτο φυσικὰ ἐνεποίησε λύπην Κατὰ τὴν σκέψιν μου, ἡ ἀλήθεια τοῦ ζητήματος τούτου ἔχει οὕτω καὶ δὲν χρήζει περισσοτέρων ἐξηγήσεων καὶ ἀποδείξεων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς διαθήκας, τὴν διατροφὴν καὶ τὰ παρόμοια, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον προλαβόντως ἡρμήνευσε τὸ συμβούλιον τοῦ κράτους καὶ τὸ ὁποῖον διεβίβασα ὑμῖν κοινοποιηθὲν παρὰ τῆς Ὑψ. πύλης εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν θρησκευτικῶν, εἶναι ὅτι ἐν

περιπτώσεια αἰτήσεως ἀμφοτέρων τῶν διαδίκων ἢ ἑνὸς μόνον ἐξ αὐτῶν, πρέπει τὰ δικαστήρια νὰ θεωρῶσι τοιαύτας ὑποθέσεις· τοῦτο δὲ συνάδει πληρέστατα πρὸς τὰς διατάξεις τῶν ὑψηλῶν διαταγμάτων. Μάλιστα τάξις, στηριζομένη ἐπὶ τῶν εἰρημένων διαταγμάτων, καὶ ἐπαναλήψεως καὶ ἐξηγήσεως δὲν ἔχρηζε· τοῦτο δὲ ἐγένετο μόνον, διότι ἐζητήθησαν ἐξηγήσεις ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Αἱ ἐν τοῖς ὑψηλοῖς βερατίοις ῥηταὶ καὶ σαφεῖς περικοπαί, αἱ διαλαμβάνουσαι ὅτι τὰ τοῖς πτωχοῖς τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τοῖς ἀγαθοεργοῖς καθιδρύμασιν, οἷον σχολείοις καὶ νοσοκομείοις, διὰ διαθήκης κληροδοτούμενα πράγματα λαμβάνονται παρὰ τῶν κληρονόμων διὰ τοῦ σερῆ· ὅτι, ὅταν οἱ χριστιανοὶ ὑπήκοοι ἤθελον διαθέσει τὸ τρίτον τῆς περιουσίας αὐτῶν ὑπὲρ τοιούτων καθιδρυμάτων, ἐπίσης λαμβάνονται παρὰ τῶν κληρονόμων τῇ ἀδείᾳ τοῦ σερῆ, καὶ ὅτι ἡ διαθήκη τῶν ἀποθνησκόντων κληρικῶν ἢ ἑνὸς ἰδιώτου λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν κατὰ τὸ σερῆ· ἐπίσης ἡ ἐξέτασις καὶ ἐξακρίβωσις, ἥτις ἐν τῇ περὶ καταγραφῆς τῶν περιουσιῶν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 7 σεφὲρ 1278 ἐγκυκλίῳ, τῇ ὑπὸ τῶν ὑμετέρων πατριαρχείων κοινοποιηθείσῃ πᾶσι τοῖς μητροπολίταις καὶ ἐπισκόποις, ὁρίζεται ὅτι θέλει γίνεσθαι ὑπὸ τῶν χακήμιδων περὶ τῶν διὰ διαθήκης κληροδοτουμένων εἰς ἀγαθοεργοὺς σκοποὺς τριτημορίων περιουσίας— ταῦτα πάντα ἀρκοῦσι νὰ ἀποδείξωσι τρανῶς τὸν βαθμὸν τῆς δικαιοδοσίας τῶν δημοσίων δικαστηρίων ἐν ταῖς ὑποθέσεσι ταύταις.

Περὶ δὲ τῶν διατροφῶν θεωρῶ περιττὸν νὰ εἴπω ὅτι ἐν τοῖς ὑψηλοῖς διατάγμασι δὲν ὑπάρχει προνομιόν τι. Μ' ὅλα ταῦτα ἡ Σ. κυβέρνησις δὲν προτίθεται νὰ περιορίσῃ τὴν περὶ τῶν πραγμάτων τούτων σήμερον ὑφισταμένην τάξιν· προϋφύλαξε καὶ ὑπέμνησε τὸ ὑπάρχον καὶ ἐνεργὸν δικαίωμα αὐτῆς τοῦ παραπέμπειν εἰς τὰ δικαστήρια τὰς ὑπὸ τῶν πατριαρχείων ἐπὶ

SISMANOGLIO

τοιούτων διαφορῶν διδομένας ἀποφάσεις ἐν περιπτώσει αἰτήσεως τῶν ἐνδιαφερομένων· τοῦτο δὲ προῆλθεν ἐκ τούτου ὅτι, ἐπειδή τινες τῶν ἐνδιαφερομένων ἐζήτησαν νὰ ἐξετασθῶσιν αἱ αἰτήσεις αὐτῶν, τὸ συμβούλιον τοῦ κράτους κατὰ καθῆκον ἠρμήνευσε τὰς κειμένας διατάξεις.

Καθὼς ἀπεδείχθη διὰ τῶν ἀνωτέρω ἐξηγήσεων, εἶναι βέβαιον ὅτι δὲν ἐπῆλθε βλάβη εἰς τὰ ὑπάρχοντα προνόμια· τοῦτο καὶ διὰ τοῦ προηγουμένου τεσκερέ μου ἐδηλώθη. Ὥστε τὸ νὰ θελήσῃ τὸ πατριαρχεῖον νὰ ἐπαναλάβῃ τὸν διισχυρισμὸν τοῦτον διὰ τοῦ εἰρημένου κοινοῦ τακριρίου προὐκάλεσε τὴν προσοχὴν τῆς Ὑψηλῆς πύλης, καὶ θέλουσιν ἐπὶ τούτῳ ζητηθῆ διασαφήσεις· ἀλλ' ἐπειδὴ, ἐὰν τὰ διὰ τὰ ἀντικείμενα ταῦτα προβαλλόμενα προνόμια ὑφίστανται, πρέπει νὰ στηρίζωνται ἐπὶ ῥητῶν διατάξεων ὑψηλῶν διαταγμάτων· ἐπίσης ἐπειδὴ καὶ ἡ κατάργησις αὐτῶν πρέπει νὰ ἀποδειχθῇ, ὑποδεικνυομένων τῶν καταργηθεισῶν διατάξεων τῶν ὑψηλῶν διαταγμάτων παρακαλῶ, ἐὰν δὲν ἠθέλετε πεισθῆ ἐκ τῶν δοθεισῶν ἐξηγήσεων, διότι νομίζω ὅτι δι' αὐτῶν ἀπεδείχθη ὅτι δὲν ὑπάρχει μήτε τὸ ἓν μήτε τὸ ἄλλο, νὰ εὐαρεστηθῆτε νά μοι δηλώσητε εἰς τίνα ἐδάφια τίνων διαταγμάτων καὶ τίτλων ἐμπεριέχονται τὰ ἐν λόγῳ προνόμια καὶ νὰ δείξητε ὅτι τὰ ἐδάφια ταῦτα κατηργήθησαν καὶ παρελείφθησαν.

Τῇ 7 σαπὰν 1300, 31 μαΐου 1299 (1883).

(ὑπογ.) ΑΣΙΜ.

Ζ

Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

Ἀριθ. πρωτ. 2127.

Τῇ Α. Ε. τῷ ὑπουργῷ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν θρησκευτικῶν.

Ἐξοχώτατε,

Ἐλήφθησαν μετὰ τοῦ δέοντος σεβασμοῦ καὶ ἐμελετήθησαν ὑπ' ἐμοῦ καὶ τῶν περὶ ἐμὲ δύο σωμάτων τοῦ οἰκουμ. πατριαρχείου, ἤτοι τῆς Ἱ. συνόδου καὶ τοῦ Δ. Ε. Μ. συμβουλίου, ἐν κοινῇ συνεδριάσει μετὰ τῆς δεούσης προσοχῆς καὶ ἐπιστασίας οἱ ἀπὸ 26 καὶ 31 λήξαντος μηνὸς τεσκερέδες τῆς ὑμ. εὐμενεστάτης ἡμῖν ἐξοχότητος, ἀπαντητικοὶ ὁ μὲν εἰς τὸ ἀπὸ 13 ἀπριλίου 1299 (1883) ἡμέτερον ταπεινὸν τακρίριον, ὁ δὲ εἰς τὸ ἀπὸ 27 τοῦ λήξαντος μαΐου κοινοσφράγιστον ἡμῶν καὶ τῶν περὶ ἡμᾶς δύο σωμάτων ἀρζ-μαχσάριον, ἀμφότεροι δὲ πραγματευόμενοι περί τινων μόνον ἐκ τῶν γνωστῶν ζητημάτων τῶν ἐσχάτως μεταξὺ τῶν πατριαρχείων καὶ τῆς Σ. αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως ἀναφυέντων περὶ τῶν προνομίων καὶ δικαιωμάτων τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου. Ἐξοχώτατε· ἐν πρώτοις ἐκφράζομεν τὰς εὐχαριστίας ἡμῶν ἐπὶ τῷ ἐν τῷ ἀπὸ τῆς 31 μαΐου ὑψηλῷ γράμματι αὐτῆς δηλουμένῳ συμπεράσματι, ὅτι, δηλονότι, ἡ ὑμ. ἐξοχότης προθύμως ἔχει νὰ ἀκούσῃ ὅσας τὸ οἰκουμ. πατριαρχεῖον ἔχει αὐθεντικὰς ἀντιρρήσεις πρὸς ἐμπέδωσιν τοῦ ἑαυτοῦ φρονήματος περὶ τῶν δικαίων αὐτοῦ. Τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον καίτοι μεθ' ἱκανῆς, ὡς

SISMANOGLIO MEGARO

φρονοῦμεν, ἐκτάσεως ἐσημείωσεν ἐν τῷ τελευταίῳ κοινοσφραγίστῳ αὐτοῦ μαχσαρίῳ τοὺς λόγους, οὓς ἔχει συνηγοροῦντας ὑπὲρ τῶν ὑπὸ συζήτησιν ἐσχάτως τεθέντων προνομίων καὶ δικαιωμάτων αὐτοῦ, οὐχ ἧττον ἄσμενοι ὑπείκοντες τῇ ἐντολῇ τῆς σεβαστῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως, θέλομεν ἐφεξῆς καθυποβάλει αὐτῇ ἐν ἰδίῳ ὑπομνήματι ὅσας περὶ τούτων ζητεῖ πληροφορίας.

Σὺν τούτοις δὲν δυνάμεθα, ἐξοχώτατε, νὰ μὴ ἐκδηλώσωμεν συγχρόνως τὴν ἐνδόμυχον θλῖψιν, ἣν ἐνεποίησαν ἡμῖν καὶ τοῖς περὶ ἡμᾶς δυσὶ σώμασι φράσεις τινὲς τοῦ ἀπὸ τῆς 31 μαΐου ὑψηλοῦ αὐτῆς γράμματος, οἵαι εἰσὶν ἡ φράσις «τῶν γνωστῶν προσώπων», ἡ ἀναγομένη εἰς τὰ δύο περὶ ἡμᾶς νομίμως ὑφιστάμενα σώματα, ἤτοι τὴν Ἱ. σύνοδον καὶ τὸ Δ. ἐθνικὸν μικτὸν συμβούλιον, καὶ ἡ ἑτέρα ὅτι «θέλουσι ζητηθῆ ἐξηγήσεις καὶ διασαφήσεις περὶ τοῦ κοινοῦ τούτου διαβήματος», τουτέστι περὶ τῆς ἀποστολῆς ἀρζ-μαχσαρίου. Ἀνεξήγητον ἡμῖν ἀποβαίνει πῶς ἡ ὑμετέρα ἐξοχότης διάβημα ὅλως νόμιμον καὶ σύνηθες ἐκ παλαιῶν χρόνων θεωρεῖ ὡς μέτρον τι τρόπον τινὰ ἐνοχοποιητικὸν καὶ ἄξιον κατὰ συνέπειαν ἐρεύνης καὶ ἐξετάσεως· ἐπίσης δ' ἀνεξήγητον ἡμῖν ἀποβαίνει πῶς σώματα ἐπίσημον καὶ νόμιμον κατέχοντα θέσιν ἀπεκλήθησαν διὰ τῆς φράσεως «γνωστὰ πρόσωπα». Τὰς κοινὰς ταύτας ἐντυπώσεις καὶ τὴν λύπην ἡμῶν καὶ τῶν περὶ ἡμᾶς δύο σωμάτων ἐπὶ ταῖς σοβαραῖς ταύταις ἐκφράσεσιν ὑποβάλλοντες τῇ ὑμ. ἐξοχότητι, δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι θέλει εὐαρεστηθῆ νὰ παράσχῃ ἡμῖν τὰς δεούσας ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω φράσεων καθησυχαστικὰς αὐτῆς διαβεβαιώσεις.

Τῇ 8 Ἰουνίου 1299 (1883), 15 σαπὰν 1300

(ὑπογρ.) ΙΩΑΚΕΙΜ.

Η

Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

Τῇ Α. Ε. τῷ ὑπουργῷ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν θρησκευτικῶν.

Ἐξοχώτατε,

Ἐπανειλημμένως ὑπέβαλον ἤδη τῇ ὑμ. ἐξοχότητι ὅτι αἱ ἀποφάσεις αἱ ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τῶν πατριαρχείων δικαστηρίου ἐκδιδόμεναι κατὰ τὰς μεταξὺ χριστιανῶν περὶ γάμου ἀναφυομένας διαφορὰς ὡς πρὸς τὴν διατροφὴν τὴν παρεχομένην ἐκ μέρους τοῦ συζύγου πρὸς διατήρησιν τῆς συζύγου καὶ τῶν ἐκ τοῦ γάμου τέκνων, ἐὰν ὑπάρχωσι, δὲν ἐκτελοῦνται ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἀρχῆς ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι τὸ πατριαρχεῖον δὲν δικαιοῦται νὰ ὁρίζῃ διατροφήν.

Ἐπειδὴ εἰσέτι αἱ ἀποφάσεις ἐκεῖναι δὲν ἐξετελέσθησαν, τοῦτο δὲ ἀφ' ἑνὸς μὲν προσβάλλει τὰ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐναργῆ δικαιώματα τοῦ πατριαρχείου, ἀφ' ἑτέρου δὲ θίγον τὰ δίκαια τῶν λαβόντων τοιαύτας ἀποφάσεις γεννᾷ παράπονα, παρακαλῶ τὴν ὑμ. ἐξοχότητα ἵνα μοι ἐπιτρέψῃ ὅπως δῶ διασαφήσεις τινὰς πρὸς ὑπόδειξιν κατὰ πόσον τὸ πατριαρχεῖον εἶναι ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ ἁρμόδιον.

Ὡς γνωστὸν τῇ ὑμ. ἐξοχότητι, τὸ δικαίωμα τοῦ συνάπτειν καὶ διαλύειν τὸν γάμον ἀνέκαθεν, ἤτοι ἀπὸ τῆς ἁλώσεως, ἀνεγνωρίσθη ὡς δικαίωμα ἀποκλειστικῶς τῷ πατριάρχείῳ ἀνῆκον καὶ οὕτω κατεχωρίσθη καὶ ἐν τοῖς ἀπονεμομένοις ὑψηλοῖς βερατίοις. Ὁ λόγος δὲ τούτου εἶναι ὅτι ὁ γάμος κατὰ τὰς διατάξεις τῆς ὀρθοδόξου θρησκείας, εἶναι ἓν τῶν μεγάλων

ISIS ANOGLIO

θρησκευτικῶν μυστηρίων· ἑπομένως, ὡς διὰ τὸ θρησκευτικῶς ἔγκυρον ἀπαιτεῖται ἀπαραιτήτως ἵνα ἐκτελῆται κατὰ τὰ θρησκευτικὰ νόμιμα καὶ διατυπώσεις διὰ τῶν πνευματικῶν λειτουργῶν, οὕτω δὲν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσις αὐτοῦ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ καὶ προφάσει, ἐκτὸς τῶν θρησκευτικῶς παραδεδεγμένων νομίμων λόγων· ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐξέτασις τῶν λόγων τούτων ἀνήκει τοῖς πνευματικοῖς λειτουργοῖς καὶ ἐπειδὴ δὲν θέλει εἶναι δυνατὸν ἵνα πρᾶξις, τελεσθεῖσα ὑπ'αὐτῶν καὶ ἀποτελοῦσα μίαν τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν, διαλυθῇ ὑπὸ λαϊκοῦ, διὰ τοῦτο καὶ ἡ διάλυσις τοῦ γάμου ἀποκλειστικῶς τοῖς πνευματικοῖς ἀνήκει.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ὑποβληθέντων ἐξάγεται τὸ μὲν ὅτι ἡ σύναψις καὶ ἡ διάλυσις τοῦ γάμου ἀνήκει καθ' ὁλοκληρίαν τοῖς πνευματικοῖς ἀρχηγοῖς, τὸ δὲ καὶ τίς ἐστιν ὁ λόγος τούτου. Ἐπειδὴ δὲ συγκρότησις καὶ διάλυσις μιᾶς οἱασδήποτε πράξεως καὶ τὸ σύνολον τῶν τῇ πράξει ταύτῃ συνδεομένων ζητημάτων καὶ περιπτώσεων εἶναι ταὐτόσημον, καὶ ἐπειδή, τούτου οὕτως ἔχοντος, καὶ ἡ συγκρότησις καὶ ἡ διάλυσις τοῦ γάμου φυσικῷ τῷ λόγῳ περιλαμβάνει πάντα τὰ ἐκ τοῦ γάμου ἀπορρέοντα ζητήματα, ἤτοι πάσας τὰς μεταξὺ χριστιανῶν ἀναφυομένας περὶ γάμου διαφοράς, διὰ ταῦτα ἀνέκαθεν τὸ ἁρμόδιον μέρος, εἰς ὃ ἀναφέρονται τὰ τοιαῦτα ζητήματα καὶ αἱ διαφοραί, εἶναι ἐν μὲν τῇ πρωτευούσῃ τὸ πατριαρχεῖον, ἐν δὲ τῷ ἐξωτερικῷ αἱ μητροπόλεις. Τοῦ δὲ πατριαρχείου καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ τῶν μητροπόλεων τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαστήρια, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἤθελε παρουσιασθῇ τοιαύτη τις δίκη, ἐξετάζοντα κατὰ πόσον τὰ γινόμενα παράπονα συνεπάγονται κατὰ τὰς θρησκευτικὰς διατάξεις τὴν διάλυσιν τοῦ γάμου, ἀποφασίζουσιν ἀναλόγως τὴν ἀπόρριψιν τῶν παραπόνων τούτων ἢ τὴν παραδοχὴν αὐτῶν καὶ τὴν διάλυσιν τοῦ

γάμου. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἐπειδὴ ὁ γάμος, ὡς εἴρηται, εἶναι ἓν τῶν μυστηρίων τῆς ἡμετέρας θρησκείας καὶ ἑπομένως δὲν ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσις αὐτοῦ τόσον εὐκόλως, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρὸ τῆς διαλύσεως λαμβάνεται τὸ μέτρον τῆς προσωρινῆς ἐπὶ ὡρισμένῳ χρόνῳ διαστάσεως τῶν συζύγων ἀπ' ἀλλήλων. Τὸ μέτρον τοῦτο λαμβάνει ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ ὅτι διὰ τῆς προσωρινῆς διαστάσεως δυνατὸν ἵνα ἐπιτευχθῇ ὁ συμβιβασμός· ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ διάστημα τῆς προσωρινῆς διαστάσεως ὑφίσταται ὁ γαμικὸς δεσμός, φανερὸν ὅτι διαρκούσης ταύτης ὀφείλει ὁ σύζυγος νὰ διατηρῇ τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα του, ἐὰν ἔχῃ. Οὕτω λοιπὸν κατὰ τὴν λῆψιν τοιούτου μέτρου προσδιορίζεται ἡ ὑπὸ τοῦ συζύγου πρὸς διατήρησιν τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ, ἐὰν ἔχῃ, διατροφή, ἥτις ἐστὶ βεβαίως ἀνάλογος πάντοτε πρὸς τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τοῦ συζύγου καὶ πρὸς τὰς ἀληθεῖς ἀνάγκας τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ· ὥστε πρόδηλον ὅτι ἀποτελεῖ ἓν τῶν συστατικῶν μερῶν τῆς συζυγικῆς λεγομένης διαφορᾶς καὶ ὅτι τὰ μέρη ταῦτα συνδέονται στενῶς πρὸς ἄλληλα, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν θρησκευτικῶς ἰδιαιζόντων ὅρων καὶ τῶν λοιπῶν περιπτώσεων, ὑφ' ἃς ὁ γάμος συνήφθη. Διὰ ταῦτα πασῶν τῶν εἰς τὸν γάμον ἀναφερομένων τοιούτου εἴδους διαφορῶν ἀνέκαθεν ἡ διαίτησις καὶ διαδικασία ἐξακολουθεῖ γινομένη ὑπὸ τῶν πνευματικῶν λειτουργῶν· διὰ ταῦτα μέχρι τοῦδε μυρίαι ὅσαι τοιαῦται ἀποφάσεις ἐξεδόθησαν καὶ ἐξετελέσθησαν· διὰ ταῦτα ἡ ἁρμοδιότης τοῦ πατριαρχείου ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων διετρανώθη ἐν τοῖς ὑψηλοῖς βερατίοις καὶ ἐν τοῖς δυνάμει αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος λειτουργοῦσιν ἐθνικοῖς κανονισμοῖς· διὰ ταῦτα ἡ ἐπέμβασις ἄλλων ἢ τῶν πνευματικῶν λειτουργῶν αὐστηρῶς ἐκωλύθη διὰ τοσούτων ὑψηλῶν διαταγμάτων.

SISMANOGLIO MEGARO

Μετὰ τὰς ἐξηγήσεις ταύτας πιστεύω ὅτι ἡ ὑμετέρα φιλοδίκαιος ἐξοχότης θέλει ἀναγνωρίσει ὅτι καὶ ἡ διατροφή, ἥτις κατὰ τὰς μεταξὺ τῶν χριστιανῶν περὶ γάμου διαφορὰς ἐν ἀνάγκῃ προσδιορίζεται, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν θρησκευτικῶν διατάξεων καὶ τῶν ἰδιαζόντων ὅρων καὶ περιπτώσεων, ἀποτελεῖ μέρος τοῦ συνόλου τῶν κατὰ τὸν γάμον, ὄντα μυστήριον τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν θρησκείας καὶ οὕτινος ἡ συγκρότησις καὶ ἡ διάλυσις ἀνήκει εἰς τὸ πατριαρχεῖον. Παρακαλῶ δ' Αὐτὴν ὅπως εὐαρεστουμένη διατάξῃ οἷς δεῖ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐν τοῖς πατριαρχείοις δικαστηρίου ἐκδοθεισῶν μὲν, ἀπό τινος ὅμως καιροῦ ἐπὶ λόγῳ ἀναρμοδιότητος μὴ ἐκτελεσθεισῶν τοιούτων ἀποφάσεων, ἅμα μὲν τὰ δικαιώματα τοῦ πατριαρχείου οὕτω προασπίζουσα, ἅμα δὲ καὶ τὰ παράπονα τῶν λαβόντων τοιαύτας ἀποφάσεις προλαμβάνουσα.

Διατελῶ δὲ, κτλ.

Τῇ 21 ἀπριλίου 1883 (1299), 26 δζεμαζὴ ουλ-ἀχὴρ 1300.

(ὑπογ.) ΙΩΑΚΕΙΜ.

Ὑπουργεῖον
τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν θρησκευτικῶν.

Ἀριθ. 19.

Πρὸς τὸ ρωμαϊκὸν πατριαρχεῖον.

Ἔλαβον καὶ διῆλθον τὸ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 26 δζεμαζὴ-ουλ-ἀχὴρ 1300 τακρίριον ὑμῶν τὸ διαλαμβάνον ἐπαναληπτικῶς

ὅτι δὲν ἐκτελοῦνται αἱ περὶ διατροφῆς (ναφακᾶ) ἀποφάσεις τοῦ πνευματικοῦ δικαστηρίου τῶν πατριαρχείων καὶ ὅτι τοῦτο προσβάλλει τὰ δικαιώματα τοῦ πατριαρχείου καὶ διεγείρει παράπονα τῶν ἐνδιαφερομένων.

Ἐν τῷ τακριρίῳ τούτῳ ζητεῖτε νὰ παραστήσητε τὸ ζήτημα τοῦ ὁρίζειν τὴν διατροφὴν ὡς ἓν ἐκ τῶν καθηκόντων τῶν πνευματικῶν ἀρχηγῶν, καθὸ σχετιζόμενον πρὸς τὴν διάλυσιν τοῦ γάμου.

Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι γνωστὸν ὅτι αἱ περὶ διατροφῆς διαφοραὶ ἐθεωροῦντο ἀνέκαθεν ἐν τοῖς ἱεροδικείοις καὶ ἐπειδὴ μεταξὺ τῶν ἀρχαίων προνομίων δὲν ἔχουσιν οἱ πνευματικοὶ ἀρχηγοὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ὁρίζειν τὴν διατροφὴν, διὰ ταῦτα δὲν χρήζει ἀναπτύξεως ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀφορμὴ παραπόνου ὅτι ἐγένετο προσβολὴ εἰς τὰ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου δικαιώματα τοῦ πατριαρχείου.

Μεθ' ὅλα ταῦτα ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης γενομένων ἐξετάσεων, ὡς καὶ τῆς μετὰ τῆς Ὑψηλῆς πύλης ἀλληλογραφίας, ἐγνώσθη ὅτι πρέπει αἱ παρὰ τῶν πατριαρχείων καὶ τῶν ἀρχιρραβινάτων περὶ διορισμοῦ διατροφῆς ἀποφάσεις νὰ ὦσιν ἐκτελεσταὶ, ἐφ' ὅσον δὲν ἤθελον προσβληθῇ, ἐὰν ὅμως ἤθελε γείνει ἔνστασις κατ' αὐτῶν, ὅτι πρέπει νὰ θεωρῶνται ἐν τοῖς κοινοῖς δικαστηρίοις.

Ἐπειδὴ δὲ, συνῳδὰ τεσκερὲ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου τῆς Α. Υ. τοῦ σαδραζάμη, ἐδόθησαν τοῖς δικαστικοῖς ὑπαλλήλοις αἱ δέουσαι ὁδηγίαι, πρὸς δήλωσιν ἐγράφη ὁ παρὼν φιλικὸς τεσκερές.

Τῇ 29 ρεδζὲπ 1300, 23 μαΐου 1299 (1883).

(ὑπογρ.) ΑΣΙΜ.

SISMANOGLIO ARCHIVE

Ι

Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

Ἀριθ. πρωτ. 2,686.

Τῇ Α. Ε. τῷ ὑπουργῷ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν θρησκευτικῶν.

Ἐξοχώτατε,

Ἐπόμενος τῇ ἐν τῷ ἀπὸ 31 μαΐου ὁδεύοντος ἔτους ὑψηλῷ τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος γράμματι πάνυ εὐμενῶς ἐκδηλουμένῃ ἐπιθυμίᾳ, προάγομαι, καθὰ καὶ ἐν τῷ ἀπὸ 8 ἰουνίου φιλικῷ μου ταχυρίῳ ἐπηγγειλάμην, ὑποβαλεῖν Αὐτῇ καὶ δι' Αὐτῆς τῇ σεβαστῇ αὐτοκρατορικῇ κυβερνήσει λεπτομερεῖς πληροφορίας περὶ τῶν δικαίων τῆς ἐκκλησίας αἰτιάσεων ἐπὶ ταῖς ἀρτίως γενομέναις ἀλλοιώσεσι, μᾶλλον δ' ἀνατροπῇ οὐσιωδεστάτων αὐτῆς προνομίων.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ προβῶ εἰς τὴν καθ' ἕκαστα ἔρευναν, ἐξ ἧς κατάδηλον γενήσεται ὅτι προνομίαι τῆς ἐκκλησίας, πᾶν τὸ κῦρος περιβεβλημέναι καὶ σεβασταί, ἠλλοιώθησαν ἐν τοῖς ἐσχάτοις τούτοις καιροῖς καὶ ἀνετράπησαν, ἐπιτραπήτω μοι ἐν πρώτοις λόγον ποιήσασθαι περὶ σπουδαιοτάτων τινῶν ἀρχῶν, ἀπαντωσῶν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς Αὐτῆς ἐγγράφοις, ἄμεσον δὲ σχέσιν πρὸς αὐτὰς ταύτας τὰς προνομίας ἐχουσῶν. Ἐὰν γὰρ μὴ προσηκόντως αἱ ἀρχαὶ αὗται ἐξετασθῶσι καὶ διευκρινηθῶσιν, ἄσκοπον καὶ μάταιον ἀποβαίνει τὸ διὰ τῆς καθ' ἕκαστα ἐρεύνης ἀποδεῖξαι ὅτι ἡ τοιάδε ἢ τοιάδε προνομία ἠλλοίωται καὶ ἀνατέτραπται.

Ἐν τοῖς πρὸς τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον περὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος ἀποσταλεῖσιν ὑψηλοῖς ὑπουργικοῖς ἐγγράφοις προβάλλονται *ἀρχαὶ γενικαὶ* τοσούτῳ μᾶλλον μελέτης ἄξιαι, ὅσῳ, καθὰ ἐκ τῶν γενομένων ἐξάγεται, ἐπὶ τούτων ἐρειδομένη ἡ Σ. Α. κυβέρνησις καὶ εὔκαιρον καὶ νόμιμον καὶ δίκαιον ἡγήσατο ἀλλοιῶσαι καὶ ἀνατρέψαι ἐν πολλοῖς τὸ παναρχαιον καὶ σεβαστὸν ἐκκλησιαστικὸν καθεστώς. Καὶ ἐν μὲν τῷ ἀπὸ τῆς 31 μαρτίου ὑψηλῷ Αὐτῆς γράμματι ἡ ὑμ. ἐξοχότης, συνομολογοῦσα ὅτι πράγματι προνομίαι τῆς ἐκκλησίας ἠλλοιώθησαν, δῆλον ποιεῖται ὅτι αἱ ἀλλοιώσεις ἐγένοντο τῶν δικαστικῶν διοργανώσεων καὶ μεταρρυθμίσεων ἕνεκεν· ἐν δὲ τῷ ἀπὸ 26 μαΐου ἡ ὑμ. ἐξοχότης, ὑποστηρίζουσα ὅτι οὐδεμία ἀλλοίωσις ἐγένετο καὶ ὅτι ἡ ἐκκλησία οὐκ ἀπήλαυσέ ποτε τῶν ἄρτι ἀνατραπεισῶν προνομιῶν, γνωστοποιεῖ ὅτι, καὶ ἐάν ποτε ἐδαψιλεύθησαν τῇ ἐκκλησίᾳ προνομίαι, ἡ Σ. Α. κυβέρνησις δύναται ἀλλοιῶσαι καὶ ἀνατρέψαι ταύτας κατὰ τοὺς καιροὺς καὶ ὅτε οὐδαμῶς ὑποχρεοῦται διατηρῆσαι αὐτὰς, *παραχωρήσεις* (μουσααδὰτ) ἀποκαλουμένας.

Καθῆκον λογίζομαι ὑποβαλεῖν τῇ ὑμ. ἐξοχότητι ὅτι αἱ νῦν πρῶτον διατρανούμεναι αὗται ἀρχαί, προδήλως εἰς ἀνατροπὴν τοῦ καθεστῶτος τείνουσαι, οὔτε ταῖς εὐεργετικαῖς προθέσεσι τῆς κραταιᾶς βασιλείας, οὔτε ταῖς ἐπισημοτάταις αὐτῆς ὑποσχέσεσι καὶ ὑποχρεώσεσιν, οὔτε τῷ δικαίῳ συνᾴδουσιν. Ἡ ὑμ. ἐξοχότης, ἐπὶ γνώσει βαθείᾳ τῶν πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων διακρινομένη, εὖ οἶδεν ὅτι ἡ ἐκκλησία ἀνέκαθεν ἀπολαύει τῶν προνομιῶν αὐτῆς. Ἵνα δὲ παραλίπω τὰ πρότερον, ὑπομιμνήσκω ὅτι, ἁλούσης τῆς βασιλευούσης ταύτης πόλεως, ὁ ἔνδοξος σουλτὰν Μεχμὲτ χὰν ὁ πορθητὴς ἐκ τῶν πρωτίστων αὐτοῦ ἔργων ἐποιήσατο τὰ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν, βεβαιώσας καὶ κυρώσας τὰς προνομίας καὶ

ἀτελείας αὐτῆς, τὸ καθεστὼς δηλονοῦν. Τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τότε χηρεύοντος, κελεύσας ἐκλεγῆναι πατριάρχην, τιμῇ πολλῇ ἐδέξατο τὸν κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας μικρὸν μετὰ τὴν ἅλωσιν προβληθέντα Γεννάδιον τὸν Σχολάριον καὶ ἰδίαις βασιλικαῖς χερσὶ δοὺς αὐτῷ τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον, ἐπεῖπε καὶ τὰ ἀξιομνημόνευτα τάδε· «Πατριάρχευε ἐν »εἰρήνῃ καὶ ἔχε τὴν φιλίαν ἡμῶν ἐν οἷς ἂν χρήζοις, ἀπολαύων »πασῶν τῶν προνομιῶν τῶν προκατόχων σου». Ὅτι δὲ ὑπὸ τοῦ ἐνδόξου πορθητοῦ ἐκυρώθη καὶ ἐβεβαιώθη τὸ ἐκκλησιαστικὸν καθεστὼς καὶ ἐκρατύνθησαν αἱ τῆς ἐκκλησίας προνομίαι, μαρτυρεῖ μὲν ἡ σύγχρονος ἀψευδὴς ἱστορία, ἡ τῇ προδήλῳ γνώσει τοῦ ἐνδόξου ἐκείνου βασιλέως γραφεῖσα, μαρτυροῦσι δὲ καὶ ὑψηλὰ αὐτοκρατορικὰ ἔγγραφα, ἐν ἐπισημοτάταις ὥραις τοῦ βίου τῆς κραταιᾶς βασιλείας ἐκδοθέντα, γνωστὰ δὲ παντὶ μὲν τῷ ὑπηκόῳ, παντὶ δὲ τῷ πεπολιτισμένῳ κόσμῳ. Τοῖς σοφῶς καὶ εὐεργετικῶς ὑπὸ τοῦ εὐκλεοῦς αὐτῶν προπάτορος τεθεῖσι στοιχοῦντες καὶ οἱ ἔνδοξοι αὐτοῦ διάδοχοι καὶ λυσιτελέστατον τῇ πολιτείᾳ τὸ πρᾶγμα δικαίως κρίναντες, προσεπεβεβαίωσαν καὶ προσεπεκύρωσαν τὰς τῆς Ἐκκλησίας προνομίας καὶ ἀτελείας. Ὡς δὲ πρὸ τοῦ τανζιματίου, οὕτω καὶ τούτου κηρυχθέντος, ὅπερ δικαίως λογίζεται ἡ πηγὴ, ἐξ ἧς ἐξέρρευσαν καὶ ἐκρέουσι τὰ εὐεργετήματα τῶν ὑπὸ τὴν αὐτοκρατορικὴν αἰγίδα τελουμένων μεταρρυθμίσεων, ἡ κραταιὰ βασιλεία οὐχὶ μόνον ἐβεβαίωσε καὶ ἐκύρωσε τὸ ἐκκλησιαστικὸν καθεστὼς, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἅπαντας διεκήρυξεν ὅτι, σπουδαίων καὶ εὐεργετικῶν μεταρρυθμίσεων ἐπιτελουμένων, καὶ εὔκαιρον καὶ δίκαιον καὶ ἐπωφελέστατον τῷ ὑψηλῷ κράτει ἐστὶ κρατῦναι καὶ αὖθις τὰς τῆς ἐκκλησίας προνομίας, ἧ στενότατα καὶ ἀναποσπάστως συνδέεται καὶ τὸ ὀρθόδοξον γένος. Μεταρρυθμίσεις ἄρα καὶ βεβαίωσις καὶ κύρωσις τῶν

προνομιῶν ἐθεωρήθησαν ἀείποτε ὡς ἓν τῶν κυριωδεστέρων θεμελίων τῆς ἰσχύος, τῆς εὐδαιμονίας καὶ τῆς ἀπροσκόπτου καὶ εἰρηνικῆς ἀναπτύξεως τῆς εὐρείας ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Οὕτω, μεγάλης τινὸς μεταρρυθμίσεως κηρυττομένης, συνεκηρύττετο καὶ τὸ σεβαστὸν καὶ ἀπαραβίαστον τῶν προνομιῶν τούτων. Καὶ ἐν μὲν τῷ κατὰ μῆνα σαπὰν 1269 (1853) ὑψηλῷ φιρμανίῳ, πρὸς τὸν ἀοίδιμον πατριάρχην Γερμανὸν ἀπευθυνομένῳ, τάδε βεβαιοῖ ὁ ἀείμνηστος τοῦ νῦν εὐκλεῶς βασιλεύοντος πατήρ· «Διακαῶς ἐπιθυμῶ ἵνα αἱ ἰδιαίτεραι θρησκευτικαὶ »προνομίαι, αἱ ὑπὸ τῶν ἐνδόξων προγόνων μου τοῖς κληρικοῖς »τῶν Ῥωμαίων πιστῶν ὑπηκόων μου δαψιλευθεῖσαι, ἐπικυρωθεῖ»σαι δὲ καὶ παρ' ἐμοῦ, αἱ ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ μου ἐκκλησίαι καὶ »μοναὶ καὶ αἱ ταύταις προσηρτημέναι γαῖαι, κτήματα καὶ λοι»πὰ θρησκευτικὰ καθιδρύματα, αἱ ἀσυδοσίαι καὶ τὰ δικαιώ»ματα τῶν τοιούτων εὐκτηρίων καὶ τῶν κληρικῶν, συνε»λόντι δ' εἰπεῖν, αἱ τοιαῦται προνομίαι καὶ παραχωρήσεις, αἱ »φερόμεναι ἐν τοῖς βερατίοις τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν μητροπο»λιτῶν, τοῖς περιέχουσι τὰς παλαιὰς διατάξεις, ὧσιν ἀείποτε »ἀπρόσβλητοι». Ἐν δὲ τῷ 2ῳ ἄρθρῳ τοῦ χάτι-χουμαγιοὺν τοιάδε τινὰ ὁρίζονται· «Πᾶσαι αἱ πνευματικαὶ προνομίαι καὶ »ἀτέλειαι αἱ ὑπὸ τῶν ἐνδόξων προγόνων μας καὶ μετ' αὐτοὺς »χορηγηθεῖσαι εἰς πάσας τὰς χριστιανικὰς ἢ ἄλλας μὴ μου»σουλμανικὰς κοινότητας ἐνοικούσας ἐν τῷ κράτει Μου, ὑπὸ »τὴν προστάτιδα αἰγίδα Μου, ἀναγνωρίζονται καὶ διατηροῦν»ται ἐν ἰσχύϊ». Ἐν δὲ τῷ ἀπὸ 13 ζιλκαδὲ 1292 (30 νοεμβρ. 1875) αὐτοκρατορικῷ περὶ μεταρρυθμίσεων φιρμανίῳ τάδε ὁρίζονται· «Προσεπιβεβαιοῦμεν καὶ προσεπικυροῦμεν τὴν ἐξουσίαν, »ἣν περιβέβληνται οἱ πατριάρχαι καὶ λοιποὶ πνευματικοὶ ἀρ»χηγοί, ἕκαστος ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς ἑαυτοῦ κοινότητος, »συνῳδὰ ταῖς προνομίαις καὶ ταῖς ὑπαρχούσαις ἀτελείαις τῶν

SISMANOGLIO

»ειρημένων κοινοτήτων». Τῷ ἐπιζήλῳ παραδείγματι τῶν ἐνδόξων αὐτοῦ προκατόχων ἑπόμενος καὶ ὁ νῦν εὐκλεῶς βασιλεύων εὐεργετικώτατος ἡμῶν ἄναξ σουλτὰν Ἀβδοὺλ Χαμὶτ χὰν ἐπεβεβαίωσε καὶ προσεπεκύρωσε τὸ ἐκκλησιαστικὸν καθεστώς. Καὶ τοῦτο ἀριδήλως ἀποδείκνυται ἀπό τε τοῦ 11 ἄρθρου τοῦ Συντάγματος διακελευομένου· «Τὸ κράτος προστατεύει . . . . »τὴν, ὡς μέχρι τοῦδε, τήρησιν τῶν εἰς τὰς διαφόρους κοινό»τητας χορηγηθέντων προνομίων»· καὶ ἀπὸ τῶν διατάξεων τῶν μέχρι πρὸ τῶν τελευταίων ἐπενεχθεισῶν βελτιώσεων ἐκδοθέντων παρὰ τῆς Α. Α. Μ. ὑψηλῶν βερατίων, ἐν οἷς ἅπασαι αἱ τῆς ἐκκλησίας προνομίαι παρόμοιοι ταῖς ἀρχαίαις καὶ σεβασταὶ φέρονται. Ταῖς εὐεργετικαῖς βασιλικαῖς ταύταις ἐπαγγελίαις καὶ βεβαιώσεσιν ἑπομένη καὶ ἡ Ὑψηλὴ πύλη καὶ τὰς ἐπιτελουμένας μεταρρυθμίσεις ἀχωρίστους τῆς διατηρήσεως τῶν προνομιῶν τούτων δικαίως κρίνουσα, ἐβεβαίωσε μὲν τὴν ἰσχὺν καὶ τὸ διηνεκὲς κῦρος αὐτῶν, ἐπηγγείλατο δὲ, μαρτυρα τὸν κόσμον σύμπαντα προσλαβοῦσα, οὐχὶ ἀλλοίωσιν ἢ ἀνατροπήν τινα, ἀλλ' ἐπαύξησιν αὐτῶν. Καὶ ἐν μὲν τῷ ἀπὸ 13 μαΐου 1855 ὑπομνήματι πρὸς τὰς μεγάλας δυνάμεις, τὴν ὑπογραφὴν διασήμου πολιτικοῦ ἀνδρὸς, τοῦ μακαρίτου Ἀαλῆ πασσᾶ, φέροντι, δῆλον γίγνεται ὅτι «Ἐλευθέρως »ἐπ' *αὐτῆς ταύτης τῆς ἀλώσεως* κατέχοντες ἀνεπηρεάστως »τὴν ἐπληρεστάτην αὐτῶν ἐξουσίαν οἱ Σουλτάνοι, πιστοὶ »εἰς τὸ τῆς φιλανθρωπίας αἴσθημα καὶ εἰς αὐτὸ τὸ τοῦ ἰσλα»μισμοῦ πνεῦμα, ἐχορήγησαν τοῖς χριστιανοῖς τῆς ὀθωμανι»κῆς αὐτοκρατορίας τὰ πρῶτα αὐτῶν προνόμια. . . Διὰ τῶν »πράξεων αὐτῆς ἐν τῷ παρελθόντι, διὰ τῶν σαφεστάτων αὐ»τῆς διακηρύξεων ἐν τῷ παρόντι, *διὰ τῆς γνώσεως τῶν δια»καιστέρων αὐτῆς συμφερόντων ἐν τῷ μέλλοντι*, ἡ Ὑψηλὴ »πύλη παρουσιάζει ἐγγυήσεις ἀποχρώσας περὶ τῆς τηρήσεως

»καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν θρησκευτικῶν προνομίων τῶν χρι»στιανῶν τῆς αὐτοκρατορίας ὑπηκόων. . . Οἱ πατριάρχαι »συνενοῦσι τοιαύτην δέσμην ἀστικῶν καὶ θρησκευτικῶν δι»καίων, ὥστε δύναταί τις ἀληθῶς εἰπεῖν ὅτι, ἐξαιρέσει τῆς »πολιτικῆς ἐξουσίας, ἣν μόνη ἡ μουσουλμανικὴ κυβέρνησις »ἐξασκεῖ, οἱ χριστιανοὶ διοικοῦνται, δικάζονται καὶ διευθύ»νονται μᾶλλον ὑπὸ χριστιανικῆς ἢ ὑπὸ μουσουλμανικῆς ἀρ»χῆς». Διὰ δὲ τοῦ ἐπὶ πολιτικῇ δεινότητι περιωνύμου ἐπίσης μακαρίτου Φουὰτ πασσᾶ, ἐν ὑπομνήματι χρονολογουμένῳ ἀπὸ 15 μαΐου 1867 καὶ ἀποσταλέντι πρὸς τοὺς ἐν Λονδίνῳ, Παρισίοις, Βιέννῃ, Βερολίνῳ, Πετρουπόλει καὶ Φλωρεντίᾳ πρεσβευτὰς τῆς Α. Α. Μεγαλειότητος, ἐντελλομένους γνωστοποιῆσαι αὐτὸ τοῖς παρ' οἷς ἦσαν διαπεπιστευμένοι ἀνακτοβουλίοις, τάδε ἐδήλου καὶ ἐβεβαίου ἡ Ὑψ. πύλη· «Αἱ προ»νομίαι καὶ ἀτέλειαι, αἱ ἐπιδαψιλευθεῖσαι ἔκπαλαι πρὸς τὰς »μὴ μουσουλμανικὰς κοινότητας, διετέλεσαν ἀείποτε σεβα»σταί, οὐδεὶς δέ ποτε ἐμέμψατο ἡμᾶς ὅτι παρεβλάψαμεν κα»τά τι τὰ δικαιώματα τῶν πνευματικῶν ἀρχηγῶν τῶν κοι»νοτήτων τούτων. Καὶ μεῖζον δέ τι ἔπραξεν ἡ αὐτοκρατορι»κὴ κυβέρνησις· *ὁσάκις γὰρ αἱ κοινότητες αὗται ἐξεδήλωσαν »τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς ἐπαύξησιν τῶν προνομιῶν τούτων, »γενναίως συνέδραμε πρὸς τοῦτο*». Συνῳδὰ ταῖς ἐπισημοτάταις ταύταις βεβαιώσεσι καὶ διεθνέσιν ὑποχρεώσεσιν, ἡ Σ. Α. κυβέρνησις, ἀπὸ τῆς τοῦ χάτι-χουμαγιοῦν ἐκδόσεως μέχρις ἐσχάτων σπουδαίαν τινὰ δικαστικὴν ἢ διοικητικὴν μεταρρύθμισιν ἐπιτελοῦσα, προὐνόει ἀείποτε θεσπίσαι τὸ σεβαστὸν καὶ ἀναλλοίωτον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καθεστῶτος καὶ ὅτι οὐκ ἔξεστι τοῖς τῷ κοινῷ δικαίῳ ἑπομένοις πολιτικοῖς δικαστηρίοις ἅπτεσθαι ἢ ἀναμίγνυσθαι ἐν πράγμασιν ἀπὸ τῶν θρησκευτικῶν νόμων ἐξαρτωμένοις, ὅτι δὲ αἱ μὲν μεταξὺ μουσουλ-

μάνων τοιαῦται δίκαι ὑπόκεινται τῷ σερῇ, αἱ δὲ μεταξὺ χριστιανῶν διεξάγονται ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου ἐκκλησιαστικοῦ εἰδικοῦ δικαστηρίου. Καὶ ταῦτα κατάδηλα γίγνονται ἀπό τε τῶν σαφεστάτων διατάξεων τῶν ἄρθρων 20ου 40ου καὶ 50ου τοῦ περὶ βιλαετίων νόμου, ἀπὸ τοῦ 4ου ἄρθρου τοῦ ἀπὸ 30 δεκεμβρίου (τέλος σεβὰλ 1288) περὶ ὀργανισμοῦ τῶν δικαστηρίων νόμου, ἐξαιροῦντος ἀπὸ τῆς δικαιοδοσίας τῶν κοινῶν δικαστηρίων καὶ πᾶσαν διαφορὰν ὑπαγομένην κατ' ἔθος ταῖς θρησκευτικαῖς ἀρχαῖς, καὶ ἀπὸ τοῦ 2ου ἄρθρου τοῦ ἀπὸ 8 ζιλκαδὲ 1284 ὀργανικοῦ κανονισμοῦ τοῦ διβάνι-ἀχκιὰμ-ἀδλιέ. Τὰς δὲ τῆς ἐκκλησίας προνομίας καὶ ἀτελείας προσεπεβεβαίωσαν καὶ οἱ τῇ ὑψηλῇ τῆς Σ. Α. κυβερνήσεως ἀδείᾳ καὶ ἐγκρίσει συνταχθέντες ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς τε ἐκκλησίας καὶ τοῦ ὑπ' αὐτῆς ποιμαινομένου λαοῦ ἐθνικοὶ κανονισμοί, οἵτινες, ὑπὸ τῆς Ὑψ. πύλης κατ' ἄρθρον ἐξετασθέντες, περιεβάλοντο τὸ αὐτοκρατορικὸν κῦρος τῷ ἔτει 1862, καὶ νέα σύμβασίς εἰσι, κανονίζουσα τὰς σχέσεις πολιτείας καὶ ἐκκλησίας. Πρόδηλον δὲ ὅτι ἡ σύμβασις αὕτη οὐδεμιᾶς ἀλλοιώσεως ἢ ἀνατροπῆς ἐπιδεκτική ἐστιν ἄνευ τῆς συναινέσεως καὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ ὀρθοδόξου γένους, ἅτινα τὸ ἓν τῶν συμβαλλομένων μερῶν τυγχάνουσι, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ ἀπὸ τοῦ χάτι-χουμαγιοὺν (ἄρθ. 3) ἀπορρέουσα καὶ διεθνῆ φέρει χαρακτῆρα. Καθεστὼς ἄρα, ταῖς βασιλικαῖς καὶ ταῖς τῆς Σ. Α. κυβερνήσεως δημοσίαις καὶ ἐπισημοτάταις βεβαιώσεσι καὶ ἐγγυήσεσιν ἠσφαλισμένον καὶ περιπεφρουρημένον, σεβαστὸν καὶ ἀπαραβίαστον διατελεῖ. Ἀλλ' ὡς εἰ μὴ ἤρκουν αἱ τοσαῦται καὶ τηλικαῦται παρὰ τῆς κραταιᾶς βασιλείας ἐγγυήσεις, αἱ τῆς ἐκκλησίας προνομίαι καὶ ἑτέρωθεν μέγα τὸ κῦρος περιβέβληνται, ἅτε βεβαιωθεῖσαι ὑπὸ ἐπισημοτάτων διεθνῶν πράξεων, συνυπογεγραμμένων καὶ ὑπὸ τῆς Α. κυβερνήσεως. Ἀπευθυνόμενος πρὸς

τὴν ὑμ. ἐξοχότητα, καταλεγομένην ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἐμπειροτέρων πολιτικῶν τῆς αὐτοκρατορίας ἀνδρῶν, περιττὸν πάντη λογίζομαι μνείαν ἰδίαν ποιήσασθαι τῶν σχετικῶν διατάξεων ἑκάστης τῶν διεθνῶν τούτων πράξεων. Ἐπειδὴ οὖν οὔτε τοιάς δε ἢ τοιάσδε μεταρρυθμίσεως ἕνεκεν δυνατὸν καὶ ἐπ' ἐλάχιστον ἀλλοιῶσαι τὰς τῆς ἐκκλησίας προνομίας (ὡς γὰρ προερρέθη καὶ συνῳδὰ ἐπισημοτάταις βεβαιώσεσι καὶ πράξεσι διεθνέσιν, αἱ μεταρρυθμίσεις συμβαδίζουσι τῷ ἀναλλοιώτῳ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καθεστῶτος), μᾶλλον δέ, κατὰ τὰ ἐπηγγελμένα ἐπισήμως, ἐπαύξησις αὐτῶν προσαπαιτεῖται, καὶ ἐπειδὴ ἀνέκαθεν ἡ ἀκραιφνὴς αὐτῶν τήρησις σωστικὴ καὶ λυσιτελεστάτη τῷ ὑψηλῷ κράτει ἀνωμολογήθη ὑπὸ τῆς Σ. Α. κυβερνήσεως, πέποιθα ὅτι ἡ ὑμ. ἐξοχότης, εὐαρεστουμένη, ἀποδώσει δίκαιον καὶ ἐμοὶ καὶ τοῖς περὶ ἐμὲ δυσὶ σώμασι, συνόδῳ δηλονοῦν μητροπολιτῶν καὶ ἐθνικῷ συμβουλίῳ. Θάρρος ἀπὸ τῶν ἀρίστων τούτων τῆς Σ. Α. κυβερνήσεως φρονημάτων ἀρυσάμενος καὶ τῇ ἰδέᾳ αὐτῆς στοιχῶν ὅτι αἱ μεταρρυθμίσεις ἀχώριστοι τοῦ σεβασμοῦ τῶν τῆς ἐκκλησίας προνομιῶν καὶ τοῦ ἀναλλοιώτου τοῦ καθεστῶτος καὶ ὅτι καὶ λυσιτελέστατον τῇ κραταιᾷ βασιλείᾳ τὸ πρᾶγμα, ἅτε τεῖνον πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς ἰσχύος, τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ὁμαλῆς καὶ εἰρηνικῆς ἀναπτύξεως τῆς εὐρείας ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἐδήλωσα καὶ ἄλλοτε διὰ φιλικοῦ μου τακριρίου, χρονολογουμένου ἀπὸ 19 νοεμβρίου 1295 (1879), τὴν στερρὰν πεποίθησιν, ὅτι οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον μειωθήσεται ἡ ἀπὸ τῶν πρώτων τῆς κατακτήσεως ἡμερῶν χορηγηθεῖσα τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ αὐτοδιοίκησις σὺν πᾶσι τοῖς συμπαρομαρτοῦσι προνομίοις καὶ ὅτι ἡ ἐκκλησία, συνῳδὰ ταῖς προνομίαις καὶ νόμοις αὐτῆς, ἔσεται καὶ τοῦ λοιποῦ ἐλευθέρα ἐν ταῖς ἐνεργείαις καὶ ἀποφάσεσιν αὐτῆς, ὅσον ἀφορᾷ πρὸς τὸν κλῆρον καὶ τὰς ἀπολαβὰς αὐτοῦ, τὰς ἐκκλη-

ISMANOGLIO

σίας, τὰ μοναστήρια, τὰ σχολεῖα, τὰ φιλανθρωπικὰ καθιδρύματα καὶ τὴν ἀκίνητον περιουσίαν αὐτῶν, τὸν γάμον, τὸ διαζύγιον, τὴν διαθήκην, τὴν ὀρφανικὴν περιουσίαν καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἑδρεύειν τὸν ἀρχιερέα ἐν τοῖς κατὰ τόπους συμβουλίοις, ἐπὶ πᾶσι τούτοις τῆς βοηθείας τῆς Α. κυβερνήσεως ἀπολαύουσα. Τολμῶ δὲ ὑπομνῆσαι ὅτι ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει οὐ πρόκειται περὶ ἀστικοῦ τινος νόμου, ἀλλ' ὡς προερρέθη, περὶ πολλῷ σοβαρωτέρων πραγμάτων ἀπαραιτήτων εἰς τὴν ἐλευθέραν ἐνέργειαν τῆς ἐκκλησίας ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ καὶ τὸν θρησκευτικὸν κοινοτικὸν βίον τοῦ ὑπ' αὐτῆς ποιμαινομένου λαοῦ. Καὶ ὡς πρὸς ταῦτα οὐδεμία ἀλλοίωσις, οὐδεμία τροποποίησις εἰσχωρεῖ. Ἄλλως τε καὶ ἀποδέδεικται ὅτι αἱ προνόμιαι καὶ ἀτέλειαι, ὑποσχέσεσι, βεβαιώσεσι καὶ ἐγγυήσεσιν ἐπισημοτάταις τῆς κραταιᾶς βασιλείας περιπεφρουρημέναι, σεβασταὶ καὶ ἀπαραβίαστοί εἰσι. Καὶ τὰ φιλοδίκαια δὲ αἰσθήματα τοῦ φιλολάου ἡμῶν ἄνακτος οὐδαμῶς ἐπιτρέπουσιν ὅπως ἀθετηθῶσιν ὑποχρεώσεις ἐπίσημοι καὶ διεθνεῖς καὶ ἀνατραπῇ καθεστὼς εἰς τὸ ἀναλλοίωτον δημόσιον δίκαιον ἀναγόμενον, κῦρος δὲ καὶ ἰσχὺν διεθνῆ περιβεβλημένον καὶ τῆς διπλῆς αὐτοῦ ταύτης ἐγγυήσεως ἕνεκεν ἀπρόσβλητον καὶ ἀμετάτρεπτον διατελοῦν εἰς τὸ διηνεκές.

Τούτων οὕτω διευκρινηθέντων, ἱκετεύω νῦν τὴν ὑμ. ἐξοχότητα ἵνα ἐπιτρέψῃ μοι προβῆναι εἰς τὴν καθ' ἕκαστα ἔρευναν, ἐξ ἧς καὶ αὖθις ἀποδειχθήσεται ὅτι μέγισται τῆς ἐκκλησίας προνομίαι ἠλλοιώθησαν, μᾶλλον δ' ἀνετράπησαν, ἐν τοῖς ἐσχάτοις τούτοις καιροῖς.

Πρῶτον. Ἐν βερατίοις ἀρχιερέων, [ἄρτι ὑπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου χειροτονηθέντων καὶ ὑπὸ τῆς κραταιᾶς βασιλείας ὑψηλοῖς αὐτοκρατορικοῖς βερατίοις ἐφοδιασθέντων,

ἀντὶ τῶν τέως ἰσχυουσῶν παναρχαίων περὶ δίκης κληρικῶν διατάξεων παρεισήχθησαν·

Ὡς πρὸς μὲν τὰς ἀστικὰς δίκας τάδε·

«Αἱ ἀστικαὶ δίκαι τῶν μητροπολιτῶν, ἀρχιεπισκόπων καὶ »ἐπισκόπων θεωρείσθωσαν ἐπιτοπίως ἐν τοῖς ἁρμοδίοις ἱερο»δικείοις»·

Ὡς πρὸς δὲ τὰς ποινικὰς τάδε·

«Ὅταν τις τῶν ἐπισκόπων, ἱερέων, καλογήρων, καλο»γραιῶν κατηγορηθῇ ἐπὶ ἐγκλήματι, προσωποκρατείσθω ὑπὸ »τῆς ἀρχῆς πρὸς ἀνάκρισιν καὶ διαδικασίαν· ἀποδεικνυμένης »δὲ τῆς ἐνοχῆς αὐτοῦ, ἐκτελείσθω ἀπ' εὐθείας ἐν τῇ κυβερνη»τικῇ φυλακῇ ἡ κατὰ νόμον ἐπιβληθησομένη ποινή, ἀφοῦ »ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ἀφαιρεθῇ ἡ ἱερωσύνη αὐτοῦ».

Ἐξετάσωμεν νῦν εἰ αἱ νέαι αὗται διατάξεις συνᾴδουσι τῷ πρὸ τῶν ἀλλοιώσεων τούτων νομίμῳ καθεστῶτι.

Ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς καὶ μητροπολιτικοῖς βερατίοις τάδε τέως ἐθεσπίζοντο περὶ ἀστικῶν δικῶν κληρικῶν·

«Πᾶσα δήποτε ἀστικὴ δίκη τοῦ πατριάρχου, ἢ μητροπο»λιτῶν, ἢ ἐπισκόπων, ἢ ἐπιτρόπων καὶ ἀνθρώπων αὐτῶν δὲν »δύναται νὰ ἐκδικασθῇ ἀλλαχόσε εἰμὴ ἐν τῇ πρωτευούσῃ »Μου» (ἐνώπιον τοῦ ἁρμοδίου δικαστηρίου).

Πρόδηλον ἄρα ὅτι ἡ νέα περὶ ἀστικῶν δικῶν κληρικῶν διάταξις καὶ οὐσιωδῶς διαφέρει τῆς παλαιᾶς καὶ πρὸς τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα αὐτῆς ἀντιστρατεύεται. Παραβιάζεται πρῶτον τὸ γράμμα τῆς ἀρχαίας, καθότι ἐν μὲν ταύτῃ σαφῶς ὁρίζεται ὅτι αἱ ἀστικαὶ δίκαι τῶν ἐν αὐτῇ μνημονευομένων κληρικῶν *οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἢ ἐν τῇ βασιλευούσῃ [πόλει ἐκδικάζονται, ἐν δὲ τῇ νέᾳ φέρεται ὅτι αἱ δίκαι αὗται διεξάγονται ἐν τῷ τόπῳ,* ἔνθα ἑδρεύουσιν οἱ ἀστικῶς ἐναγόμενοι μητροπολίτης, ἀρχιεπίσκοπος, ἢ ἐπίσκοπος. Ἐν μὲν τῇ ἀρχαίᾳ θεσπίζεται

ὅτι αἱ δίκαι αὗται διεξάγονται ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ πρωτευούσῃ *ἁρμοδίου δικαστηρίου*, ἐν δὲ τῇ νέᾳ δικαστὴς ὁρίζεται ὁ κατὰ τόπους *καδῆς*. Ἀντιστρατεύεται δεύτερον ἡ νέα διάταξις πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχαίας, καθότι διὰ ταύτης μὲν σοφῶς ἐξησφαλίζετο ἀπὸ πάσης τοπικῆς προσβολῆς καὶ ἐπηρείας καὶ περιεφρουρεῖτο ἐνώπιον τοῦ ποιμνίου τὸ σεβαστὸν θρησκευτικὸν τῶν ἀρχιερέων ἀξίωμα, δικαζομένων μόνον ἐν τῇ *πρωτευούσῃ ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων*, διὰ δὲ τῶν ἄρτι παρεισαχθέντων οἱ τῆς ἐκκλησίας ἀνώτατοι οὗτοι ἀξιωματικοὶ παραδίδονται τῷ *ἐν τῇ ἕδρᾳ τῆς νομαρχίας ἢ τῆς διοικήσεως ἢ τῆς ὑποδιοικήσεως καδῇ*, ὅστις, δικαστὴς αὐτῶν οὕτως ἀναγορευόμενος, ἔχει κατὰ συνέπειαν καὶ ἐξουσίαν φυλακίσαι αὐτούς. Τοιαύτης δὲ προδήλου οὔσης τῆς ἀναμέσον τῆς τέως κρατούσης καὶ τῆς νέας τάξεως διαφορᾶς, πέποιθα ὅτι ἡ ὑμετέρα ἐξοχότης εὐδοκήσει συνομολογῆσαι ὅτι πάντη ἠλλοίωται κατὰ τοῦτο τὸ ἀρχαῖον καὶ σεβαστὸν καθεστώς.

Καὶ τὰ περὶ ποινικῶν δὲ δικῶν κληρικῶν ἀρτίως ἐν βερατίοις ἀρχιερέων παρεισαχθέντα ἄρδην ἀνατρέπουσι τὸ μέχρι τοῦδε καθεστώς.

Καὶ πρῶτον, κατὰ τὰς νέας διατάξεις, ὁ τρόπος τῆς κλητεύσεως, προφυλακίσεως καὶ κρατήσεως αὐτῶν πάντη διαφέρει τῆς μέχρι τοῦδε κρατησάσης τάξεως. Συνῳδὰ ταῖς ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς καὶ μητροπολιτικοῖς βερατίοις σχετικαῖς διατάξεσιν, ἀπαιτεῖται ὅπως, ἐάν ποτε δεήσῃ ἵνα κληρικοὶ φυλακισθῶσιν, ἡ προφυλάκισις καὶ κράτησις αὐτῶν γένωνται διὰ τοῦ πατριαρχείου, ἢ τοῦ μητροπολίτου ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Καὶ περὶ μὲν τῆς κρατήσεως μητροπολιτῶν τάδε διακελεύεται τὸ πατριαρχικὸν βεράτιον· «Ἐὰν δικαστικῶς γένηται χρεία ὅπως »συλληφθῇ τῶν μητροπολιτῶν τις ἢ μοναχῶν, ἡ κράτησις »ἐνεργεῖται διὰ τοῦ πατριαρχείου». Περὶ δὲ τῆς κρατήσεως

κληρικῶν, ἀμέσως ὑποκειμένων μητροπολίτῃ, τάδε διαγορεύονται ἐν τοῖς μητροπολιτικοῖς βερατίοις· «Ὅταν δεήσῃ ὅπως »κρατηθῇ ἐπίσκοπος, ἱερεύς, καλόγηρος ἢ καλογραῖα, κρατείσθω »διὰ τοῦ μητροπολίτου». Κατὰ τὰς διατάξεις ταύτας, αἱ τῶν κληρικῶν κρατήσεις διὰ τοῦ πατριαρχείου ἢ τῶν μητροπολιτῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις γίγνονται, καθὰ μαρτυροῦσι πλεῖστα τῆς Ὑψ. πύλης ἔγγραφα πρὸς τὸ πατριαρχεῖον, ἐν τοῖς ἀρχείοις ἀμφοτέρων εὑρισκόμενα καὶ περὶ τῆς προφυλακίσεως καὶ κρατήσεως κληρικῶν πραγματευόμενα, καὶ ἡ ἀπὸ 14 ζιλκαδὲ 1297 (6 ὀκτωβρίου 1880) ἐγκύκλιος τοῦ ὑπουργείου τῆς δικαιοσύνης πρὸς τοὺς ἀνὰ τὴν ἐπικράτειαν εἰσαγγελεῖς, ἐντελλομένους ὅπως, προκειμένου περὶ κλητεύσεως καὶ κρατήσεως κληρικῶν, ἀκολουθῶσι ταῖς διατάξεσι τῶν πατριαρχικῶν καὶ μητροπολιτικῶν βερατίων καὶ τῶν ἐθνικῶν κανονισμῶν, κλητεύοντες τοὺς κληρικοὺς διὰ τοῦ μητροπολίτου, δι' οὗ δέον ὅπως καὶ ἡ προφυλάκισις καὶ ἡ κράτησις γίγνωνται. Καὶ αἱ μὲν περὶ κρατήσεως κληρικῶν ἀρχαῖαι καὶ σεβασταὶ διατάξεις, πρὸς τὸ θρησκευτικὸν ἀξίωμα τοῦ τυχὸν κατηγορουμένου ἀποβλέπουσαι, ἐξησφάλιζον αὐτὸν καὶ ἀπὸ πάσης ταπεινώσεως καὶ ἀπὸ πάσης τυχὸν κακοβούλου προσβολῆς καὶ κατηγορίας· ἀλλ' αἱ ἄρτι ἐν βερατίοις εἰσχωρήσασαι τείνουσιν εἰς πρόδηλον τοῦ καθεστῶτος ἀνατροπήν, ἅτε δὴ ἐξουσίαν παρέχουσαι τῇ ἀρχῇ, παντὶ ἄρα οἱῳδήτινι ὑπαλλήλῳ, προσωποκρατεῖν τοὺς κληρικούς, καὶ τοῦτο ἄνευ τῆς προτέρας γνώσεως τῆς οἰκείας ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, οὐ σμικρὸν δὲ συμβάλλουσιν εἰς ταπείνωσιν καὶ ἐξευτελισμὸν τῶν λειτουργῶν τῆς θρησκείας καὶ τὰ μάλα προσκρούουσι τοῖς θρησκευτικοῖς αἰσθήμασι τοῦ ὀρθοδόξου χριστιανικοῦ πληρώματος.

Δεύτερον δὲ, προκειμένου περὶ δίκης ἀρχιερέων, κατηγορουμένων τυχὸν ἐπὶ ἐγκλήματι, ὁ πατριάρχης καὶ ἡ περὶ αὐτὸν

SISMANOGLIO

σύνοδος ἐξετάζουσι πρῶτον, ἐξακριβοῦσι καὶ βεβαιοῦσι, συνῳδὰ ταῖς διατάξεσι τῶν βερατίων καὶ τῶν ἐθνικῶν κανονισμῶν καὶ τῇ κρατησάσῃ τάξει, τὴν ἐπὶ ἐγκλήματι κατ' αὐτῶν κατηγορίαν. Καὶ πράγματι· ἡ προτέρα αὕτη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου καὶ τῆς συνόδου ἐξακρίβωσις, ἐξέτασις καὶ ἐπιβεβαίωσις τῆς κατηγορίας ἀποβαίνει τῶν ὧν οὐκ ἄνευ, τοῦ θρησκευτικοῦ τοῦ τυχὸν κατηγορουμένου ἀξιώματος ἕνεκεν. Κατὰ τὴν σχετικὴν τοῦ πατριαρχικοῦ βερατίου διάταξιν, «Οὐδεμία αἴτησις πασ»σᾶ, καθῆ ἢ ναίπη, σκοπὸν ἔχουσα κατηγορίαν κατὰ μητρο»πολίτου, ἢ τὴν παῦσιν καὶ ἐξορίαν αὐτοῦ, γίνεται δεκτή, »ἐὰν μὴ πρότερον ἐξακριβωθῇ καὶ ἐπιβεβαιωθῇ ὑπὸ τοῦ πα»τριάρχου καὶ τῆς περὶ αὐτὸν συνόδου· καὶ ἐὰν τυχόν, δι' οἱου»δήποτε τρόπου, ἐπιτευχθῇ ἡ ἔκδοσις φιρμανίου, μὴ προη»γηθεισῶν ἐσφραγισμένων ἀναφορῶν τοῦ πατριάρχου καὶ τῆς »συνόδου, τὰ τοιαῦτα φιρμάνια οἱανδήποτε ἡμερομηνίαν καὶ »ἂν φέρωσι, λογισθήσονται πάντη ἄκυρα καὶ μὴ γενόμενα». Εὐνόητον δὲ ὅτι ἐν τῇ διατάξει ταύτῃ πρόκειται περὶ κατηγοριῶν ἐπὶ πολιτικοῖς ἢ ἀστικοῖς ἐγκλήμασι, καθότι τοιαῦτα μόνα συνεπάγονται τὴν ποινὴν τῆς παύσεως, μάλιστα δὲ τὴν τῆς ἐξορίας. Κατὰ δὲ τοὺς ἐθν. κανονισμοὺς (ἄρθ. 8 τοῦ εἰδικοῦ περὶ ἐκλογῆς ἀρχιερέων νόμου), «Ἐὰν χριστιανοὶ ἐπαρ»χίας τινὸς ἐναγάγωσι τὸν ἀρχιερέα αὐτῶν, ἡ περὶ τὸν πα»τριάρχην σύνοδος, μετὰ τὰς διαλλακτικὰς ἀποπείρας, με»ταπέμπεται εἰς βασιλεύουσαν· καὶ εἰ μὲν τὰ προτεινό»μενα ἐγκλήματά εἰσι πνευματικά, οὐδεὶς ἕτερος, κατὰ τοὺς »ἱεροὺς κανόνας καὶ τὰς ἐν τοῖς βερατίοις διατάξεις, πλὴν »τῆς συνόδου ἀναμίγνυται· εἰ δὲ τὰ ἐγκλήματά εἰσι κοσμι»κά, ὁ πατριάρχης καὶ ἡ σύνοδος διορίζει μικτὴν ἐξ ἀρχιε»ρέων καὶ λαϊκῶν τοῦ συμβουλίου μελῶν ἐπιτροπήν, ἥτις, »ἀνακρίνασα τοὺς διαδίκους ,διὰ μαζπατᾶ ὑποβάλλει τὴν ἑ-

»αυτῆς γνώμην τῷ πατριάρχῃ· εἶτα δὲ ὁρίζονται, συμφώνως »τοῖς νόμοις τῆς Σ. κυβερνήσεως, αἱ ἀναγκαῖαι ποιναί, καὶ »ἀναφέρεται τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν Ὑψ. πύλην· καὶ ἐὰν τὸ ἔγ»κλημα τοῦ μητροπολίτου ἢ ἐπισκόπου ᾖ ἐκ τῶν κακουργη»μάτων, ἀφοῦ πρῶτον τὸ πατριαρχεῖον ἀφαιρέσῃ τὸν πνευ»ματικὸν αὐτοῦ τίτλον, τιμωρηθήσεται καὶ κατὰ τοὺς ποινι»νικοὺς νόμους». Κατὰ δὲ τὸ ἄρθρον 13 τοῦ περὶ Μικτοῦ συμβουλίου εἰδικοῦ νόμου, «Ἐὰν μέλος τι τοῦ συμβουλίου »κατηγορηθῇ ἐπὶ δωροδοκίᾳ, εἰ μὲν ἀρχιερεύς, ἐνεργεῖται τὸ »ὄγδοον ἄρθρον τοῦ περὶ ἀρχιερέων κανονισμοῦ· εἰ δὲ λαϊκός, »τὸ πρᾶγμα ἀναγγέλλεται τῇ Ὑψηλῇ πύλῃ, ἵνα δικασθῇ καὶ »ἐπενεχθῇ ἡ ἀπόφασις κατὰ τὸν βασιλικὸν ποινικὸν κώδηκα». Καὶ κατὰ τὸ γράμμα ἄρα καὶ τὸ πνεῦμα τῶν περὶ τούτου ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς βερατίοις καὶ τοῖς ἐθνικοῖς κανονισμοῖς διατάξεων, αἱ κατὰ μητροπολίτου ἢ ἐπισκόπου ἐπὶ ἐγκλήμασι κατηγορίαι, ἢ ὑπ' ἀρχῶν ἢ ὑπὸ ἰδιωτῶν γιγνόμεναι, ἐξετάζονται πρῶτον καὶ ἐξακριβοῦνται καὶ ἐπιβεβαιοῦνται ὑπὸ τοῦ πατριάρχου καὶ τῆς συνόδου. Καὶ ἐκ τούτων καταφανὲς γίγνεται ὅτι ἡ Σ. αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις οὐ δύναταί ποτε νομίμως προβῆναι οἰκείᾳ γνώμῃ εἰς τὴν παῦσιν ἀρχιερέως τινός, καθὰ φαίνεται ὑποδηλούμενον ἐν τῷ ἀπὸ 26 μαΐου ὑψηλῷ αὐτῆς τεσκερέ, ἀλλὰ τῷ πατριάρχῃ σὺν τῇ περὶ αὐτὸν συνόδῳ ἀπόκειται ἐξετάσαι τὸ βάσιμον ἢ ἀβάσιμον τῆς κατηγορίας καὶ παῦσαι, τιμωρῆσαι ἢ ἀθωῶσαι τὸν κατηγορούμενον· διὰ τοῦτο δέ, καὶ ἐάν ποτε κατηγόρει ἀρχιερέως τινὸς ἡ Ὑψ. πύλη, πρὸς τὸ πατριαρχεῖον ἀπετείνετο ζητοῦσα τὴν παῦσιν ἢ μετάθεσιν αὐτοῦ, ὅπερ, εἰ μὲν ἔκρινεν ἀναγκαῖον, ἢ ἔπαυεν ἢ μετετίθει, εἰ δὲ μή, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ διετήρει. Συνῳδὰ τοῖς νομίμοις τούτοις πολιτευομένη ἡ Σ. αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις, πᾶσαν τυχὸν κατὰ ἀρχιερέως κατηγορίαν παρέπεμπε

SISMANOGLIO MEGARO

καὶ παραπέμπει εἰς τὸ πατριαρχεῖον, ὅπερ ἐξετάζει καὶ ἐξακριβοῖ καὶ ἐπιβεβαιοῖ τὸ βάσιμον ἢ ἀβάσιμον τῶν κατηγοριῶν, τοῦτο δὲ μαρτυροῦσι τὰ ἀρχεῖα τῆς τε Ὑψ. πύλης καὶ τοῦ πατριαρχείου.

Καὶ ὅμως, καίπερ τοσοῦτον σαφῶν οὐσῶν τῶν περὶ τοῦ προκειμένου διατάξεων, ἐπεχειρήθη ἐσχάτως ὅπως ἀνατραπῇ τὸ καθεστώς. Ἡ ὑμ. ἐξοχότης, πρὸς ἣν ἀνηνέχθην ἱκετεύων ἵνα μὴ παρασαλευθῇ τὸ καθεστώς, εὑηρεστήθη ἀπαντῆσαί μοι τῇ 31 μαρτίου ὁδεύοντος ἔτους ὅτι τοῦτο παρεσαλεύθη καὶ ἠλλοιώθη, τῶν δικαστικῶν διοργανώσεων καὶ μεταρρυθμίσεων ἕνεκεν. Ἀλλ' ἐπιτραπήτω μοι δηλῶσαι ὅτι ἡ αἰτιολογία αὕτη ἐν πολλῇ ἀπορίᾳ ἐνέρριψε καὶ ἐμὲ καὶ τὰ περὶ ἐμὲ δύο σώματα τῶν ἑξῆς λόγων ἕνεκεν. Αἱ ἀπὸ τοῦ τανζιματίου ἀρξάμεναι μεταρρυθμίσεις, διοικητικαὶ ἢ δικαστικαί, συνεβάδισαν ἀείποτε καὶ συμβαδίζουσι, συνῳδὰ ταῖς ἐπισημοτάταις αὐτοκρατορικαῖς καὶ κυβερνητικαῖς βεβαιώσεσι καὶ ταῖς διεθνέσι τῆς Σ. Α. κυβερνήσεως ὑποχρεώσεσι, τῇ στηρίζει, τηρήσει καὶ ἐπαυξήσει τῶν τῆς ἐκκλησίας προνομιῶν, καθὰ προαπεδείχθη, οὐχὶ δὲ τῇ ἀλλοιώσει καὶ ἀνατροπῇ αὐτῶν. Ὅτι δὲ τὴν ἀλλοίωσιν ταύτην τῶν περὶ τοῦ προκειμένου διατάξεων τῶν βερατίων οὐκ ἀπαιτοῦσι καὶ αἱ προβαλλόμεναι νῦν δικαστικαὶ μεταρρυθμίσεις, κατάδηλον γίγνεται ἐκ τοῦ ὅτι διὰ τῶν ἀρτίως γενομένων ἀλλοιώσεων αἱ τῶν κληρικῶν δίκαι ἀνατίθενται εἰς τὰ τοῦ σερῆ δικαστήρια. Διπλῶς ἄρα ἀποδείκνυται ὅτι αἱ δικαστικαὶ μεταρρυθμίσεις οὔτε ἐπήνεγκον, οὔτε ἠδυνατὸν ὅπως ἐπενέγκωσι τὴν ἀλλοίωσιν τοῦ καθεστῶτος καὶ τὴν ἀνατροπὴν αὐτοῦ καὶ τῶν εἰδικῶν τῆς ἐκκλησίας δικαστικῶν προνομιῶν τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ καὶ αὐτὸς ὁ περὶ δικαστηρίων ὀργανισμὸς ἐν ἄρθρῳ 4 ρητῶς ἐξήρεσε τὰς δίκας ἐκείνας, ἃς μόνη ἡ ἐκκλησία δύναται διεξαγαγεῖν.

Δεύτερον. Ἡ κραταιὰ βασιλεία, καθὰ σαφῶς ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς βερατίοις φέρεται, ἐβεβαίωσε καὶ ἐκύρωσε τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐκκλησίας, ὅπως συνῳδὰ τοῖς ἱεροῖς κανόσι τιμωρῇ τοὺς ὑποκειμένους αὐτῇ κληρικούς, ἐάν ποτε θρησκευτικῶς πταίσωσι. «Μηδεὶς —ὁρίζεται ἐν τῷ πατριαρχικῷ βερα»τίῳ —μηδεὶς ἐπεμβαινέτω ὁσάκις ὁ πατριάρχης καὶ ἡ σύνοδος »τῶν μητροπολιτῶν τιμωρήσωσι κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς »κανόνας ἐπὶ παραβιάσει αὐτῶν τινα τῶν ὑπὸ τὸν πατριάρχην »διατελούντων μητροπολιτῶν, ἀρχιεπισκόπων, ἐπισκόπων, »ἡγουμένων, ἱερέων, καλογήρων καὶ καλογραιῶν». Χάριτας ὁμολογῶ τῇ ὑμετέρᾳ ἐξοχότητι εὐαρεστηθείσῃ βεβαιῶσαι καὶ αὖθις ἔν τινι ἀρτίως ἀποσταλέντι ὑψηλῷ Αὐτῆς γράμματι ὅτι ἡ Σ. αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις ἀπαραβίαστον φυλάττει τὴν ἐξουσίαν ταύτην τῆς ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἡ ὑμετέρα ἐξοχότης οὐκ ἀγνοεῖ ὅτι ἡ ἐκκλησία, τοῦ προορισμοῦ αὐτῆς ἕνεκεν, δεῖται καὶ τῆς ἀρωγῆς τῆς πολιτείας πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων αὐτῆς. Τοῦτο δ' ἔστιν εἷς τῶν ὅρων τοῦ δικαίου, τοῦ κανονίζοντος τὰς σχέσεις πολιτείας καὶ ἐκκλησίας. Τούτῳ στοιχοῦσα καὶ ἡ κραταιὰ βασιλεία ηὐδόκησεν ἀείποτε χορηγῆσαι τῇ ἐκκλησίᾳ τὴν ἀναγκαίαν καὶ κατὰ τοῦτο βοήθειαν, καθὰ φέρεται καὶ ἐν τῷ πατριαρχικῷ βερατίῳ· «Αἱ διὰ τῆς κοινῆς τοῦ »τε πατριάρχου καὶ τῆς συνόδου τῶν μητροπολιτῶν σφραγίσ»δος ἐσφραγισμέναι ἀναφοραὶ δέον ὅπως ὦσιν ἰσχυραὶ, καὶ »περὶ οἱουδήτινος θρησκευτικοῦ ἀντικειμένου ἤθελον οὗτοι κά»μει αἴτησιν ἢ ἰλάμιον, δέον ταῦτα νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψει »καὶ ἐκτελῶνται». Ἀλλὰ θλίψει πολλῇ συνεσχέθημεν, ἰδόντες ἐσχάτως ὅτι αἰτήσεις τοῦ πατριαρχείου, παρακαλοῦντος ὅπως χορηγηθῇ ἡ ἀναγκαία συνδρομὴ πρὸς ἐκτέλεσιν ἐκκλησιαστικῶν ἀποφάσεων κατὰ κληρικῶν θρησκευτικῶς πταισάντων, πάντη παρεωράθησαν. Πρόδηλον δὲ ὅτι ἐκ τούτου σφόδρα παραβλάπτε-

SISMANOGLIO

ται τὸ τῆς ἐκκλησίας ἀξίωμα καὶ δεινῶς σαλεύεται τὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πειθαρχίας οἰκοδόμημα.

Τρίτον. Αἱ ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς καὶ μητροπολιτικοῖς βερατίοις περὶ γάμου τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν διατάξεις σαφέσταταί εἰσιν, ἐκτενέστατα καὶ λεπτομερέστατα καθορίζουσαι ὅτι μόνη ἡ ἐκκλησία ἔχει τὴν ἐξουσίαν συζευγνύειν καὶ διαζευγνύειν καὶ διεξάγειν πᾶσαν ἀπὸ τοῦ γάμου διαφοράν. «Μόνος ὁ »πατριάρχης—ὁρίζεται ἐν τῷ πατριαρχικῷ βερατίῳ—ἢ οἱ τε»ταγμένοι ὑπ' αὐτοῦ ἐπίτροποι ἔχουσι τὴν ἐξουσίαν, κατὰ τὴν »θρησκείαν αὐτῶν, συζευγνύειν ἄτομα ἀνήκοντα τῷ γένει αὐτῶν »καὶ λύειν τοὺς γαμικοὺς δεσμούς», καὶ· «Οὐδεὶς καθῆς ἢ »ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ ἢ ἕτερός τις δύναται, παρὰ τὰ ἀρχαῖα »ἔθιμα, ὅπως ἀναμιγνύηται, ἐπιφέρῃ κωλύματα, ἐπιβάλλῃ »πρόστιμον ἢ ἀπευθύνῃ ἐπιπλήξεις ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν, »συνῳδὰ τοῖς θρησκευτικοῖς αὐτῶν νόμοις, οἱ μητροπολῖται, οἱ »ἀρχιεπίσκοποι, ἐπίσκοποι ἢ οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῶν ἐπιλαμ»βάνονται τῶν διαφορῶν δύο λαικῶν, ἀποβλεπουσῶν πρὸς τὸν »γάμον, τὸ διαζύγιον ἢ ἄλλο τι». Ἔχει δὲ τελείαν καὶ ἀπόλυτον ἐν τοῖς περὶ γάμου ἐξουσίαν ἡ ἐκκλησία, καθότι ὁ γάμος μυστήριον παρ' ἡμῖν ἐστι. Πᾶσα οὖν διαφορὰ ἀπορρέουσα ἢ ἀπὸ τῆς μνηστείας, ἥτις κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας παραδεδεγμένην νομοθεσίαν, οἱονεὶ ἡ προεισαγωγικὴ εἰς γάμον πρᾶξις λογίζεται, ἢ ἀπὸ τοῦ διαζυγίου, προικῴα, δηλαδή, ἢ καὶ ἐξ ὑπαιτιότητος θατέρου τῶν συζύγων, ἐξετάζεται καὶ ἐκδικάζεται ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, ἥτις ἀνέκαθεν καὶ ἐν τούτῳ οὐ μόνον δικαστικὴν, ἀλλὰ καὶ νομοθετικὴν ἐξουσίαν ἐξασκεῖ ἐν τῇ ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ. Διαφορὰ ἀπορρέουσα ἀπὸ τοῦ γάμου ἐστὶ καὶ ἡ περὶ διατροφῆς, περὶ ἧς ἐπιτραπήτω μοι ἰδίᾳ πραγματευθῆναι, ἅτε καὶ ἐν τούτῳ τοῦ καθεστῶτος ἀνατρεπομένου. Κατὰ τὴν παρὰ τῇ ἐκκλησίᾳ ἰσχύουσαν νομοθεσίαν, ἐὰν

συμβῇ ἔρις τις ἀναμέσον τῶν συζύγων, γίγνεται πρῶτον ἐκκλησιαστικῶς ἀπόπειρα πρὸς διαλλαγὴν αὐτῶν· ταύτης δ' ἀποτυγχανούσης, τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον ἀποφασίζει τὴν πρόσκαιρον τοπικὴν τῶν συζύγων διάστασιν, τὴν ἐν τῷ κανονικῷ δικαίῳ γνωστὴν ὑπὸ τὴν προσηγορίαν «χωρισμὸς ἀπὸ τραπέζης καὶ κοίτης». Τοῦτο δὲ ἐνομοθετήθη ἵνα, τῇ τοῦ χρόνου ἐπιρροίᾳ ἐκποδὼν γιγνομένων τῶν αἰτίων, ὧν ἕνεκα ἡ ἔρις προὔκυψε, καὶ τῶν ἀμοιβαίων παθῶν κατευναζομένων, ἀναζωπυρηθῇ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἐρισάντων συζύγων ἡ πρὸς εἰρήνευσιν καὶ συμβίωσιν ἐπιθυμία τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ τὴν διάζευξιν ἐπὶ ὀλιγίστοις μόνον σπουδαιοτάτοις αἰτίοις ἐπιτρέπει ὁ νόμος. Ἡ πρόσκαιρος τοπικὴ τῶν συζύγων διάστασις συνεπάγεται νομικῶς καὶ τὸ δαπάναις τοῦ μήπω διεζευγμένου ἀνδρὸς ζήτημα τῆς διατροφῆς τῆς συζύγου, κυρίως δ' εἰπεῖν διάστασις τοπικὴ καὶ διατροφὴ ἀλληλένδετα καὶ ἀχώριστα· διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαστήρια, περὶ τοπικῆς διαστάσεως ἀποφαινόμενα, ἐξ ἀνάγκης λογικῆς καὶ νομικῆς καὶ περὶ διατροφῆς συναποφαίνονται. Ἵνα δὲ ὁρισθῇ διατροφή, προαπαιτεῖται ὅπως διευκρινηθῇ ἡ ὑπαιτιότης ἢ μὴ τοῦ ἀνδρὸς καὶ κατάδηλον οὕτω γένηται τὸ δικαίωμα τῆς συζύγου πρὸς διατροφὴν, συνελόντι δ'εἰπεῖν τὸ περὶ διατροφῆς ζήτημα στενότατα συνδέεται τῇ θρησκευτικῇ τοῦ γάμου οὐσίᾳ. Ἐκ τούτων δῆλον γίγνεται ὅτι, ἵνα τὸ ἁρμόδιον δικαστήριον ἀποφαίνηται περὶ διατροφῆς, ἀνατρέχει εἰς τὴν ἔρευναν οὐσιωδεστάτων ἀντικειμένων, ἐξ αὐτοῦ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου ἀπορρεόντων. Συνῳδὰ τῇ ἀνέκαθεν κρατούσῃ ταύτῃ τάξει, ἡ Σ. αὐτοκρατορικυβέρνησις προθύμως μέχρι τοῦδε διέταττε τὴν ἐκτέλεσιν τῶν περὶ διατροφῆς ἀποφάσεων τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων, ἅτινα καὶ μόνα ἁρμόδιά εἰσιν. Ἀλλὰ τὰ ἀρτίως θεσπισθέντα

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΝ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ ΓΟΥΡΑΔΙΟΥ ΤΟΥ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΙΣ" ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΣΥΓΚΛΕΙ «ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

καὶ περὶ τούτου εἰς πρόδηλον τοῦ καθεστῶτος ἀνατροπὴν τείνουσι, καθὰ ἐξάγεται ἔκ τε τῶν διὰ τοῦ ἀπὸ 23 μαΐου 1299 (1883) ὑψηλοῦ ἀπαντητικοῦ αὐτῆς γράμματος γνωστοποιηθέντων μοι καὶ ἐκ τῆς ἀπὸ 19 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς καὶ ἔτους σχετικῆς ἐγκυκλίου τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος πρὸς τοὺς ἀνὰ τὴν ἐπικράτειαν δικαστικοὺς ἐλεγκτάς. Ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ ταύτῃ ἡ ὑμετέρα ἐξοχότης τάδε αὐταῖς λέξεσιν ἐντέλλεται· «Αἱ παρὰ »τῶν πατριαρχείων περὶ διατροφῆς ἐκδιδόμεναι ἀποφάσεις εἰσὶ »μὲν ἐκτελεσταί, ἐὰν μὴ προσβληθῶσιν, ἀλλ' ἐὰν γένηται ἔν»στασις ἐπὶ τῆς βάσεως καὶ τοῦ ποσοῦ τῆς διατροφῆς, δέον »ὅπως ἡ ὑπόθεσις θεωρῆται ἐνώπιον τῶν δημοσίων δικαστη»ρίων». Ἕπεται ἄρα ἐκ τούτων ὅτι ἡ αὐτοκρ. κυβέρνησις τὰς τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων περὶ διατροφῆς ἀποφάσεις οὐχ ὑπολαμβάνει τελεσιδίκους· ἕπεται ὅτι, ἐξουσίαν χορηγοῦσα τοῖς πολιτικοῖς δικαστηρίοις ἐξετάζειν ἐν περιπτώσει ἐνστάσεως καὶ τὴν βάσιν καὶ τὸ ποσὸν τῆς διατροφῆς καὶ περὶ τούτων δικάζειν, προτίθεται καὶ ὡς πρὸς τὸ κῦρος τοῦ γάμου καὶ ὡς πρὸς τὴν τοπικὴν διάστασιν καὶ ὡς πρὸς τὴν ταύτῃ συνδεδεμένην διατροφὴν καταργῆσαι τὴν ἁρμοδιότητα τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων καὶ ταύτην ἀναθέσθαι τοῖς πολιτικοῖς. Ἀλλὰ κατὰ τίνα νόμον τὰ πολιτικὰ ταῦτα δικαστήρια δικάσουσι τὰς ἀπὸ τοῦ γάμου ὀρθοδόξων χριστιανῶν ἀπορρεούτας διαφορὰς καὶ τίνι τρόπῳ κρινοῦσι περὶ τοῦ βασίμου ἢ ἀβασίμου τῆς τοπικῆς διαστάσεως καὶ τῆς ταύτῃ ἑπομένης διατροφῆς; Νόμος γὰρ τοιοῦτος κοινὸς τοῖς πᾶσιν οὔτε ὑπάρχει, οὔτε δυνατόν ποτε ὅπως τεθῇ ἐνταῦθα. Ἄλλως τε, πρόδηλον ὅτι πᾶσα δήποτε περὶ γάμου διαφορὰ θρησκευτικὴ τὴν οὐσίαν ἐστίν, ὑπὸ θρησκευτικῶν ἄρα νόμων διέπεται καὶ μόνον ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων ἐκδικάζεται, μηδενὸς ἑτέρου δυναμένου ἀναμιχθῆναι. Διὰ

τοῦτο καὶ αἱ ἀπὸ γάμου διαφοραὶ μεταξὺ μουσουλμάνων τοῖς δικαστηρίοις τοῦ σερῆ παραπέμπονται ὑπὸ τῆς Σ. αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως, ἅτε δὴ ὑπὸ θρησκευτικῶν νόμων διεπόμεναι· διὰ τοῦτο ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις, καθὰ διαγορεύεται ἐν τοῖς ὀργανικοῖς αὐτονόμων καὶ προνομιούχων τινῶν ἐπαρχιῶν νόμοις, προὐνόησεν ὅπως αἱ ἀπὸ γάμου διαφοραὶ μεταξὺ μουσουλμάνων, ἅτε θρησκευτικαὶ τὴν οὐσίαν, μὴ ὑποβάλλωνται τοῖς κοινοῖς δικαστηρίοις, ἀλλὰ διεξάγωνται ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους μουσουλμανικῶν θρησκευτικῶν ἀρχῶν· διὰ τοῦτο καὶ οἱ τοῦ κράτους νόμοι ἐξήρεσαν τῆς δικαιοδοσίας τῶν κοινῶν δικαστηρίων τὰς ὑπὸ θρησκευτικῶν νόμων διεπομένας διαφοράς· διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ὑψηλὴ πύλη ἐν τῷ ἀπὸ 15 μαΐου 1867 ὑπομνήματι αὐτῆς πρὸς τὰς μεγάλας δυνάμεις σαφέστατα τάδ' ἐδήλωσεν· «Αἱ δίκαι, αἱ ὑπὸ τῶν θρησκευτικῶν »νόμων διεπόμεναι καὶ ἐν αἷς, τῆς φύσεως αὐτῶν ἕνεκεν, διά»δικοί εἰσιν ἢ μουσουλμάνοι πρὸς μουσουλμάνους ἢ χριστιανοὶ »πρὸς χριστιανούς, δικάζονται κατὰ τὰ ἀνέκαθεν κρατήσαντα »αἱ μὲν μεταξὺ μουσουλμάνων ὑπὸ τῶν δικαστηρίων τοῦ σερῆ, »αἱ δὲ μεταξὺ χριστιανῶν ὑπὸ τῶν κοινοτικῶν ἐκκλησιαστι»κῶν δικαστηρίων, ἅτινα εἰδικὰ ὄντα δικαστήρια ἀκολου»θοῦσι νόμοις καὶ κανονισμοῖς εἰδικοῖς».

Τέταρτον. Κατὰ τὰ ἀρτίως θεσπισθέντα καὶ ὑπὸ τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος γνωστοποιηθέντα, «ἡ Σ. αὐτοκρατορικὴ »κυβέρνησις, τῇ αἰτήσει ἀμφοτέρων τῶν διαδίκων ἢ καὶ τοῦ »ἑνὸς αὐτῶν, παραπέμπει τὰς ἀπὸ διαθηκῶν ὀρθοδόξων χρι»στιανῶν διαφορὰς εἰς τὰ δικαστήρια». Ὡς ἄρα ἐν τῷ περὶ διατροφῆς, οὕτω καὶ ἐν τούτῳ ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις οὐκ ἀναγνωρίζει τελεσιδίκους τὰς ἀποφάσεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων. Ἀλλὰ τίνα τὰ δικαστήρια, ἅτινα κατὰ δεύτερον βαθμὸν δικάσουσι τὰς ἀπὸ διαθηκῶν ὀρθοδόξων δια-

SISMANOGLIO ΣΙΣΜΑΝΟΓΛΙΟ

φοράς ; Ἐὰν τὰ τοῦ σερῆ, ἡ σύγχυσις πρόδηλος· οὐ γὰρ πρόκειται περὶ διαφορᾶς ἀπὸ διαθήκης μουσουλμάνου, ἐν ᾗ διάδικοί εἰσι μουσουλμάνοι καὶ ἥτις ὑπάγεται τῷ μουσουλμανικῷ νόμῳ, ἀλλὰ περὶ διαφορᾶς ἀπὸ διαθήκης χριστιανοῦ ὀρθοδόξου, ἐν ᾗ χριστιανοὶ ὀρθόδοξοί εἰσιν οἱ διάδικοι. Καί, ἐπειδὴ ἡ διαθήκη τοῦ χριστιανοῦ ὀρθοδόξου συντάσσεται κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας παραδεδεγμένην σχετικὴν νομοθεσίαν, ἕπεται φυσικῷ τῷ λόγῳ ὅτι καὶ πᾶσα ἀπὸ τῆς διαθήκης ταύτης διαφορὰ τῷ ἐκκλησιαστικῷ νόμῳ ὑπόκειται. Ἐὰν ἡ κατὰ δεύτερον βαθμὸν ἐκδίκασις τοιούτων διαφορῶν ἀνατεθῇ τοῖς πολιτικοῖς δικαστηρίοις, τίνι νόμῳ καὶ ταῦτα ἀκολουθήσουσι, μηδενὸς τοιούτου ὑπάρχοντος, μηδὲ δυνατοῦ ὄντος ὅπως τοιοῦτός τις κοινὸς τεθῇ ; Ἀλλ' ὁμολογούμενον ὅτι τοιαῦται διαφοραὶ, ὑπὸ θρησκευτικῶν νόμων διεπόμεναι καὶ ἐν αἷς οἱ διάδικοι μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ θρησκείᾳ ἀκολουθοῦσιν, ὑπάγονται τοῖς ἁρμοδίοις εἰδικοῖς δικαστηρίοις. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ περὶ ὀργανισμοῦ τῶν δικαστηρίων νόμος ἐν ἄρθρῳ 4 ἐξήρεσεν αὐτὰς ἀπὸ τῆς δικαιοδοσίας τῶν κοινῶν δικαστηρίων· διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ὑψ. πύλη ἐν τῇ προμνησθείσῃ παραγράφῳ τοῦ ἀπὸ 15 μαΐου 1867 ὑπομνήματος αὐτῆς ἐβεβαίωσε τὰ παραπλήσια· διὰ τοῦτο καὶ προκειμένου περὶ δωρεῶν καὶ κληροδοτημάτων ἀπὸ διαθηκῶν χριστιανῶν ἐδήλωσε ταῖς ἐνταῦθα πρεσβείαις τῶν δυνάμεων διὰ τῆς ἀπὸ 18 μαρτίου 1878 ἀνυπογράφου διακοινώσεως τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ τάδε· «Ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς λαμβάνει »τὴν τιμὴν γνωστοποιῆσαι τῇ πρεσβείᾳ τῆς A. M... ὅτι, συ»νῳδὰ γνωμοδοτήσει τοῦ συμβουλίου τοῦ κράτους, ἡ νομιμό»της δωρεᾶς μεταξὺ ζώντων ἢ κληροδοτήματος ἀπὸ διαθήκης, »ἀφορώντων εἰς ἀκίνητα, κείμενα ἐν τῇ ὀθωμανικῇ αὐτοκρα»τορίᾳ, οὐδαμῶς ὑποβάλλεται τῇ βεβαιώσει καὶ κυρώσει τῶν

»δικαστηρίων τοῦ σερῆ, ἐκτὸς ἐὰν τὰ ἔγγραφα ταῦτα δὲν συν»ετάχθησαν κατὰ τὰς διατυπώσεις, τὰς περὶ τῆς γνησιότη»τος αὐτῶν ἐγγυωμένας, οἵαί εἰσιν ἡ παρουσία τῶν τοῦ ἔθνους »προκρίτων καὶ ἡ πιστοποίησις τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ μη»τροπολίτου. Ὅτι δὲ ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν οἱ ὅροι οὗτοι ἐ»πληρώθησαν καὶ πᾶσα ὑπόνοια δόλου ἢ κακῆς πίστεως οὕ»τως ἐξέλιπεν, αἱ δωρεαὶ καὶ τὰ κληροδοτήματα αὐτοδικαίως »ἐξαιροῦνται ἀπὸ τῆς δικαιοδοσίας τῶν τοῦ σερῆ δικαστηρίων, »τὰ δὲ ἀκίνητα, ἅτινά εἰσι τὸ ἀντικείμενον τῆς δωρεᾶς ἢ τοῦ »κληροδοτήματος, μεταβιβάζονται εἰς τοὺς δωρεοδόχους καὶ »κληροδόχους, μηδαμῶς ὑποβαλλομένους τῇ δικαιοδοσίᾳ τοῦ »σερῆ». Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἡμέτερα ἐκκλησιαστικὰ δικαστήρια εἰδικῷ νόμῳ ἀκολουθοῦσιν, ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας παραδεδεγμένῳ, εἰδικά δέ εἰσι καὶ ἀνέκαθεν τοιαῦτα ὑπὸ τῆς κραταιᾶς βασιλείας ἀναγνωρίζονται, ἕπεται ὅτι ἡ λειτουργία αὐτῶν οὐδαμῶς παραβλάπτει τὴν τῶν κοινῶν δικαστηρίων. Καὶ ἡ λειτουργία δὲ τῶν τοῦ σερῆ, εἰδικῶν ὄντων καὶ ὑπὸ εἰδικοῦ νόμου διεπομένων, οὐδαμῶς παρακωλύει τὴν τῶν κοινῶν δικαστηρίων, ἐνεργούντων ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς δικαιοδοσίας αὐτῶν, οὔτε πρὸς τοὺς νόμους τοῦ κράτους ἀντιστρατεύεται.

Ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις ἀνέκαθεν ἀνωμολόγησεν ὅτι αἱ ἀπὸ διαθηκῶν χριστιανῶν ὀρθοδόξων διαφοραὶ θρησκευτικαί εἰσιν, ἅτε ὑπὸ θρησκευτικῶν νόμων διεπόμεναι, ὅτι ἄρα ὑπάγονται τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς δικαστηρίοις. Τούτου ἕνεκεν καὶ πᾶσα ἀνάμιξις ἄλλων δικαστικῶν ἀρχῶν ἀείποτε ἀπηγορεύθη, ἐὰν δέ ποτε καθῆς ἢ ναίπης τις ἀνεμίγνυτο, ἡ Ὑψ. πύλη τῇ αἰτήσει τοῦ πατριαρχείου ἀπηγόρευε τὴν τοιαύτην ἀνάμιξιν. Καὶ τοῦτο δῆλον γίγνεται ἐκ πολλῶν σχετικῶν ἐγγράφων, εὑρισκομένων ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς τε Ὑψ. πύλης καὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, ἐπίσης δὲ καὶ ἐκ τῆς ἀπὸ 4 ρεδζέπ

SISMANOGLIO MEGARO

1285 (8 ὀκτωβρίου 1868) βεζιρικῆς ἐγκυκλίου πρὸς τοὺς γενικοὺς διοικητάς, ὡς ἑξῆς δ' ἐχούσης·

«Τὸ τῶν Ρωμαίων πατριαρχεῖον διὰ τακριρίου ἀνήγγειλεν »ὅτι τινὲς τῶν καθ' ἥδων ἐπεμβαίνουσιν εἰς ὑποθέσεις ἀποβλε»πούσας εἰς τὴν θρησκείαν, οἷον διαθήκας, προικοσύμφωνα, »συνοικέσια καὶ τὰ παρόμοια, καὶ ἐζήτησεν ὅπως ἡ ἐπέμβασις »αὕτη ἀπαγορευθῇ. Ἐπειδὴ, κατὰ τὸν ὑπάρχοντα κανονισμὸν, »ἡ διεξαγωγὴ τῶν τοιούτων θρησκευτικῶν ὑποθέσεων γίγνεται »παρὰ τῆς μητροπόλεως καὶ ἐμποδίζεται ἡ τῶν ἄλλων δικα»στηρίων ἐπέμβασις, διετάχθη δι' ὑψηλοῦ διατάγματος ὅπως »πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῶν δοθῶσιν αἱ ἀναγκαῖαι παραγγελίαι εἰς »τοὺς εἰρημένους καδῆδες. Συστηθείσης δὲ τῆς ὑποθέσεως καὶ »εἰς τὰ ἄλλα μέρη, παρακαλεῖσθε καὶ ὑμεῖς ὅπως ἐκτελέσητε »τὴν ὑψηλὴν ταύτην ἀπόφασιν».

Ὅτι δὲ ἀείποτε ἡ ἐπὶ τούτου δικαστικὴ εἰδικὴ ἐξουσία τοῦ πατριαρχείου καὶ τῶν μητροπόλεων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀνωμολογήθη ὑπὸ τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως, τρανὸν τεκμήριον πρόκεινται πολλὰ τῆς Ὑψ. πύλης πρὸς τὸ πατριαρχεῖον ἔγγραφα, ἐπιθυμούσης πληροφορηθῆναι, εἰ ἡ τοιάδε ἢ τοιάδε διαθήκη ἔγκυρος ἢ ἄκυρος. Ἀναγκαῖον δὲ νομίζω ὑπομνῆσαι ὅτι τὸ ἀποφαίνεσθαι ἀρχήν τινα, ὡς τὰ πατριαρχεῖα κατὰ τὴν προκειμένην περίπτωσιν, περὶ τοῦ ἐγκύρου ἢ ἀκύρου διαθήκης δικαστικὴν διεξαγωγὴν προϋποτίθησιν· ἄνευ γὰρ δίκης καὶ δικαστικῆς ἀποφάσεως οὐκ ἔξεστιν ἀρχῇ τινι ἀποφαίνεσθαι ὅτι ἡ τοιάδε ἢ τοιάδε διαθήκη ἔγκυρος ἢ ἄκυρος. Καὶ κατὰ τοὺς ἐθνικοὺς δὲ κανονισμοὺς αἱ ἀπὸ διαθηκῶν διαφοραὶ, εἰς τὰς θρησκευτικὰς ὑποθέσεις ἀναγόμεναι, διεξάγονται καὶ ἐκδικάζονται ὑπὸ τοῦ ἐν τοῖς πατριαρχείοις μικτοῦ συμβουλίου, καθὰ ὁρίζεται ἐν τῷ 3 ἄρθρῳ τοῦ β' τίτλου τοῦ περὶ καθηκόντων τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου εἰδικοῦ νόμου. Πασίγνωστον

δὲ ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος συμβούλιον ἀνωμολογήθη καὶ ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως εἰδικὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν ἔχον ἐπὶ θρησκευτικῶν ὑποθέσεων, οἷαι αἱ ἀπὸ προικὸς, διαθηκῶν καὶ λοιπαί, καθὰ δῆλον γίγνεται καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων ἄρθρων καὶ τοῦ 14 ἄρθρου τοῦ εἰδικοῦ περὶ τοῦ συμβουλίου τούτου νόμου, τάδε διαγορεύοντος· «Οἱ »ἐνάγοντες εἰς δίκην, οἷαι ἐν τῷ τρίτῳ ἄρθρῳ ὡρίσθησαν »(δίκαι δηλ. ἀπὸ προικὸς, διαθηκῶν κ.τ.λ.), ὀφείλουσι πρὸ »τῆς ἐνάρξεως τῆς διαδικασίας νὰ δίδωσιν ἐγγύησιν διὰ τὰ »ἐν τῇ διαρκείᾳ αὐτῶν προκύψοντα ἔξοδα». Συνῳδὰ ταῖς διατάξεσι ταύταις, τὸ συμβούλιον τοῦτο πλείστας ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ διαφορὰς ἀπὸ διαθηκῶν ἐξεδίκασε καὶ πρωτοδίκως καὶ κατ' ἔφεσιν τὰς ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν, τῆς Ὑψ. πύλης προθύμως ἀείποτε διαταξάσης τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχετικῶν αὐτοῦ ἀποφάσεων, εἰ ἠττώμενός τις ἐδυστρόπει· οὕτω δὲ καὶ τὰ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις μητροπολιτικὰ δικαστήρια ἐδίκαζον καὶ δικάζουσι πρωτοδίκως τὰς τοιαύτας διαφοράς. Καθὰ δὲ ἐξάγεται καὶ ἐκ τῆς τελευταίας τῆς Ὑψ. πύλης ἐγκυκλίου, δι' ἧς ἐπεχειρήθη ὅπως καὶ κατὰ τοῦτο ἀλλοιωθῇ τὸ καθεστὼς, καὶ ἡ πλειονοψηφία τοῦ νομοθετικοῦ τμήματος τοῦ συμβουλίου τοῦ κράτους, ὅπερ, συνῳδὰ τῷ 3 ἄρθρῳ τοῦ ἀπὸ 8 ζιλχιδζὲ 1284 ὀργανικοῦ αὐτοῦ κανονισμοῦ, μόνον ἁρμόδιόν ἐστιν ἀποφαίνεσθαι ἐν περιπτώσει συγκρούσεως ἁρμοδιότητος δικαστηρίων «*ποῖον τὸ ἁρμόδιον δικαστήριον*», ἀπεφήνατο ὅτι ἐν ταῖς ἀπὸ διαθηκῶν χριστιανῶν προκυπτούσαις δίκαις ἁρμόδιά εἰσι τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαστήρια, κατὰ τὸν κανονισμὸν τῶν πατριαρχείων. Τὴν εἰδικὴν τέλος ἁρμοδιότητα τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων ἐν ταῖς προκειμέναις διαφοραῖς ἀνωμολόγησε καὶ ἐβεβαίωσε καὶ ἡ σταθερὰ νομολογία τοῦ ἀνωτάτου τῆς αὐτοκρατορίας δικαστηρίου, τοῦ ἀκυρωτι-

SISMANOGLIO MEGARO

κοῦ, καθὰ μαρτυρεῖ σὺν ἄλλαις καὶ ἡ ἀπὸ 28 ζιλχιδζὲ 1297 ἀπόφασις αὐτοῦ.

Πέμπτον. Πρώτη καὶ ἄμεσος ἀπόρροια τοῦ ὑπὸ τοῦ πορθητοῦ βεβαιωθέντος καὶ κυρωθέντος ἐκκλησιαστικοῦ καθεστῶτος ὁμολογουμένως ἐστὶν ἡ τοῦ θρησκεύματος ἡμῶν ἐλευθέρα ἐξάσκησις, ἣν ἀείποτε ἐβεβαίωσεν ἡ κραταιὰ βασιλεία. Ἀλλ' ἵνα τὸ θρήσκευμα ἐλευθέρως ἐξασκῆται, προσαπαιτεῖται καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς ἐπισκευῆς παλαιῶν καὶ ἀνεγέρσεως νέων ἱερῶν ἐκκλησιῶν. Τὴν ἐλευθερίαν ταύτην καὶ πρότερον μὲν ἡ Σ. κυβέρνησις ἐβεβαίωσε, μετὰ δὲ τὸ τανζιμάτιον καὶ ἐπεξέτεινε. Καὶ ταῦτα διατρανοῦνται ἐν τῷ χάτι-χουμαγιοὺν ἀπὸ 18 φεβρουαρίου 1856 (11 δζεμαζὶ-οὺλ-ἀχὴρ 1272), ἐν τῷ ἀπὸ 30 νοεμβρίου 1875 (13 ζηλκαδὲ 1292) περὶ μεταρρυθμίσεων αὐτοκρατορικῷ φιρμανίῳ καὶ τῷ ἀπὸ 15 μαΐου 1867 ὑπομνήματι τῆς Ὑψηλῆς πύλης, ἔνθα τάδε δηλοῦνται· «Οὐδὲν κώλυμα παρεμβάλλεται εἰς τὴν οἰκοδομὴν νέων ἐκ»κλησιῶν ἢ τὴν ἐπισκευὴν παλαιῶν, οὐ μόνον δὲ οὐδὲν κώ»λυμα παρεμβάλλεται, ἀλλ' ὁ ἄναξ καὶ ἡ κυβέρνησις συνε»χῶς βοηθοῦσι πρὸς οἰκοδομὴν τῶν ἱερῶν τούτων ἱδρυμάτων, »εἴτε γήπεδα δωρούμενοι, εἴτε χρήματα χορηγοῦντες». Καὶ πράγματι μέχρις ἐσχάτων ἡ πρὸς ἀνέγερσιν ἱερῶν ἐκκλησιῶν ἄδεια ἐχορηγεῖτο ἅμα τῇ τοῦ πατριάρχου αἰτήσει πρὸς τὴν Ὑψ. πύλην. Ἀλλὰ τελευταῖον θλίψει πολλῇ συνεσχέθημεν παρατηρήσαντες ὅτι αἰτήσεις νόμιμοι τοῦ πατριαρχείου πάντη παρεωράθησαν, προβαλλομένων λόγων, οἵτινες καὶ τῷ νόμῳ ἄγνωστοί εἰσι καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς τέως κρατησάσης τάξεως ἀντιστρατεύονται καὶ μονονοὺ τὴν βεβαιωθεῖσαν ἐλευθερίαν περιορίζουσιν.

Ἕκτον. Καὶ ἐν τῇ ἀνεγέρσει δὲ σχολῶν παρετηρήθη ἐσχάτως ὅτι παρεμβάλλονται κωλύματα παρὰ τὰ ἀνέκαθεν

κρατήσαντα. Καὶ ταῦτα παρὰ τὰς ὑψηλὰς αὐτοκρατορικὰς διατάξεις καὶ τὰς τῆς Ὑψ. πύλης διαβεβαιώσεις ὅτι ἡ οἰκοδομὴ ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων παντὶ τρόπῳ εὐκολυνθήσεται, καθὰ δῆλον γίγνεται ἐκ ῥητῶν διατάξεων τοῦ χάτι-χουμαγιοὺν καὶ τοῦ ἀπὸ 30 νοεμβρίου 1875 αὐτοκρατορικοῦ φιρμανίου, τάδε ὁρίζοντος· «Χορηγηθήσονται πᾶσαι αἱ εὐκο»λίαι πρὸς ἵδρυσιν καὶ κατασκευὴν τῶν ἐκκλησιῶν, τῶν σχο»λείων καὶ τῶν ἄλλων ἐθνικῶν αὐτῶν ἱδρυμάτων». Ἀλλὰ καὶ παρεμβάσεις παρετηρήθησαν ἐσχάτως ἐν τῇ τακτικῇ καὶ κανονικῇ πορείᾳ τῶν σχολῶν ἡμῶν, ἥκιστα συνᾴδουσαι τῇ ἀνέκαθεν τάξει. Ὡς γνωστὸν τῇ αὐτοκρατορικῇ κυβερνήσει, τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον ἀνέκαθεν ἐξασκεῖ τὴν εἰδικὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν σχολῶν τοῦ ὀρθοδόξου γένους, κοινοτικῶν ἢ ἐθνικῶν, ἐποπτείαν ἐν Κωνσταντινουπόλει, οἱ δὲ μητροπολῖται ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Τὰ ἐκπαιδευτικὰ δὲ ἡμῶν καταστήματά εἰσιν ἐξαρτήματα, μᾶλλον δὲ προσαρτήματα τῶν κατὰ τόπους ἱερῶν ἐκκλησιῶν, καὶ ἀνεγείρονται καὶ συντηροῦνται πόροις ἐκκλησιαστικοῖς καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν ἐμβατοικίων τῶν ἱερέων καὶ ἀπὸ τῶν δίσκων συλλεγομένοις χρήμασιν, οἷς ἐνίοτε προστίθενται καὶ προαιρετικαὶ φιλομούσων συνδρομαί. Προσαρτήματα δ' ὄντα τὰ σχολεῖα τῶν ἐκκλησιῶν, διευθύνονται συνήθως καὶ ἐποπτεύονται ὑπὸ τῶν ἐπιτροπῶν τῶν ἱερῶν ναῶν, αἵτινες καὶ κατὰ τοῦτο ὑπόκεινται τῷ ἐν τοῖς πατριαρχείοις μικτῷ συμβουλίῳ, ὅπερ τὴν ἐπὶ τῶν σχολῶν ἐποπτείαν ἐξασκεῖ τῇ ἀνωτάτῃ τοῦ πατριάρχου ἐγκρίσει διὰ τῆς κεντρικῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς, πολλῆς ἀείποτε φροντίδος γιγνομένης ὅπως καὶ διδάσκαλοι πολιτεύωνται καὶ διδασκαλία γίγνηται κατὰ τρόπον μὴ ἀπᾴδοντα πρὸς τὸ θρησκευτικὸν καὶ πολιτικὸν καθεστώς. Ὅτι δὲ ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις ἐπόπτην τῶν σχολῶν ἀνέκαθεν ἀνεγνώρισε τὸ πατριαρχεῖον,

SISMANOGLIO MEGARO

δῆλον γίγνεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι πᾶσα πρὸς ἀνέγερσιν αὐτῶν ἄδεια τῇ αἰτήσει τοῦ πατριάρχου χορηγεῖται καὶ ἐκ σαφεστάτων σχετικῶν ἄρθρων τῶν ἐθνικῶν κανονισμῶν. Καὶ ἐν μὲν τῷ 19 ἄρθρῳ (τιτλ. 3) τοῦ εἰδικοῦ περὶ τῆς ἱερᾶς συνόδου νόμου τάδε ὁρίζονται· «Ἓν τῶν οὐσιωδῶν καθηκόντων τῆς ἱε»ρᾶς συνόδου καὶ τῶν προκρίτων τοῦ ἔθνους ὑπάρχει τὸ νὰ »λάβωσι πρόνοιαν περὶ συστάσεως καταλλήλου ἐθνικοῦ παρ»θεναγωγείου, εἰς ὅποιον μέρος ἐγκριθῇ, *ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν* »*τοῦ πατριάρχου, τῆς ἱερᾶς συνόδου καὶ τοῦ Μ. συμβουλίου*». Ἐν δὲ τῷ 20 τοῦ αὐτοῦ νόμου τάδε· «Ἐπίσης θέλει κατα»βάλλεσθαι ἡ δέουσα πρόνοια περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει »ἐθνικῶν κοινωφελῶν καταστημάτων, ἤγουν τῶν νοσοκομείων, »τῆς ἐν Φαναρίῳ ἐθνικῆς σχολῆς, τῶν ἐπαρχιακῶν καὶ ἐνο»ριακῶν σχολείων καὶ λοιπῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ διδασκαλία »πρέπει νὰ γίγνηται ὁμοιόμορφος». Ἐν δὲ τῷ 3 ἄρθρῳ τοῦ β' τίτλου τοῦ περὶ καθηκόντων τοῦ Μ. συμβουλίου εἰδικοῦ νόμου τάδε ὁρίζονται· «Τὸ συμβούλιον ἐπιτηρεῖ καὶ ἐποπτεύει εἰς τὴν »καλὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐθνικῶν σχολείων καὶ νοσοκομείων »καὶ λοιπῶν κοινωφελῶν ἐθνικῶν καταστημάτων». Καὶ ἐν τῷ 5 ἄρθρῳ τοῦ αὐτοῦ νόμου τάδε· «Πρὸς διεύθυνσιν τῶν ἐθνι»κῶν σχολείων καὶ λοιπῶν κοινωφελῶν καταστημάτων τὸ »συμβούλιον διορίζει ἐπιτρόπους καὶ ἐφόρους τῇ γνώμῃ καὶ »ἐγκρίσει τοῦ πατριάρχου». Ἐκ τῶν νόμων τούτων κατάδηλον γίγνεται ὅτι ἡ κραταιὰ βασιλεία ἐβεβαίωσε καὶ ἀνωμολόγησε τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐκκλησίας ὅπως ἐποπτεύῃ ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν καὶ κοινοτικῶν ἡμῶν σχολῶν.

Πιστεύω ὅτι διὰ τῆς προηγηθείσης λεπτομεροῦς ἀναπτύξεως τρανῶς ἀποδέδεικται ὅτι ὁ πορθητὴς, ἕνεκα λόγων μεγίστης πολιτικῆς σπουδαιότητος, εἰς τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν συντήρησιν τοῦ ὑψηλοῦ κράτους ἀφορώντων, ἐκύρωσε καὶ ἐβεβαίωσε

τὸ ἐκκλησιαστικὸν καθεστώς· ὅτι ταῖς ἀρχαῖς ταύταις ἠκολούθησαν πάντες οἱ ἔνδοξοι αὐτοῦ διάδοχοι, ἀείποτε ἀνομολογηθέντος ὑπὸ τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως ὅτι αἱ τῆς ἐκκλησίας προνομίαι καὶ ἡ ἀκραιφνὴς τοῦ καθεστῶτος τούτου τήρησις σωτήριοί εἰσι καὶ τῷ ὑψηλῷ κράτει καὶ τοῖς λαοῖς· ὅτι τὸ καθεστὼς τοῦτο καὶ ἀπαραβίαστον καὶ μηδὲ μιᾶς ἀλλοιώσεως ἐπιδεκτικόν ἐστιν, ἅτε ἔνθεν μὲν περιπεφρουρημένον δημοσίαις τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως βεβαιώσεσι καὶ ἐγγυήσεσιν, ἔνθεν δὲ τὸ ἀπὸ ἐπισημοτάτων διεθνῶν πράξεων κῦρος περιβεβλημένον· ὅτι πάντα τὰ ζητήματα, περὶ ὧν ἐπραγματεύθην, ὑπὸ θρησκευτικῶν νόμων διέπονται καὶ θρησκευτικά εἰσι, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἀναμφισβήτητος ἡ εἰδικὴ ἐπὶ τούτων δικαστικὴ τῆς ἐκκλησίας ἐξουσία· ὅτι ἡ ἀρχὴ αὕτη, καθ' ἣν δέον ὅπως αἱ μὲν μεταξὺ μουσουλμάνων διαφοραὶ αἱ ὑπὸ θρησκευτικῶν νόμων διεπόμεναι δικάζωνται κατὰ τὸ σερῆ, αἱ δὲ μεταξὺ χριστιανῶν τοιαῦται διεξάγωνται ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, ὡς καὶ αἱ κατ' ἔθος, ἀνωμολογήθη ἀνέκαθεν ὑπὸ τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως, καὶ ταύτῃ κῦρος διεθνὲς περιβεβλημένη ἠκολούθησεν ἐσχάτως καὶ πάλιν, προνοήσασα ὅπως αἱ μουσουλμάνων οἰκούντων ἐν αὐτονόμοις ἢ προνομιούχοις ἐπαρχίαις διαφοραὶ μεταξὺ μουσουλμάνων, αἱ ὑπὸ θρησκευτικῶν νόμων διεπόμεναι, δικάζωνται κατὰ τὸ σερῆ· καὶ ὅτι παρὰ πάντα ταῦτα ἐπεχειρήθη ἐσχάτως ὅπως ἀλλοιωθῇ καὶ ἀνατραπῇ τὸ καθεστὼς, ἀπαραίτητον ὑπάρχον εἰς τὴν ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ ἐλευθέραν τῆς ἐκκλησίας ἐνέργειαν καὶ εἰς τὸν θρησκευτικὸν κοινοτικὸν βίον τοῦ ὑπ' αὐτῆς ποιμαινομένου λαοῦ.

Πεῖραν πολλάκις λαβόντες τῆς ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ ὀρθοδόξου γένους μερίμνης τοῦ μεγαλειοτάτου καὶ φιλολάου ἡμῶν ἄνακτος· ἐρειδόμενοι ἐπὶ τὰ φιλοδίκαια αἰσθήματα τῆς Α. Α. Μεγαλειότητος καὶ στερρῶς ἀντεχόμενοι τῶν εὐμε-

ISMANOGLIO FIGARO

νείᾳ πολλῇ πολλάκις δοθεισῶν δημοσίων ἐπισημοτάτων βασιλικῶν καὶ κυβερνητικῶν ὑποσχέσεων καὶ βεβαιώσεων, πεποίθαμεν ὅτι ἡ κραταιὰ βασιλεία εὐδοκήσει ἐμπεδῶσαι καὶ αὖθις τὸ ἄρτι σφόδρα σαλευθὲν ἐκκλησιαστικὸν καθεστώς. Καὶ ἐγὼ δὲ καὶ τὰ περὶ ἐμὲ δύο σώματα, νομίμως ἀντιπροσωπεύοντες τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸν ὑπ' αὐτῆς ποιμαινόμενον λαόν, οὐ παυσόμεθα δεόμενοι ὑπὲρ τῆς ἀμεταπτώτου ὑγείας τοῦ εὐεργετικωτάτου καὶ κραταιοτάτου ἡμῶν ἄνακτος καὶ τῆς ἐπὶ μήκιστον διατηρήσεως ἐπὶ τὸν λαμπρὸν καὶ ἔνδοξον θρόνον Αὐτοῦ.

Τῇ 14 ἰουλίου 1883, 22 ῥαμαζὰν 1300.

(ὑπογρ.) ΙΩΑΚΕΙΜ.

ΙΑ

Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

Ἀριθ. πρωτ. 4400.

Τῇ Α. Ε. τῷ ὑπουργῷ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν θρησκευτικῶν.

Ἐξοχώτατε,

Συνεπείᾳ ὑψηλοῦ τεσκερὲ τῆς Α. ὑψηλότητος τοῦ μεγάλου βεζίρου πρὸς τὴν ὑμετέραν εὐμενῆ καὶ προσηνῆ μοι ἐξοχότητα, εὐηρεστήθη αὕτη κατὰ τὴν προπαρελθοῦσαν τετάρτην, 2 τοῦ ὁδεύοντος μηνός, ἵνα μετακαλεσαμένη με παρ' ἑαυτῇ διακοινώσῃ μοι τὴν διὰ τοῦ ῥηθέντος ὑψηλοῦ τεσκερὲ διαβιβασθεῖσαν Αὐτῇ ὑψηλὴν γνώμην τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἀπὸ τῆς 13 σεπτεμβρίου ταπεινοῦ τακριρίου μου, δι' οὗ ἐξῃτούμην ὅπως χορηγηθῇ μοι τὸ τῆς πατριαρχείας ὑψηλὸν αὐτοκρατορικὸν βεράτιον, ἀπαράλλακτον καὶ σύμφωνον καθ' ὅλα τῷ τοῦ ἀειμνήστου προκατόχου μου. Κατὰ τὴν διακοινωθεῖσάν μοι ὑψηλὴν ταύτην γνώμην, ἡ Σ. αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις φρονεῖ ὅτι δὲν δύναται νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν αἴτησίν μου τοῦ χορηγῆσαί μοι ὑψηλὸν αὐτοκρατορικὸν βεράτιον, οἷον τὸ τοῦ προκατόχου μου, δίχα, δηλονότι, τῶν ὑπὸ τῆς Σ. αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως τελευταίως ἐπὶ δύο ἐδαφίων αὐτοῦ ἐπενεχθεισῶν τροποποιήσεων. Ἀκροασάμενος ταῦτα, ὑπέβαλον μετὰ τῆς δεούσης εὐλαβοῦς παρρησίας τῇ ὑμετέρᾳ ἐξοχότητι ὅτι προτιμῶ μᾶλλον ν' ἀποχωρήσω τῶν τοῦ πατριαρχικοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου πραγμάτων καὶ ἑτέρας ἔτι θυσίας νὰ ὑποστῶ, ἢ νὰ ἀποδεχθῶ τὴν γνώμην ταύτην τῆς Σ. αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως. Καὶ ταῦτα μέν, προσεθέμην, ὑποβάλω κατὰ τὸ ἐμὸν φρόνημα· ἐπεφυλάχθην δὲ νὰ ὑποβάλλω τὰ διακοινωθέντα μοι καὶ τοῖς περὶ ἐμὲ δυσὶ νομίμοις καὶ κανονικοῖς σώμασι, τῇ ἱερᾷ, δηλονότι, συνόδῳ καὶ τῷ Δ. Ε. Μ. συμβουλίῳ, καθ' ὃ ἐπιβάλλεταί μοι καθῆκον. Μετὰ τοῦτο δὲ παρεκάλεσα τὴν ὑμετέραν ἐξοχότητα νὰ δηλώσῃ μοι εἴ γε ἕτερόν τι ἔχει, ἐξ ὑψηλῆς ἀποφάνσεως ἀπορρέον, ὡς πρὸς τὰ ἕτερα τῶν προνομίων τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τὰ ἐν τῷ τῆς 14 ἰουλίου ἐ. ἔ. ὑπομνήματι συλλήβδην περιληφθέντα. Εἰς τὴν ἐρώτησίν μου ταύτην ἀπαντῶσα ἡ ὑμ. ἐξοχότης μετ' ἀπορίας τινὸς διεπυνθάνετο ὁποῖα ἂν εἶεν ἄρα τὰ ζητήματα ταῦτα· διὸ ἔσπευσα, ὑποβοηθῶν τὴν μνήμην αὐτῆς, νὰ ἀπαριθμήσω τινὰ αὐτῶν, οἷον τὸ περὶ διαθηκῶν, τὸ περὶ διατροφῆς καὶ τὸ περὶ ἐκτελέσεως τῶν ἀποφάσεων τῆς ἱερᾶς συνόδου περὶ τῶν καταδικαζομένων δι' ἀπείθειαν κληρικῶν. Ἐπὶ τούτων δὲ ἀπαντῶσα ἡ ὑμ. ἐξ. καὶ περὶ ἑνὸς ἑκάστου τὰς κρίσεις αὐτῆς ἐπιφέρουσα, ἐδήλου ὅτι ταῦτα διατρέχουσιν ἐν τῇ ἐκτελέσει τὴν νόμιμον καὶ φυσικὴν πορείαν αὐτῶν, ὥστε οὐδὲν ὑπάρχει κατ' αὐτὴν τὸ συζητήσιμον ὡς ἀντιστρατευόμενον. Μεθ' ὃ ἀντέταξα τὰ προσήκοντα εἰς ἀνασκευὴν τῶν σκέψεων αὐτῆς τούτων, δηλώσας συνάμα ὅτι ἐκ διαμέτρου ἀντίκειται τὸ περὶ τούτων φρόνημα τῶν πατριαρχείων πρὸς τὸ φρόνημα τῆς Υ. Π.

Τὴν συνδιάλεξιν ταύτην, ἐξοχώτατε, ὡς εἶχον καθῆκον, διεκοίνωσα εἰς τὰ περὶ ἐμὲ δύο σώματα, ἅτινα συνεσχέθησαν ὑπὸ λύπης· μετὰ ὥριμον δὲ καὶ νομοταγῆ σκέψιν συναπεφάνθησαν μετ' ἐμοῦ ὅτι ὀφείλομεν κατὰ ἱερὸν καθῆκον, ὅπερ ἔχομεν ἀπέναντι τῆς Σ. αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως καὶ πάντων τῶν ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ θρόνου τῆς Α. Α. Μεγαλειότητος διατελούντων ὀρθοδόξων χριστιανῶν, νὰ δηλώσωμεν ταπεινῶς τῇ ὑμετέρᾳ ἐξοχότητι καὶ δι' Αὐτῆς τῇ Σ. αὐτοκρατορικῇ κυβερνήσει ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποστῶμεν τῶν ἐν τῷ ὑπομνήματι τῆς 14 ἰουλίου ἐκτιθεμένων δικαίων τῶν πατριαρχείων, ἅτινα συναπαρτίζουσι συνθήκην ἱερὰν, τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἔχουσαν ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς ἁλώσεως.

Μηδόλως ἀμφιβαλλέτω ἡ ὑμετέρα ἐξοχότης περὶ τῆς καιρίας λύπης, ἣν αἰσθανόμεθα πάντες ἐπὶ ταῖς γεννηθείσαις ταύταις δυσχερείαις, καὶ περὶ τῆς διακαοῦς ἐπιθυμίας πάντων τοῦ ν' ἀρθῶσιν αὗται. Ἐμμένοντες δὲ εἰς τὰ διὰ τοῦ ὑπομνήματος τῆς 14 ἰουλίου προδεδηλωμένα, ἐκτελοῦμεν ἔργον ἱερὸν, ἐξυπηρετοῦμεν αὐτὰ τὰ ἀληθῆ συμφέροντα τῆς Σ. Α. κυβερνήσεως καὶ διατηροῦμεν τὸν σύνδεσμον ἐκεῖνον, τὸν ἱερὸν καὶ ἐπωφελῆ, τὸν συνδέοντα τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανοὺς μετὰ τῶν πατριαρχείων καὶ ταῦτα μετὰ τῆς Σ. Α. κυβερνήσεως.

Εὐελπιστῶ τοίνυν ὅτι ἡ ὑμ. ἐξοχότης σταθμίζουσα πάντα διὰ τῆς στάθμης τῆς δικαιοσύνης θέλει εὐαρεστηθῆ νὰ διενεργήσῃ τὸ πέρας πάντων τούτων, ἀποδιδοῦσα ἡμῖν δικαιοσύνην, πρὸς δόξαν τοῦ ὀνόματος τοῦ τρισεβάστου ἡμῶν ἄνακτος σουλτὰν Ἀβδοὺλ Χαμὶτ χὰν ἐφένδου ἡμῶν, οὗ τὰ ἔτη εἴησαν πάμπολλα καὶ εὐδαίμονα.

Τῇ 23 μουχαρρὲμ 1301, 12 νοεμβρίου 1883 (1299).

(ὑπογρ.) ΙΩΑΚΕΙΜ.

ΜΕΡΟΣ Β'.

ΤΑ

ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΣΧΕΣΕΙΣ,

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΨΗΛΗΣ ΠΥΛΗΣ,

ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΩΑΚΕΙΜ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΣΩΜΑΤΩΝ

ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΑΜΕΙΦΘΕΝΤΑ ΜΕΤΑΞΥ ΑΥΤΩΝ ΕΓΓΡΑΦΑ

ΑΠΟ ΤΗΣ 9 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1883

ΜΕΧΡΙ

ΤΗΣ ΕΠΙΒΡΑΒΕΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ

ΤΗ 12 ΜΑΙΟΥ 1884.

SISMANOGLIO MEGARO

Α'.

ΠΡΩΤΗ ΠΑΡΑΙΤΗΣΙΣ ΤΗΣ Α. Θ. ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ.

'Αριθ. πρωτ. 4,788.

Τῇ Α. 'Εξ. τῷ ὑπουργῷ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν θρησκευτικῶν.

'Εξοχώτατε,

Πολλάκις καὶ κατ' ἐπανάληψιν ἔλαβον τὴν τιμὴν γραπτῶς τε καὶ προφορικῶς νὰ ποιήσωμαι λόγον τῇ ὑμετέρᾳ ἐξοχότητι περὶ τῶν προνομίων καὶ δικαιωμάτων τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου ὡς καὶ ἑτέρων αὐτοῦ κανονικῶν δικαίων, ἅτινα ἀπ' αἰώνων καλῶς καὶ νομίμως ἐκράτησαν, ἀπό τινος δὲ καιροῦ διεσαλεύθησαν. Ἡ μετέωρος τούτου κατάστασις καὶ αἱ ὡς ἐκ ταύτης καθ' ἑκάστην ἀναφυόμεναι δυσχέρειαι, ὧν τὴν εὐθύνην οὐδόλως ἐπιθυμῶ νὰ φέρω, ἠνάγκασάν με σήμερον νὰ δώσω ἀμετακλήτως εἰς τὰ δύο ἐν τοῖς πατριαρχείοις νόμιμα σώματα, ἤτοι τὴν ἱερὰν σύνοδον καὶ τὸ μικτὸν συμβούλιον, τὴν ἀπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου καὶ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως παραίτησίν μου· ἀναγγέλλων δὲ τοῦτο τῇ ὑμετέρᾳ ἐξοχότητι καὶ δι' αὐτῆς τῇ σεβ. αὐτ. κυβερνήτει, δέομαι ἐκ μέσης καρδίας τοῦ παναγάθου Θεοῦ, ὅπως ὑπὸ τὴν ἁγίαν αὐτοῦ σκέπην διαφυλάττῃ τὴν Α. Α. Μεγαλειότητα, παρ' οὗ ἄπειρα ἔλαβον δείγματα εὐεργετικὰ καὶ ἐμπιστοσύνης καὶ οὗτινος διὰ παντὸς τοῦ βίου μου ἔσομαι πιστὸς καὶ ἀφωσιωμένος εὐχέτης καὶ ὑπήκοος.

Τῇ 9 δεκεμβρίου 1883=1299.

'Ο εὐχέτης ὑμῶν
(ὑπογρ.) ΙΩΑΚΕΙΜ.

Β'.

ΜΑΖΒΑΤΑΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΣΩΜΑΤΩΝ.

Τῇ Α. Ε. τῷ ὑπουργῷ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν θρησκευτικῶν.

Ἐξοχώτατε,

Ἐν τῇ σημερινῇ κοινῇ τῆς Ἱ. συνόδου καὶ τοῦ Ε. Μ. συμβουλίου συνεδριάσει ἡ Α. Θ. Π., ὁ δημοφιλὴς πατριάρχης ἡμῶν κὺρ Ἰωακείμ, δηλώσας ὅτι, ἕνεκα τοῦ σημείου, εἰς ὃ περιῆλθε τὸ περὶ τῶν προνομίων τοῦ πατριαρχείου ζήτημα μεταξὺ Ὑψ. πύλης καὶ τούτου, δὲν δύναται νὰ πατριαρχεύσῃ καὶ δοὺς τὴν παραίτησιν αὐτοῦ, ἀπεσύρθη. Καί τοι δὲ τὰ δύο σώματα παρεκάλεσαν τὴν Α. Θ. Παναγιότητα νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν παραίτησιν Αὐτῆς, ἐπειδὴ ὅμως Αὕτη ἐπέμεινε καὶ ἐπειδὴ πρόδηλον ὅτι ἡ παραίτησις αὕτη οὐδαμῶς συμφέρει τόσον τῇ αὐτ. κυβερνήσει, ὅσον καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ γένει ἡμῶν, διὰ ταῦτα τολμῶμεν νὰ ὑποβάλωμεν ὡς ἐπιθυμίαν καὶ εὐχὴν τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἐκκλησίας νὰ μὴ γένηται ἡ παραίτησις αὕτη δεκτή, ἀλλ' ὑποχρεωθῇ ἡ Α. Θ. Π. ν' ἀναλάβῃ τὰ καθήκοντα Αὐτῆς.

Διατελοῦμεν κτλ.

21 σαφὲρ 1301, 9 δεκεμβρίου 1299 (1883)

(Ἕπονται αἱ σφραγῖδες τῶν μελῶν τῆς Ι. συνόδου καὶ τοῦ Ε. Μ. συμβουλίου).

Γ'.

ΤΕΣΚΕΡΕΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ.

Διεύθυνσις τῶν θρησκευτικῶν.

Ἀριθ. Πρωτ. 4816.

Πρὸς τὸν πατριάρχην τῶν Ρωμαίων.

Ἐλήφθη τὸ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 21 σεφὲρ 1301 ὑψηλὸν Αὐτῆς τακρίριον τὸ διαλαμβάνον ὅτι ἡ σύνοδος τῶν μητροπολιτῶν καὶ τὸ μικτὸν συμβούλιον ἠνάγκασαν τὴν εὐγένειαν Αὐτῆς νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ ὑπουργήματος, ὡς καὶ τοὺς λόγους τούτου. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ σύνοδος μετὰ τοῦ συμβουλίου ἐπέδωκαν μαζβατᾶν, παρακαλοῦντα ἵνα ἡ παραίτησις ὑμῶν μὴ γένηται δεκτὴ παρὰ τῆς ὑψ. κυβερνήσεως, τὰ ἔγγραφα ταῦτα ὑπέβαλον τῇ Ὑψ. πύλῃ. Ἡ ὑψ. κυβέρνησις, ἕνεκα τοῦ σταθεροῦ αὐτῆς σεβασμοῦ καὶ τῆς ὑπολήψεως πρὸς τὸ ὑψηλὸν ἄτομον ὑμῶν, ἐλυπήθη διότι ἐπιθυμεῖτε ἵνα ἀποσυρθῆτε τοῦ σπουδαίου τῆς πατριαρχείας ὑπουργήματος· ἐπειδὴ δὲ ἔχω πλήρη πεποίθησιν ὅτι αἱ κοινοποιήσεις καὶ διακοινώσεις, ἃς ἰδιαιτέρως θέλει ποιήσει τὸ ὑπουργεῖον ὡς πρὸς τοὺς προκειμένους λόγους καὶ τὴν κατάστασιν, δύνανται ἐκ νέου νὰ ἀποδείξωσιν ἀρκούντως τὴν εὐστάθειαν καὶ τὰ ὑψηλὰ φρονήματα τῆς κυβερνήσεως, διὰ ταῦτα παρακαλῶ ἵνα εὐαρεστηθέντες ἐξακολουθῆτε ἐκτελοῦντες τὰ καθήκοντα τῆς ὑψηλῆς ὑμῶν θέσεως καὶ διαβεβαιῶ τὰ εἰλικρινῆ μου σεβάσματα.

Τῇ 27 σεφὲρ 1301, 15 δεκεμβρίου 1299 (1883).

(Ὑπογ.) ΑΣΙΜ.

SISMANOGLIO MEGARO

Δ'.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΑΡΑΙΤΗΣΙΣ ΤΗΣ Α. Θ. ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ.

'Αριθ. πρωτ. 4817.

Τῇ Α. Ε. τῷ ὑπουργῷ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν θρησκευτικῶν.

'Εξοχώτατε,

Εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἀπὸ τῆς 9 τοῦ νῦν μεσοῦντος μηνὸς ταπεινοῦ τακριρίου μου τοῦ ἐξαγγελτικοῦ τῆς ὁριστικῆς καὶ ἀμετακλήτου παραιτήσεώς μου ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου καὶ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ λάβω τὸν ἀπὸ 27 σεφὲρ ὑψηλὸν τεσκερὲν τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος, δι' οὗ εὐηρεστήθη νά μοι ἀγγείλῃ τὴν τῆς σεβαστῆς αὐτ. κυβερνήσεως ὑψηλὴν ἀπόφασιν περὶ τῆς μὴ ἀποδοχῆς τῆς παραιτήσεώς μου.

'Εν τῷ εἰρημένῳ ὑψηλῷ τεσκερέ, ἐξοχώτατε, παρατηρεῖται σπουδαῖόν τι λάθος, ἐκ παροράσεως πάντως προελθόν, δηλοῦν ὅτι ἠναγκάσθην δῆθεν παρὰ τῆς ἱερᾶς συνόδου καὶ τοῦ ἐθνικοῦ μικτοῦ συμβουλίου, τῶν δύο τούτων ἐν τοῖς πατριαρχείοις νομίμων σωμάτων, νὰ δώσω τὴν ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου παραίτησίν μου· οὐχί, ἐξοχώτατε· οἱ λόγοι οἱ εἰς παραίτησιν ἐξαναγκάσαντές με λέγονται καὶ φαίνονται σαφῶς ἐν τῷ μνησθέντι ταπεινῷ τακριρίῳ μου, εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ περὶ τῶν προνομίων καὶ δικαιωμάτων τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου ὡς καὶ ἑτέρων κανονικῶν δικαίων αὐτοῦ, ἅτινα ἀπ' αἰώνων νομίμως καὶ καλῶς ἐκράτησαν, ἀπό τινος δὲ καιροῦ διεσαλεύθησαν, πρὸς δὲ ἡ περὶ τούτων μετέωρος κατάστασις καὶ αἱ

ἐκ ταύτης γεννηθεῖσαι δυσχέρειαι. Ταῦτα καὶ οὐχὶ ἐξανάγκασις τῶν δύο σωμάτων τὴν ἀνάγκην τῆς παραιτήσεως, πρὸς ἀποφυγὴν πάσης εὐθύνης, παρήγαγον. Εὐγνωμονῶ τῇ ὑμ. ἐξοχότητι καὶ δι' Αὐτῆς τῇ σεβαστῇ αὐτοκρατορικῇ κυβερνήσει διὰ τοὺς ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ εὐγενεῖς λόγους, μεθ' ὧν συνοδεύει τὴν ἀπάντησιν Αὐτῆς· ἀλλ' ἐπιτρεψάτω μοι ἵνα αὖθις δηλώσω ὅτι δέδωκα τὴν παραίτησίν μου ἀμετακλήτως, ἱερώτατα δὲ καθήκοντα πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν μου, πρὸς τὴν σεβαστὴν αὐτοκρατορικὴν κυβέρνησιν καὶ πρὸς τοὺς ὑπὸ τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὀρθοδόξους χριστιανοὺς ἐπιβάλλουσί μοι νὰ ἐμμένω εἰς τὴν ἀμετάκλητον παραίτησίν μου. Διὸ καὶ αὖθις παρακαλῶ τὴν ὑμ. ἐξοχότητα καὶ δι' αὐτῆς τὴν σεβαστὴν αὐτοκρατορικὴν κυβέρνησιν ὅπως ἀπαλλάξῃ με τῶν βαρέων τῆς πατριαρχείας καθηκόντων.

Τῇ 16 δεκεμβρίου 1883.

(Ὑπογρ.) **ΙΩΑΚΕΙΜ.**

Ε'.

ΤΕΣΚΕΡΕΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ..

'Αριθ. πρωτ. 4826.

Πρὸς τὸν πατριάρχην τῶν 'Ρωμαίων.

'Εν τῷ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 21 σεφὲρ 1301 τακριρίῳ ὑμῶν πρὸς τὸ ὑπουργεῖον ἐδηλώθη ὅτι ἡ διάρκεια τῆς μεταξὺ τοῦ ὑπουργείου καὶ τοῦ πατριαρχείου ἕνεκα τῶν γνωστῶν πραγμάτων ὑπαρχούσης διαφωνίας προξενεῖ δυσχερείας καὶ ὅτι

διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ σύνοδος τῶν μητροπολιτῶν καὶ τὸ μικτὸν συμβούλιον ἠνάγκασαν ὑμᾶς εἰς παραίτησιν.

Καίτοι ἡ παραίτησις ὑμῶν συνεπέφερε χηρείαν τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, διότι διορίζονται μὲν κατὰ τὸ ὑψ. βεράτιον οἱ πατριάρχαι ἰσοβίως, ἐπιτρέπεται ὅμως ἐν ὡρισμέναις περιπτώσεσιν ἢ ἐν περιπτώσει παραιτήσεως ἡ ἀλλαγή· καίτοι τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ περὶ ἐκλογῆς κανονισμοῦ διαλαμβάνει ὅτι, ἐν περιπτώσει χηρείας τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως, ἡ σύνοδος τῶν μητροπολιτῶν καὶ τὸ μικτὸν συμβούλιον συνερχόμενα καὶ ἐκλέγοντα ὡς τοποτηρητὴν ἕνα τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει μητροπολιτῶν, κεκτημένον τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα, ὑποβάλλουσι διὰ μαζβατᾶ τὸ πρᾶγμα καὶ τὸ τῆς ἐκλογῆς τοῦ τοποτηρητοῦ, συνῳδὰ δὲ τῷ ἐκδοθησομένῳ αὐτοκρατορικῷ διατάγματι ἀποστέλλεται διάταγμα (βουγιουρουλδῆ), διατάττον τόν τε διορισμὸν τοῦ τοποτηρητοῦ καὶ τὴν συμφώνως τῷ κανονισμῷ ἐκλογὴν πατριάρχου· ἐν τούτοις, ἐπειδὴ τὸ ὁμοῦ μετὰ τῆς ὑμετέρας παραιτήσεως ληφθὲν τακρίριον τῆς συνόδου τῶν μητροπολιτῶν καὶ τοῦ μικτοῦ συμβουλίου παρεκάλει τὴν μὴ παραδοχὴν τῆς παραιτήσεως, ἡ Ὑ. πύλη, ἀφ' ἑνὸς διατεθειμένη ἵνα ὑποστηρίξῃ πάσας τὰς νομίμους εὐχὰς τῆς συνόδου τῶν μητροπολιτῶν καὶ τοῦ μικτοῦ συμβουλίου, καὶ ἀφ' ἑτέρου σεβομένη τὸ ἄτομον καὶ τὸ ἀξίωμα ὑμῶν, δὲν ἐθεώρησεν ἐπάναγκες νὰ σπεύσῃ προσκαλοῦσα τὴν σύνοδον τῶν μητροπολιτῶν καὶ τὸ μικτὸν συμβούλιον εἰς ἐκτέλεσιν τῆς διατάξεως τοῦ ῥηθέντος ἄρθρου τοῦ κανονισμοῦ, ἀπ' ἐναντίας προὐτίμησε καὶ ἐπέσπευσε τὴν ὑποστήριξιν τῆς γενομένης παρακλήσεως. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἐν τῇ ἤδη ληφθείσῃ ἀπαντήσει ὑμῶν ἐπαναλαμβάνεται τοῦτο μὲν ὁ λόγος ὅτι ἡ ὑφισταμένη διαφωνία ἐξασθενίζει καὶ παραβλάπτει τὰ προνόμια τοῦ πατριαρχείου, τοῦτο δὲ ἡ περὶ παραιτήσεως αἴτησις· καὶ ἐπειδὴ ὅσον τὸ κράτος περὶ πολλοῦ ποιεῖται τὸ ἐμμεῖναι ἐν τῇ διατηρήσει τῶν διατάξεων τῶν τεθεμελιωμένων παραχωρήσεων, τόσον τὸ καθῆκον αὐτοῦ ἀπαιτεῖ νὰ φροντίσῃ εἰς διόρθωσιν τῶν περὶ τοῦ ἐναντίου φρονημάτων, ἅτινα αἰσθάνεται παρουσιαζόμενα· τέλος ἐπειδὴ ἡ ἀνάπτυξις αὖθις τοῦ ὑψηλοῦ συντηρητικοῦ πνεύματος τοῦ κράτους φαίνεται ἀναγκαιοτάτη πρὸς ἄρσιν τῶν ἐν τῷ τακριρίῳ ὑμῶν διαλαμβανομένων δυσχερειῶν καὶ πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ποθητῆς συνεννοήσεως· διὰ ταῦτα προάγομαι νὰ δώσω διασαφήσεις τινάς.

Ἐν τῷ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 22 ῥαμαζὰν 1300 ἐκτενεῖ τακριρίῳ τοῦ πατριαρχείου καὶ ἐν ταῖς πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸ γενομέναις συνεντεύξεσι καὶ συνομιλίαις, ἐλέχθη ὅτι τὰ αἰτήματά εἰσιν ἓξ καὶ ὅτι, τούτων εἰσακουομένων, τὰ ἐπὶ ὑψηλῶν βερατίων ἐστηριγμένα προνόμια θέλουσιν ἐπανέλθει εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν κατάστασιν· ὡς ἐκ τούτου ἐδέησε κατὰ πρῶτον νὰ ὁρισθῇ καὶ ἐπαληθεύσῃ κεφαλαιωδῶς καὶ πρὸ πάντων τὸ ἑξῆς: Αἱ αἰτήσεις αὗται συνάδουσι ταῖς διατάξεσι τῶν ὑψηλῶν βερατίων, ἢ μήπως ἡ παραδοχὴ αὐτῶν θέλει προσθέσει εἰς τὰ προνόμια, ἅτινα κέκτηται τὸ πατριαρχεῖον καὶ ἅτινα καὶ τὸ κράτος μέχρι σήμερον διετήρησε, νέας ἄλλας παραχωρήσεις, καὶ οὕτω θέλει προξενήσει τὴν παραχώρησιν εἰς τὸ πατριαρχεῖον νέων ἄλλων προνομίων ἐκτὸς τῶν ἀρχαίων παραχωρήσεων; Ἡ ἀλήθεια αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς αὐτοψίας τῶν ῥηθέντων βερατίων καὶ τῆς ἀντιπαραθέσεως αὐτῶν μετὰ τῶν παρόντων αἰτημάτων. Δι' ὃ ἀποστέλλω ἐπισυνημμένως τῷ παρόντι τεσκερὲ ἴσον ἐπίσημον τοῦ πρακτικοῦ τοῦ τὸν σκοπὸν τοῦτον πραγματοποιήσαντος ὑπουργικοῦ συμβουλίου, συνοδευόμενον ὑπὸ ἱκανῶν ἐντύπων ἀντιτύπων ἀνεπισήμου μεταφράσεως αὐτοῦ.

Τὸ πρῶτον τῶν αἰτημάτων τοῦ πατριαρχείου περιστρέ-

φεται εἰς τὸ ἁρμόδιον δικαστήριον τῶν συνήθων ἀστικῶν δικῶν, τῶν ἀφορωσῶν μητροπολίτας καὶ ἐπισκόπους. Μὴ ἐξετάζων ἐν τίνι δικαστηρίῳ τοῦ κράτους καὶ πῶς θέλει εἶναι σύμφωνον τῇ τάξει νὰ δικάζωνται αἱ δίκαι αὗται, ἀρκοῦμαι ὑπομιμνήσκων ὅτι ἡ περικοπὴ, ἣν τὸ πατριαρχεῖον κατὰ πρῶτον θεωρεῖ συζητήσιμον, δὲν εἶναι ἐκ τῶν προνομίων, ἅτινα οὕτως ἀπ' αἰώνων καταχωρίζονται ἐν τοῖς βερατίοις, καὶ ὅτι αἱ περὶ τῶν συνήθων ἀστικῶν δικῶν διατάξεις ἀπὸ τεσσαράκοντα καὶ πέντε ἤδη ἐτῶν τετράκις ἐτροποποιήθησαν.

Τὸ δεύτερον εἶναι ἔνστασις κατὰ τῆς ἐκδικάσεως τῶν κοινῶν ἐγκλημάτων ἐν τοῖς ποινικοῖς δικαστηρίοις. Ὡς γνωστὸν, αἱ περὶ ποινικῶν ἀντικειμένων κατὰ πνευματικῶν ἀρχηγῶν ποινικαὶ ἀγωγαὶ διαιροῦνται εἰς τρεῖς κατηγορίας. Ἡ πρώτη περιλαμβάνει τὰ θρησκευτικὰ ἐγκλήματα, περὶ ὧν τὸ ὑψηλὸν βεράτιον διαλαμβάνει ὅτι, ἐὰν πταίσωσι θρησκευτικῶς οἱ ἐπίσκοποι, οἱ καλόγηροι, οἱ ἱερεῖς, αἱ καλογραῖαι καὶ οἱ ἡγούμενοι, σωφρονίζονται διὰ καταλλήλων ἐπιτιμήσεων. Ἡ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐξουσία καὶ δικαιοδοσία τοῦ πατριαρχείου εἶναι πληρέστατα ἐν ἐνεργείᾳ. Ἡ δευτέρα εἶναι ἡ ποινὴ ἡ προερχομένη ἐκ παραπόνων τοῦ λαοῦ κατὰ τῶν μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων περὶ πραγμάτων ἀφορώντων εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν. Κατὰ τὸ 8 ἄρθρον τοῦ περὶ ἐπισκόπων κανονισμοῦ, ἐὰν οἱ χριστιανοὶ κάτοικοι τόπου τινὸς ἐγείρωσι παράπονα κατὰ τῶν ἐπισκόπων, δὲν ἦναι δὲ δυνατὸς ὁ συμβιβασμὸς διὰ συνδιαλλακτικῶν μέσων, πρέπει, ἐὰν μὲν τὰ παράπονα περιστρέφωνται εἰς πνευματικὰ ἀντικείμενα, ὁ κατηγορούμενος νὰ δικασθῇ ὑπὸ τῆς συνόδου τῶν μητροπολιτῶν καὶ ἐν περιπτώσει ἀποδείξεως τῶν παραπόνων νὰ τιμωρηθῇ κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας· ἐὰν δὲ τὰ παράπονα περιστρέφωνται εἰς κοινὰ πράγματα, πρέπει ἡ διαδικασία νὰ τε-

λῆται ὑπὸ τοῦ μικτοῦ συμβουλίου συνῳδὰ τοῖς νόμοις τοῦ κράτους· ἐὰν δὲ ἡ κατηγορία ἀποτελῇ κακούργημα, ἐπειδὴ θέλει ἀφαιρεῖσθαι τὸ πνευματικὸν ἀξίωμα τοῦ κακούργου, τούτου γενομένου, πρέπει νὰ τιμωρῆται κατὰ τοὺς κειμένους ποινικοὺς νόμους· εἶναι δὲ γνωστὸν ὑμῖν ὅτι ἡ Σ. κυβέρνησις οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον παρενέβαλε πρόσκομμα εἰς τὴν ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἐπισκόπους πλήρη ἐφαρμογὴν τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς δικαιοδοσίας ταύτης, οἵαν ὁ ῥηθεὶς κανονισμὸς ἐχορήγησε τῷ πατριαρχείῳ. Ἡ τρίτη κατηγορία δὲν ἀποβλέπει μήτε εἰς τὸ πνευματικὸν ἀξίωμα, μήτε εἰς τὸ τῆς θέσεως αὐτῶν, ἀλλ' εἶναι πράγματα θεωρούμενα καθαρῶς προσωπικὰ ἐγκλήματα. Τοῦτο δὲ εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τὸ πατριαρχεῖον ἐπ' ἐσχάτων ἠθέλησεν ἵνα ἐξιδιασθῇ αὐτῷ καὶ τὸ ὁποῖον τὸ κράτος δικαίως φυσικῷ τῷ λόγῳ δὲν θέλει ἵνα παραχωρήσῃ· ἐπειδὴ δὲ, καθὼς εἶναι ἐμπεπιστευμένον τοῖς πνευματικοῖς ἀρχηγοῖς τὸ δικάζειν καὶ τιμωρεῖν τὰ θρησκευτικὰ ἐγκλήματα, οὕτως εἶναι δικαίωμα τοῦ κράτους, ὅπερ εἶναι ὁ φύλαξ τοῦ δημοσίου δικαίου, τὸ καταδιώκειν τὰ ἐκ τοῦ δημοσίου δικαίου θεωρούμενα προσωπικὰ ἐγκλήματα, τὸ ἐγείρειν ἀγωγὴν κατὰ τῶν διαπραξάντων τοιαῦτα πλημμελήματα καὶ κακουργήματα καὶ τὸ τιμωρεῖν αὐτούς, διὰ τοῦτο εἶναι πρόδηλον ὅτι δὲν θέλει εἶναι δυνατὸν νὰ παραχωρήσῃ τὸ ἀρχαῖον καὶ φυσικὸν τοῦτο δικαίωμα καὶ ὅτι τὸ κράτος ἔχει λόγους διὰ νὰ μὴ παραδεχθῇ τὴν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου αἴτησιν.

Τὸ τρίτον τῶν αἰτημάτων ἀφορᾷ τὰς διαθήκας. Τὸ τρίτον ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ τοῦ διαρκοῦς μικτοῦ συμβουλίου διαλαμβάνει ὅτι τὸ συμβούλιον τοῦτο ἐξετάζει καὶ ἐξομαλίζει τὰς περὶ εἰσοδημάτων τῶν τῷ πατριαρχικῷ Κωνσταντινουπόλεως θρόνῳ προσηρτημένων μονῶν καὶ τὰς περὶ διαθηκῶν, ἀφιερωμάτων, τραχωμάτων καὶ προικὸς διενέξεις· ἐν περιπτώσει

SISMANOGLIO MEGARO

ὅμως, καθ' ἣν ἤθελον ἀναφυῆ ζητήματα θίγοντα τοὺς περὶ ἐκκαφίων καὶ γαιῶν νόμους καὶ τοὺς λοιποὺς κοινοὺς θεσμούς, ταῦτα φυσικῶς θεωροῦνται, ὡς καὶ πρότερον, ἐν τοῖς ἁρμοδίοις τοῦ κράτους δικαστηρίοις καὶ συμβουλίοις. Ἐν δὲ τῷ 11 αὐτοῦ ἄρθρῳ περιέχεται ὅτι τὸ συμβούλιον τοῦτο θεωρεῖ ἰδιαζούσας δίκας, οἷαι αἱ μεταξὺ δύο χριστιανῶν κληρονομικαί, ὅταν κατ' αἴτησιν τῶν ἐνδιαφερομένων ἀνατεθῶσι τῷ πατριαρχείῳ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ περὶ καταγραφῆς περιουσίας καὶ διαθηκῶν τηρητέοι κανόνες καὶ τὰ καθήκοντα τῶν ἱεροδικῶν ἐμπεριλαμβάνονται ἐν τῇ προλαβόντως παρὰ τῆς Ὑψ. πύλης πρὸς τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους ἀποσταλείσῃ ἐγκυκλίῳ, ταύτης δὲ αἱ διατάξεις ἐγνωστοποιήθησαν ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου πᾶσι τοῖς μητροπολίταις καὶ τοῖς ἐπισκόποις, διὰ ταῦτα εἶναι πρόδηλον ὅτι ἡ Σ. κυβέρνησις ἤδη δὲν ἐθέσπισέ τι ἐκτὸς εἴτε τῶν εἰρημένων τοῦ κανονισμοῦ ἄρθρων, εἴτε τῆς διατάξεως τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐγκυκλίου.

Τὸ τέταρτον τῶν ἐν τῷ ἐκτενεῖ ταχυρίῳ μεταξὺ τῶν ὡς ἀντικείμενον παραπόνου συγκαταριθμηθέντων εἶναι τὸ ζήτημα τοῦ γάμου καὶ τοῦ διαζυγίου· εἶναι δὲ ἄγνωστος ἡ αἰτία, δι' ἣν ἔγεινε τοῦτο ἀντικείμενον λόγου, ἐνῷ, προκειμένου περὶ συζεύξεως καὶ διαζεύξεως, οὐδ' ἡ ἐλαχίστη προσβολὴ ἐπηνέχθη εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ δικαιοδοσίαν τῶν πνευματικῶν ἀρχηγῶν. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς περὶ διατροφῆς ἀγωγάς, ὡς γνωστὸν ὑμῖν καὶ ὡς ἐν τοῖς προλαβόντως τε καὶ ἐσχάτως γραφεῖσι φιλικοῖς μου γράμμασιν ἐδηλώθη, οὐδεὶς λόγος ἡ διάταξις ἀπαντᾷ, οὔτε ἐν τοῖς βερατίοις, οὔτε ἐν τῷ κανονισμῷ, ὅτι ἡ ἐκδίκασις τῶν περὶ διατροφῆς ἀγωγῶν εἶναι ἐκ τῶν προνομιῶν τοῦ πατριαρχείου. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐνῷ ἡ κυβέρνησις δὲν ἐκώλυσε τὸ πατριαρχεῖον καὶ τὰς μητροπόλεις ἀπὸ τοῦ νὰ θεωρῶσι τοιαύτας ἀγωγάς· ἐνῷ ἡ κυβέρνησις δὲν λέγει μέν τι διὰ τὰς περὶ διατροφῆς δίκας τὰς τῇ συγκαταθέσει τῶν διαφερομένων ἐν τῷ πατριαρχείῳ καὶ ταῖς μητροπόλεσι διαλυομένας, ἐπειδὴ ὅμως ἄλλο ὁ γάμος καὶ τὸ διαζύγιον, καὶ ἄλλο ἡ ἐκ τοῦ διαζυγίου ἀπορρέουσα περὶ διατροφῆς ἀγωγή, καθὸ τοῦ κοινοῦ δικαίου, καὶ ἐπειδή, ἐάν τις τῶν διαφερομένων, θεωρῶν ἑαυτὸν ζημιούμενον ἔκ τινος ἀποφάσεως, ἣν τὸ πατριαρχεῖον ἢ ἡ μητρόπολις ἐξέδωκεν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, καταφύγῃ εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ζητήσῃ ἵνα ἡ δίκη αὐτοῦ θεωρηθῇ ἔν τινι κυβερνητικῷ δικαστηρίῳ, ἡ κυβέρνησις δὲν δύναται νὰ κλείσῃ τοῖς τοιούτοις τὰ δικαστήρια τοῦ κράτους καὶ νὰ βιάσῃ αὐτοὺς ἑκόντας ἄκοντας εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς καθ' ἧς παραπονοῦνται ἀποφάσεως, τοῦθ' ὅπερ ἤθελεν εἶσθαι παραγνώρισις τοῦ κυβερνητικοῦ καθήκοντος, διὰ ταῦτα προλαβόντως τὸ μὲν ὑπουργεῖον ἐσκέφθη νὰ ὁρίσῃ τρόπον τινὰ ἐξετάσεως τῶν τοιούτων ἀποφάσεων ἐν περιπτώσει τοιαύτης αἰτήσεως ἑνὸς τῶν διαδίκων, τὸ δὲ συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας νὰ θεσπίσῃ τάξιν τινὰ παρεμφερῆ· καὶ τέλος, ἐνῷ τὸ πρᾶγμα τοῦτο εἶχε κοινοποιηθῇ ὑμῖν, ἐν τούτοις γίνεται ἔνστασις ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ζητεῖται ἵνα αἱ περὶ διατροφῆς ἀγωγαὶ δικάζωνται καὶ κατ' ἔφεσιν ἐν τῷ πατριαρχείῳ, ζητεῖται προνόμιον ἐκτὸς τοῦ ὑψηλοῦ φιρμανίου.

Τὸ πέμπτον τῶν αἰτημάτων εἶναι περὶ ἀνεγέρσεως ἐκκλησιῶν. Εἶναι πάντη περιττὸν νὰ εἴπῃ τις πόσον πρόθυμον δείκνυται τὸ κράτος προκειμένου περὶ ἱδρύσεως ναῶν. Καθὰ διαγορεύει τὸ ἐν ἔτει 1272 ἐκδοθὲν καὶ δι' αὐτοκρατορικοῦ χατίου κοσμηθὲν ὑψηλὸν περὶ μεταρρυθμίσεων φιρμάνιον, ὅταν δεήσῃ ἡ ἐκ νέου ἀνέγερσις εὐκτηρίων οἴκων, πρέπει νὰ ὑποβάλληται τῇ Ὑψ. πύλῃ τὸ σχέδιον καὶ ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς αὐτῶν, πρέπει οἱ πατριάρχαι καὶ οἱ μητροπολῖται νὰ ἐξαιτῶν-

SISMANOGLIO MEGARO

ται τὴν ἀπαιτουμένην ἄδειαν καὶ, μὴ ὑπάρχοντος κυβερνητικοῦ τινος κωλύματος, νὰ παραχωρῆται ἡ ὑψηλὴ ἄδεια. Καὶ ἡ σημερινὴ δὲ πορεία τῆς Σ. κυβερνήσεως, ὅσον ἀφορᾷ τὰς τοιαύτας οἰκοδομὰς, οὐδαμῶς ἀντιβαίνει πρὸς τὸ ὑψηλὸν περὶ μεταρρυθμίσεων φιρμάνιον, ἀλλ' εἶναι ἀκριβῶς καὶ κατὰ γράμμα σύμφωνος πρὸς αὐτό.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐποπτείαν τῶν σχολείων, ὅπερ ὂν τὸ **ἔκτον** τῶν αἰτημάτων ὑποστηρίζεται μετ' ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος ἐν τῷ ἐκτενεῖ ταχριρίῳ, περικοπή τις τοῦ περὶ μεταρρυθμίσεων ὑψηλοῦ φιρμανίου ὁρίζει ἵνα τὸ ἐν τοῖς δημοσίοις σχολείοις διδακτικὸν σύστημα καὶ ἡ ἐκλογὴ τῶν διδασκάλων αὐτῶν ᾖ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν καὶ ἐξέλεγξιν μικτοῦ συμβουλίου τῆς παιδείας, οὗτινος τὰ μέλη διορίζονται παρὰ τῆς Α. Μεγαλειότητος. Ἑπομένως τὸ δικαίωμα τῆς Σ. κυβερνήσεως ἐν τῇ ἐποπτείᾳ τῶν σχολείων εἶναι ἐναργές, καὶ οὐδὲν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐκαινοτομήθη.

Πιστεύω ὅτι, συνῳδὰ τῇ ὁμολογουμένως διακεκριμένῃ συνέσει καὶ ὀρθοφροσύνῃ ὑμῶν, θέλετε ὁμολογήσει ὅτι, συμφώνως τῇ εὐσταθεῖ πορείᾳ, ἣν ἡ Σ. κυβέρνησις βαδίζει, καὶ τοῖς πανθομολογουμένοις ὑψηλοῖς περὶ διατηρήσεως τῶν θρησκευτικῶν προνομιῶν τῶν διαφόρων τάξεων τῶν ὑπηκόων προστατευτικοῖς φρονήμασιν αὐτῆς, οὐδὲ κἂν τῆς διανοίας αὐτῆς διῆλθε νὰ παραβλάψῃ κἂν κατ' ἐλάχιστον τὰ προνόμια, ὧν ἀπολαύει τὸ πατριαρχεῖον, καὶ ὅτι ἡ παραδεδεγμένη τῆς Σ. κυβερνήσεως πορεία εἶναι τὸ ἐνεργεῖν συνῳδὰ ταῖς διατάξεσι τῶν ὑψηλῶν βερατίων καὶ τοῦ δι' αὐτοκρατορικοῦ χατίου κεκοσμημένου ὑψηλοῦ περὶ μεταρρυθμίσεων φιρμανίου. Πιστεύω ὅτι τὰς ἐξηγήσεις καὶ διασαφήσεις μου ταύτας θέλετε θέσει ἐν τῇ πλάστιγγι τῆς ἐκτιμήσεως.

Ἐπαναλαμβάνω δὲ νὰ δηλώσω ὅτι θέλει προξενήσει εὐχαρίστησιν, ἐὰν ἡ ὑμετέρα Παναγιότης εὐαρεστηθῇ νὰ ἀναλάβῃ ὡς καὶ πρότερον τὰ σπουδαῖα ὑψηλὰ Αὐτῆς καθήκοντα.

1 ρεβιοὺλ-ἐββὲλ 1301, 19 δεκεμβρίου 1883 (1299).

(ὑπογρ.) **ΑΣΗΜ.**

(Προσάρτημα)

ΠΡΑΚΤΙΚΟΝ

τῆς κατὰ τὴν 18 σεφὲρ 1301 συνεδριάσεως

ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον, ἐν τῇ συνεδριάσει αὐτοῦ τῇ 13 ρεδζὲπ 1300, λαβὸν ὑπ' ὄψιν τὸ παρὰ τοῦ ὑπουργείου τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν θρησκευμάτων διαβιβασθὲν ταχρίριον τοῦ πατριαρχείου, τὸ ἀφορῶν περικοπάς τινας τῶν εἰς τοὺς μητροπολίτας καὶ ἐπισκόπους διδομένων βερατίων, ἀφοῦ ἐξήτασε καὶ συνεζήτησε τὴν ὑπόθεσιν, εἶχεν ἀποφασίσει ὅπως γραφῇ τῷ ῥηθέντι ὑπουργείῳ ἵνα κοινοποιήσῃ εἰς τὸ πατριαρχεῖον ὅτι, ἐπειδὴ ὁ περὶ καταργήσεως τῶν ἀρχαίων προνομίων ἰσχυρισμὸς εἶναι ἀβάσιμος, αἱ ἐν τῷ εἰρημένῳ πατριαρχικῷ ταχριρίῳ αἰτήσεις καὶ παρατηρήσεις μένουσιν ἄνευ ἀντικειμένου.

Τοῦ ῥηθέντος ὑπουργείου, διαβιβάσαντος ἤδη διὰ τεσκερὲ αὐτοῦ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 8 σεβὰλ 1300, περιέχοντος καὶ τὰς σχετικὰς αὐτοῦ κρίσεις, τὸ ὑπὸ τοῦ εἰρημένου πατριαρχείου εἰς ἀπάντησιν τῆς ὡς ἀνωτέρω κοινοποιήσεως ἀποσταλὲν ταχρίριον, ταῦτα ὁμοῦ μετὰ τῶν παρὰ τοῦ γραφείου τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διβανίου ἐπικεκυρωμένων δύο ἐγγράφων ἐμελετήθησαν.

ISIS MANOGLIO MILANO

Ὡς ἐκ τῶν εἰρημένων ἐγγράφων ἐξάγεται, τρία εἰσὶν ἐκεῖνα, δι' ἃ παραπονεῖται τὸ πατριαρχεῖον· α') τὸ ἐν τοῖς βερατίοις περιεχόμενον ἄρθρον περὶ ἐκδικάσεως τῶν κοινῶν ἐγκλημάτων παρὰ τῶν ποινικῶν δικαστηρίων· β') τὸ ἐν τοῖς αὐτοῖς ἄρθροις περὶ ἐκδικάσεως τῶν ἀστικῶν δικῶν τῶν μητροπολιτῶν καὶ λοιπῶν κληρικῶν παρὰ τῶν τοῦ σερῆ δικαστηρίων· καὶ) γ' ἡ περὶ διαθηκῶν καὶ διατροφῶν ἀπόφασις τοῦ συμβουλίου τοῦ κράτους.

Διὰ τῶν δύο προμνημονευθέντων ἐγγράφων, τῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διβανίου ὡς περιεχόντων τοὺς ὑπὸ συζήτησιν ὅρους δοθέντων καὶ ἐν τῷ τοῦ ὑπουργείου τεσκερὲ ἐπισυναφθέντων, ὡς καὶ διὰ τῶν ἐν τῷ τεσκερὲ διδομένων λεπτομερειῶν, ἀποδεικνύεται καὶ ἐμπεδοῦται ὅτι ὁ περὶ καταργήσεως τῶν ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἀντικειμένοις ἀρχαίων προνομιῶν διισχυρισμὸς εἶναι οὐχὶ ἀληθής. Διότι τὰ θρησκευτικὰ ἐγκλήματα καὶ τὰ κοινὰ εἰσὶ δύο πράγματα ὅλως διάφορα ἀλλήλων· εἰς τοὺς πνευματικοὺς ἀρχηγοὺς δὲν παρεχωρήθη εἰμὴ τὸ δικαίωμα τοῦ τιμωρεῖν ἀπ' εὐθείας τοὺς παραβαίνοντας τοὺς θρησκευτικοὺς κανόνας· ἐὰν δὲ ἤθελε συμβῆ προσωπικὸν ἔγκλημα καὶ κακούργημα τῶν κληρικῶν μηδεμίαν σχέσιν ἔχον πρὸς τὸν θρησκευτικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα, ἡ ἐκδίκασις τούτου, συμφώνως πρὸς τοὺς γενικοὺς νόμους τοῦ κράτους, ἐν τοῖς κοινοῖς δικαστηρίοις ἀποτελεῖ δικαίωμα τοῦ κράτους· ἐπομένως ἡ ἐξουσία, ἣν ἐκέκτηντο τὸ πατριαρχεῖον καὶ οἱ ἀρχιερεῖς τοῦ τιμωρεῖν τοὺς ῥωμαίους ἱερεῖς ἕνεκα θρησκευτικῶν παραπτωμάτων, οὐδόλως ἠλλοιώθη, διότι ὁ ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς βερατίοις ὑπάρχων ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀρχαῖος ὅρος, ὅστις ἔχει ὡς ἑξῆς· «ὁσάκις τιμωροῦνται »μὲ τὰς δεούσας ἐπιτιμήσεις ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς, μοναχοί, μονα»χαὶ καὶ ἡγούμενοι ἕνεκα θρησκευτικῶν παραπτωμάτων, μη-

»δεὶς κωλυέτω τὴν τιμωρίαν τούτων, μηδὲ ἀναμιγνυέσθω, »τιμωρείτωσαν δὲ τοὺς ἱερεῖς ἢ τοὺς ἐπιτρόπους αὐτῶν, οἵτι»νες ἤθελον συνάψει παρανόμους γάμους ἄνευ τῆς ἀδείας τῶν »μητροπολιτῶν», ἐγγράφεται εἰσέτι ἀπαραλλάκτως καὶ καθ' ὁλοκληρίαν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς βερατίοις.

Ἕτερος ἀρχαῖος ὅρος τῶν βερατίων ἐστὶν ὁ ἑξῆς· »Ὅταν τινὲς τῶν χριστιανῶν καταλείπωσι διὰ διαθήκης »τὸ τρίτον τῆς περιουσίας αὐτῶν εἰς ἐκκλησίαν ἢ εἰς μο»νὴν ἢ εἰς πατριάρχην ἢ εἰς μητροπολίτην ἢ εἰς ἐπίσκοπον »ἢ εἰς σχολὴν ἢ εἰς νοσοκομεῖον αὐτῶν, τὸ κληροδότημα »λαμβανέσθω ἀδείᾳ τοῦ σερῆ, ἴζνι-σὲρ ἰλέ, παρὰ τῶν κληρονό»μων καὶ παραδιδόσθω. Ὅταν ἀδείᾳ τοῦ σερῆ δεήσῃ προσω»ποκρατηθῆναι ἐπίσκοπόν τινα, ἱερέα, μοναχὸν ἢ μοναχήν, »κρατείσθω ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου. Ὅταν θεωρῶσι τοὺς λογα»ριασμοὺς τῶν ἐπιτρόπων τῶν μονῶν καὶ ἐκκλησιῶν τῶν κα»ταχρωμένων τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν καὶ ὅταν παύωσι καὶ »διορίζωσι τοὺς ἐπιτρόπους τούτους, μηδεὶς ἐναντιούσθω». Ἐν ᾧ ὡς ἐκ τῆς περικοπῆς ταύτης γίνεται καταφανὲς ὅτι διὰ τὴν ἕνεκα ἀστικῆς δίκης προσωποκράτησιν τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν ἱερέων ἄλλοτε ἐχρειάζετο ἀναποφεύκτως ἄδεια τοῦ σερῆ, ἡ λέξις *ἴζνι-σὲρ-ιλὲ* ἀφῃρέθη τῇ 14 μουχαρρὲμ τοῦ 1290, καθὰ λέγει ὁ μουζακερὲς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διβανίου. Οὕτω δὲ οὐ μόνον ἡ ἀρχαία προνομία δὲν κατηργήθη, ἀλλὰ τοὐναντίον καὶ εἰς ἕνα ὅρον, ἀπὸ αἰώνων ἐν ἰσχύϊ διατελοῦντα καὶ μίαν τῶν ἀληθῶν βάσεων τῶν βερατίων ἀποτελοῦντα, ἐδόθη ὁπωσδήποτε πρὸ δέκα ἐτῶν πλείων ἐπέκτασις.

Ὑπολείπεται νὰ ἐξετασθῇ ἡ περικοπή, ἥτις ἐν εἴδει ἐπεξηγήσεως προσετέθη ὑπὸ ἡμερομηνίαν 9 ῥεβὶ-οὐλ-ἐββὲλ 1296 εἰς τὰ βεράτια, ἔχουσα ὡς ἑξῆς·

«Ὅταν τις τῶν ἐπισκόπων, ἱερέων, καλογήρων καὶ καλο-

»γραιῶν κατηγορηθῇ ἐπὶ κακουργήματι, κρατείσθω ὑπὸ τῆς »ἀρχῆς πρὸς ἀνάκρισιν καὶ διαδικασίαν· ἀποδειχθείσης δὲ τῆς »ἐνοχῆς αὐτοῦ, ἐκτελείσθω ἀπ' εὐθείας ἐν τῇ κυβερνητικῇ φυ»λακῇ ἡ κατὰ νόμον ἐπιβληθησομένη αὐτῷ ποινή, ἀφοῦ ὑπὸ »τοῦ πατριάρχου ἀφαιρεθῇ ἡ ἱερωσύνη αὐτοῦ». Ἡ προσθήκη αὕτη ἐγένετο ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ ἀποκροῦσαι ἀξιώσεις τινάς, ἐγερθείσας παρὰ τῶν πνευματικῶν ἀρχηγῶν μερῶν τινων, οἵτινες ἠθέλησαν νὰ παρουσιάσωσιν ἑαυτοὺς ὡς ἔχοντας ἁρμοδιότητα ἵνα δικάζωσι κοινὰ ἐγκλήματα, ἀναγόμενα εἰς τὴν ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν νόμων τοῦ κράτους κειμένην δημοσίαν τάξιν. Δι' ὃ πρόδηλον ὅτι ἡ ἐπεξηγηματικὴ αὕτη περικοπὴ οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὰς ἀρχαίας προνομίας.

Τὸ ἀπαλλοτριῶσαι τὰ δικαστήρια τοῦ δικαιώματος τοῦ δικάζειν τὰ προσωπικὰ ἐγκλήματα, ἀναθέσαι δὲ τὸ καθῆκον τοῦτο εἰς τὰ πατριαρχεῖα, ἤθελεν ἀποτελέσει τὸν σχηματισμὸν κράτους ἐν κράτει, πρᾶγμα ὅπερ ὅλως παράνομόν ἐστι καὶ εἰς τὰς γενικὰς ἀρχὰς τοῦ δικαίου ἀντίκειται. Ἀλλὰ καὶ τούτου κατὰ μέρος τεθέντος, ἔκ τε τῆς πράξεως καὶ ἐκ τῶν ἐπισήμων ἀρχείων ἀποδεικνύσται ὅτι, ὁσάκις ἐδέησε νὰ ληφθῇ μέτρον τι κυβερνητικὸν ἢ νὰ ἐφαρμοσθῇ διάταξίς τις τοῦ νόμου κατὰ πνευματικῶν ἀρχηγῶν καὶ κληρικῶν, ἐκ παλαιτάτων χρόνων ἡ λῆψις τοῦ μέτρου καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου ἐγίνετο πάντοτε ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως, μετὰ πόσης δὲ ὑποταγῆς καὶ πειθηνιότητος ἀνεγνώριζε τὸ πατριαρχεῖον τὴν πλήρη ἐλευθερίαν τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως περὶ τὸ ἐξετάζειν τὰ εἰς τοὺς κληρικοὺς ἀποδιδόμενα ἐγκλήματα, τὰ ἄσχετα πρὸς τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν καθήκοντα, καὶ τιμωρεῖν αὐτούς, τρανῶς καταφαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἑξῆς ἀλληλογραφίας. Τὴν 19 δζεμαζὴ-οὐλ-ἐββέλ 1283, τὸ πατριαρχεῖον, πληροφορηθὲν ὅτι πνευματικοί τινες ὑπάλληλοι προσε-

κλήθησαν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς ἀστυνομίας καὶ ἐξωρίσθησαν ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ, ἐπέδωκεν ἐπίσημον τακρίριον, δι' οὗ ἐζητεῖτο ἵνα εἰς τὸ ἑξῆς, ὁσάκις ἕνεκα παρομοίων ἐγκλημάτων ἤθελον κρατηθῶσι καὶ τιμωρηθῶσι κληρικοί, γνωστοποιῆται τὸ τοιοῦτον εἰς τὸ πατριαρχεῖον, διὰ νὰ ἐκλέγωνται ἄλλοι εἰς τὰς θέσεις των, τὸ δὲ ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν, ὃ διηύθυνε τότε ὁ μακαρίτης Ἀαλῆ πασσᾶς καὶ εἰς ὃ ὑπήγοντο εἰσέτι αἱ θρησκευτικαὶ ὑποθέσεις, ἀπήντησεν εἰς τὸ πατριαρχικὸν τακρίριον διὰ τεσκερὲ ὅτι τὸ ὑπουργεῖον τῆς ἀστυνομίας διετάχθη ἵνα ἐνεργῇ συμφώνως πρὸς τὴν αἴτησιν τοῦ πατριαρχείου.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἀστικὰς δίκας, ἐν ᾧ ὁ ἀρχαῖος ὅρος εἶχεν οὕτω· «πᾶσα σχετικὴ πρὸς τὸ σερῆ δίκη τῶν μητροπο»λιτῶν, τῶν ἐπιτρόπων καὶ ἀνθρώπων αὐτῶν καὶ τῶν ἐπι»σκόπων μηδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἀκουέσθω, ἀλλὰ παραπεμπέσθω »εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν διβάνιον, ἵνα θεωρῆται ἐνώπιον τῶν »περιφανῶν βεζίριδων καὶ καζασκέριδων», μετὰ τὴν προκήρυξιν τοῦ τανζιματίου περὶ τὰ μέσα τοῦ δζεμαζὴ-οὐλ-ἀχὴρ 1256 ἐτροποποιήθη ὡς ἑξῆς· «πᾶσα σχετικὴ πρὸς τὸ σερῆ δίκη τῶν »μητροπολιτῶν, τῶν ἐπιτρόπων καὶ ἀνθρώπων αὐτῶν καὶ τῶν »ἐπισκόπων μηδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἀκουέσθω, ἀλλ' ἐνώπιον τοῦ »σεὶχ-οὐλ-ἰσλάμη παραπεμπέσθω πρὸς ἐκδίκασιν· ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ »ἡ ὑπόθεσις ἐκδικάζεται ἐν τῇ πρωτευούσῃ, μὴ κλητευέσθω »εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ, καὶ μηδεὶς κωλυέτω τοὺς ἱερεῖς, οἵτι»νες διωρίσθησαν εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ». Ἐξ οὗ ἐξάγεται, ὅπως ὑποδεικνύει τοῦτο ὁ τεσκερὲς τοῦ ὑπουργείου, ὅτι ἐπετράπη ἵνα αἱ δίκαι αἱ μὴ παραπεμπόμεναι ἐνώπιον τοῦ σεὶχ-οὐλ-ἰσλάμη θεωρῶνται ἐπιτοπίως. Μετὰ δὲ τὴν σύστασιν τοῦ διβάνι ἀχκιάμη ἀδλιγὲ, τὴν 18 ζηλχιτζὲ 1289, ἡ περικοπὴ αὕτη τῶν βερατίων ἐτροποποιήθη ὡς ἔπεται· «πᾶσα ἀστικὴ δίκη τῶν »μητροπολιτῶν, τῶν ἐπιτρόπων καὶ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν καὶ

SISMANOGLIO MEGARO

»τῶν ἐπισκόπων παραπεμπέσθω εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ἵνα θεω»ρῆται ἐν τῷ ἁρμοδίῳδικαστηρίῳ»· κατὰ δὲ τὴν 19 ῥεβί-οὐλ-ἐββὲλ 1296 ἡ περικοπὴ αὕτη διωρθώθη ὡς ἑξῆς· «πᾶσα ἀστι»κὴ δίκη τῶν μητροπολιτῶν, τῶν ἐπιτρόπων καὶ τῶν ἀνθρώ»πων αὐτῶν καὶ τῶν ἐπισκόπων θεωρείσθω ἐπιτοπίως ἐν τοῖς »ἁρμοδίοις δικαστηρίοις τοῦ σερῆ».

Ἐκ τῶν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς γενομένων τροποποιήσεων συνάγονται τὰ ἑπόμενα· ὅτι εἶναι ἀβάσιμος ὁ διισχυρισμὸς ὅτι ἤδη ἐτροποποιήθησαν οἱ ὅροι οὗτοι, ἐν ᾧ ἐξηκολούθουν ἀναγραφόμενοι ἐν τοῖς ὑψηλοῖς βερατίοις καθ' ὃν τρόπον καὶ ἀπ' αἰώνων· δεύτερον ἡ ἀρχὴ ὅτι, προκειμένου περὶ νόμων καὶ γενικῶν διατάξεων, δέον ἵνα λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν αἱ ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς ἐφαρμόζεται καὶ ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν προνομίων, τοῦθ' ὅπερ καὶ αὐτὸ τὸ πατριαρχεῖον πληρέστατα παρεδέξατο, κατὰ συνέπειαν δὲ τῆς παραδοχῆς τῆς ἀρχῆς τῶν τροποποιήσεων τετράκις κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐτροποποιήθη ἡ εἰς τὰς ἀστικὰς δίκας ἀφορῶσα περικοπὴ τῶν βερατίων. Ἐνῷ δὲ ἡ τελευταία τροποποίησις σκοπὸν προὐτίθετο τὸ ἀπαλλάξαι τοὺς διαδίκους τοῦ κόπου τοῦ μεταβαίνειν ἀπὸ τῶν ἐπαρχιῶν εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ἕνεκα τῆς ἐσχάτως καὶ ἐν τοῖς δικαστηρίοις τοῦ σερῆ γενομένης παραδοχῆς τοῦ συστήματος τῆς ἐφέσεως καὶ ἀκυρώσεως ἐκ τῆς τροποποιήσεως ταύτης προῦκυψε καὶ ἕτερον ἀγαθόν, ἤτοι τὸ νὰ ἀπολαμβάνωσιν οἱ διάδικοι καὶ τὰς ὠφελείας τοῦ συστήματος τούτου· διότι ἂν αἱ τοιαῦται δίκαι ἐδικάζοντο πρωτοδίκως ἐνώπιον τοῦ σεϊχ-οὐλ-ἰσλάμη, οἱ διάδικοι θὰ ἐστεροῦντο τοῦ δικαιώματος τῆς ἀκυρώσεως καὶ τῆς ἐφέσεως.

Καθ'ὅσον ἀφορᾷ τὰς περὶ διατροφῶν καὶ διαθηκῶν ἀξιώσεις, τὸ ὑπουργεῖον παρατηρεῖ ὅτι τὸ τελευταῖον τακρίριον τοῦ πατριάρχου ἀφιεροῖ μὲν σελίδας τινὰς πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ὁ

ὁρισμὸς διατροφῶν καὶ τὰ κατὰ τὰς διαθήκας ἀποτελοῦσι μέρος τῶν προνομιῶν τοῦ πατριαρχείου, ἀλλ' ἐν τοῖς βερατίοις οὐδεὶς ὅρος καὶ λόγος περὶ διατροφῆς ἀπαντᾷ· ἐξ ἐναντίας περὶ τῶν διαθηκῶν ὑπάρχουσιν εἰδικαὶ διατάξεις, ἐκτὸς τῶν βερατίων, ὁρίζουσαι σαφῶς ὅτι αὗταί εἰσι τῆς ἁρμοδιότητος τῶν δικαστηρίων τοῦ σερῆ. Καὶ πράγματι, περὶ διαθηκῶν οὐ μόνον ὑπάρχουσιν εἰδικαὶ σαφεῖς διατάξεις, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς βερατίοις εἰς τρία μέρη μνημονεύεται σαφῶς ὅτι τὰ τῶν διαθηκῶν κανονίζονται διὰ τῶν δικαστηρίων τοῦ σερῆ. Ἡ πρώτη σχετικὴ περικοπὴ τῶν βερατίων ἔχει ὡς ἀκολούθως· «ὅταν κληρικὸς »ἢ λαϊκός τις ἀποθνήσκων διαθέσῃ τι ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου, »τῶν μητροπολιτῶν ἢ τῶν ἐπισκόπων, ἡ διαθήκη αὐτοῦ ἔ»στω ἔγκυρος, καὶ ἐπὶ τούτου ἀκουέσθωσαν ἐν τοῖς δικαστη»ρίοις τοῦ σερῆ ῥωμαῖοι μάρτυρες»· ἡ δὲ δευτέρα οὕτω· «ὅταν »τινές τῶν ῥωμαίων ζῶντες διαθέσωσί τι ὑπὲρ τοῦ πατριάρ»χου, τῶν μητροπολιτῶν, τῶν ἐπισκόπων, τῶν πτωχῶν »τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, ἢ τῶν σχολείων καὶ νοσοκο»μείων αὐτῶν, λαμβανέσθω μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν »τὸ διατεθὲν διὰ τοῦ σερῆ καὶ παραδιδόσθω»· ἡ δὲ τρίτη ἔχει ὧδε· «ὅταν τινὲς τῶν χριστιανῶν διαθέσωσι »τὸ τρίτον τῆς περιουσίας των ὑπὲρ ἐκκλησίας ἢ μονῆς τινος »αὐτῶν, ἢ ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου, ἢ ὑπὲρ τῶν μητροπολιτῶν, »ἢ τῶν ἐπισκόπων, ἢ ὑπὲρ τῶν σχολείων καὶ νοσοκομείων αὐ»τῶν, λαμβανέσθω τὸ διατεθὲν τῇ ἀδείᾳ τοῦ σερῆ καὶ παρα»διδόσθω».

Ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων ἐπισήμων τίτλων καὶ ἀκαταμαχήτων ἀποδείξεων στηριζόμενον τὸ συμβούλιον παραδέχεται παμψηφεὶ τὴν ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ ὑπουργείου τῶν θρησκευμάτων ἐκπεφρασμένην γνώμην ὅτι οἱ ἰσχυρισμοί, οὓς τὸ πατριαρχεῖον αὐταπατώμενον προβάλλει, εἰσὶν ἀβάσιμοι, καὶ

SISMANOGLIO MEGARO

ἀποφασίζει ὅπως ἀνατεθῇ εἰς τὸ εἰρημένον ὑπουργεῖον ἵνα ἐξηγήσῃ καλῷ τρόπῳ τὰ ἀνωτέρω εἰς τὸν πατριάρχην τῶν Ῥωμαίων.

Ἔπονται αἱ σφραγῖδες τῶν ὑπουργῶν

Σαὶδ, Ἀχμὲτ-Ἐσὰδ, Ἐτχὲμ, Ἀαριφῆ, Ὀσμὰν, Χασὰν, Ἀκὴφ, Ἀσὴμ, Ἀλῆ-Σαὶδ, Μουνὴρ, Σουπχῆ, Κιαμὶλ, Μουσταφᾶ, Χασὰν-Φεχμῆ.

ΣΤ'.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΠΡΑΚΤΙΚΟΥ ΔΥΟ ΣΩΜΑΤΩΝ

ΤΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΣ ΤΗΣ 26 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1883.

Τὰ δύο σώματα, λαβόντα γνῶσιν τοῦ τελευταίου ὑπὸ χθεσινὴν ἡμερομηνίαν ταχυρίου τῆς Α. Θ. Παναγιότητος εἰς τὴν Ὑψ. πύλην, δι' οὗ ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐμμένει εἰς τὴν παραίτησίν της διὰ τοὺς λόγους, οἵτινες ἀναφέρονται ἐν τοῖς ἀπὸ 9 καὶ 16 ἐ. μ. ταχυρίοις αὐτῆς· ἐπειδὴ ταῦτα ἀπ' ἀρχῆς ἀπεφάνθησαν ὅτι δὲν δύνανται ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ παραδεχθῶσι τὴν παραίτησίν της καὶ ἐπειδὴ τόσον ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ τελευταίου τούτου ταχυρίου Αὐτῆς, ὅσον καὶ ἐκ τῶν ἀνταλλαγεισῶν σκέψεων μεταξὺ τῶν προσώπων, ἅτινα μετέβησαν παρὰ τῇ Α. Θ. Παναγιότητι, ἐβεβαιώθη ὅτι ἐξακολουθοῦσιν ὑφιστάμενοι οἱ λόγοι, οἵτινες προὐκάλεσαν τὴν παραίτησίν της, διὰ ταῦτα ἐμμένουσιν εἰς τὰ προαποφασισθέντα, ἤτοι ὅπως μὴ δύνανται ἵνα ἀποχωρισθῶσι τοῦ νομίμου καὶ κανονικοῦ αὐτῶν πατριάρχου.

Ζ'.

ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ (ΧΟΥΣΟΥΣΙΑ)

ΤΗΣ Α. Θ. ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ.

Α'.

Πατριαρχικὸν βεράτιον

(Κείμενον τοῦ πατριαρχικοῦ βερατίου).

Ὁσάκις τις τῶν μητροπολιτῶν ἢ καλογήρων πρόκειται νὰ κρατηθῇ, ἡ κράτησίς του θέλει ἐνεργεῖσθαι διὰ τοῦ εἰρημένου πατριάρχου.

(Προσθήκη).

Ὅταν τις τῶν ἱερέων, καλογήρων καὶ καλογραιῶν κατηγορηθῇ ἐπὶ ἐγκλήματι, προσωποκρατείσθω ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῇ καὶ τοῦ πατριάρχου γνώσει πρὸς ἀνάκρισιν καὶ διαδικασίαν· ἀποδεικνυομένης δὲ τῆς ἐνοχῆς αὐτοῦ, ἐκτελείσθω ἀπ' εὐθείας ἐν τῇ κυβερνητικῇ φυλακῇ ἡ κατὰ νόμον ἐπιβληθησομένη ποινή, ἀφοῦ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ἀφαιρεθῇ ἡ ἱερωσύνη αὐτοῦ.

Ἀρχιερατικὸν βεράτιον.

Ὅταν δεήσῃ ὅπως κρατηθῇ ἐπίσκοπος, ἱερεύς, καλόγηρος ἢ καλογραῖα κρατείσθω διὰ τοῦ μητροπολίτου.

(Προσθήκη ὡς ἀνωτέρω)

. . . . . τῇ καὶ τοῦ μητροπολίτου γνώσει. . . .

Β'.

Εὐαρεστηθήτω ἡ σεβαστὴ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις νὰ μακροθυμήσῃ καὶ ἐπινεύσῃ εἰς παραδοχὴν τῶν ἑξῆς σημείων πρὸς λύσιν τῶν διαφορῶν, ἐπισπῶσα τὴν κοινὴν ἐγκάρδιον εὐγνωμοσύνην πάντων τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν καὶ τὸν θαυμασμὸν παντὸς τοῦ πεφωτισμένου κόσμου.

Διὰ μὲν τὰς διαφορὰς, τὰς ἐκ τῶν διαθηκῶν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν προκυπτούσας, αἱ μὲν κατὰ τόπους μητροπό-

SISMANOGLIO MEGARO

λεις καὶ ἐπισκοπαὶ ρὰ θεωρῶνται ὡς καὶ εἶναι πρωτοδικεῖα, τὸ δὲ ἐν τοῖς πατριαρχείοις ἐθνικὸν μικτὸν συμβούλιον ἐφετεῖον· διὰ δὲ τὰς ἐκ τῆς πρωτευούσης τρία τῶν μελῶν αὐτοῦ ὡς πρωτοδικεῖον, ὡς καὶ ἄλλοτε ἐπὶ ἔτη μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ μικτοῦ συμβουλίου ἐγίνετο, τὸ δὲ σύνολον ὡς ἐφετεῖον. Ἡ θεωρία αὕτη ἴσως φανήσεται ὡς καινοτομία, ἀλλὰ δὲν εἶναι τοιαύτη· εἶναι μᾶλλον τακτοποίησις, διότι τὰ περὶ τελεσιδίκου διεκδικάσεως τῶν ἐκ τῆς διαθήκης κληρονομικῶν διαφορῶν ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ ἐθνικοῦ μικτοῦ συμβουλίου οὕτω διεξήγοντο.

Τὸ περὶ προσκαίρου διατροφῆς συζύγου καὶ τέκνων, προερχομένης ἕνεκα προσκαίρου χωρισμοῦ ἀπὸ κοίτης καὶ τραπέζης, ἐστὶ ζήτημα δικαστικὸν, ἀναποσπάστως συνδεδεμένον μετὰ τοῦ ζητήματος τῆς διαζεύξεως· ἀδύνατον λοιπὸν νομικῶς τε καὶ λογικῶς νὰ θεωρηθῇ ἐνταῦθα ὑπὸ ἑτέρου οἱουδήποτε δικαστηρίου, ἢ ἐκείνου, ὅπερ δικάζει πάσας τὰς περὶ διαζυγίου περιπτώσεις. Ἑπομένως καὶ τοιούτων δικῶν αἱ μὲν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἀναφύονται νὰ θεωρῶνται ὡς καὶ πρότερον πρωτοδίκως μὲν ἐν ταῖς μητροπόλεσι καὶ ἐπισκοπαῖς, κατ' ἔφεσιν δὲ ἐν τοῖς πατριαρχείοις, αἱ δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀναφύονται πρωτοδίκως μὲν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ δικαστηρίῳ, κατ' ἔφεσιν δὲ ἐν τῇ ἱερᾷ συνόδῳ.

Τὸ περὶ ἐκτελέσεως ἀναμφισβητήτου τῶν ποινικῶν ἀποφάσεων τῆς συνόδου, τῶν ἀφορωσῶν τὸ πνευματικὸν ἀξίωμα τῶν ἀρχιερέων, ἱερέων, μοναχῶν καὶ καλογραιῶν οὐδεμίαν ἐπιδέχεται ἀντίρρησιν.

Τὸ νὰ παρέχωνται πᾶσαι αἱ εὐκολίαι εἰς τὴν ὅσῳ τὸ δυνατὸν ταχυτέραν παραχώρησιν ἀδείας πρὸς ἀνέγερσιν ἐκκλησιῶν καὶ σχολείων, αἰτήσει ἐγγράφῳ τοῦ πατριαρχείου, ἐξαιρέσει τῆς μοναδικῆς περιπτώσεως τῆς ὑπάρξεως κυβερ-

νητικῶν οὐσιωδῶν λόγων, εἶναι ἐκ τῶν τὰ μάλα ἐπιθυμητῶν καὶ δικαίων.

Τὸ νὰ ἐφορεύωνται καὶ ἐποπτεύωνται τὰ σχολεῖα ἀμέσως ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου καὶ τῶν μητροπόλεων εἶναι ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ὠφέλιμον τῇ σεβαστῇ αὐτοκρατορικῇ κυβερνήσει, εἰς ἣν θὰ ὑποβάλληται τὸ ἐτήσιον πρόγραμμα αὐτῶν, ὅπως αἴρωνται αἱ ὑπόροιαι αἱ δίδουσαι ἀφορμὰς εἰς παρεξηγήσεις καὶ παράπονα.

Ἂν ἡ σεβαστὴ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις ἀγαθυνθῇ τοῦτο μὲν νὰ ἐκδώσῃ τὸ αὐτοκρατορικὸν βεράτιον, τοῦτο δὲ νὰ δηλώσῃ διὰ τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργείου, ὡς ἂν κριθῇ κάλλιον, τὰ ἀνωτέρω, ἐγκάρδιον θὰ ἀποσπάσῃ εὐγνωμοσύνην ἀπὸ τὰς καρδίας ὅλων ὑπὲρ τῆς Α. Α. Μεγαλειότητος τοῦ λαοποθήτου ἡμῶν ἄνακτος καὶ τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ.

Η'.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΠΡΑΚΤΙΚΟΥ ΔΥΟ ΣΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΣ ΤΗΣ 29 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1883.

Κατόπιν τῆς διακοινώσεως, ἥτις ἐγένετο ἰδιωτικῶς ὑπὸ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος εἰς τὰ δύο σώματα, ταῦτα ἐνδελεχίσαντα ἐπὶ τῆς προτάσεως ταύτης κατέληξαν εἰς τὸ ἑξῆς συμπέρασμα· 1) ὅτι ὀφείλεται ἀπάντησις εἰς τὸν τελευταῖον ἀπὸ 19 δεκεμβρίου ε. ε. τεσκερὲν τῆς Ὑψηλῆς πύλης· 2) ὅτι ἡ ἀπάντησις αὕτη γενήσεται ὑπὸ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ἐδραζομένης ἐπὶ τῶν λόγων, οἵτινες συμπεριλείουσι τὸ ὅλον τῆς προασπίσεως τῶν ἡμετέρων προνομίων καὶ δι' οὓς ἡ Α. Θ. Παναγιότης προέβη εἰς τὴν παραίτησίν της.

ISMANOGLIO

Θ'.

ΤΡΙΤΗ ΠΑΡΑΙΤΗΣΙΣ ΤΗΣ Α. Θ. ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ.

Πρὸς τὸ αὐτ. ὑπουργεῖον τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν θρησκευμάτων.

Ἔλαβον καὶ διῆλθον τὸν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 19 δεκεμβρίου 1299 (1883) τεσκερὲν τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος μετὰ τῶν ἐπισυνημμένων αὐτῷ ἐγγράφων, τὸν ἀφορῶντα τὴν ἀπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου παραίτησίν μου. Ἐν δυσὶ τακριρίοις μου περὶ τῶν προνομιῶν τοῦ πατριαρχείου, ἤτοι ἐν τῷ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 15 ἰουλίου 1299 (1883) ἐκτενεῖ τακριρίῳ μου καὶ ἐν τῷ μετὰ τὴν συνέντευξίν μου μετὰ τῆς ὑμετέρας ἐξοχότητος ὑπὸ ἡμερομηνίαν 12 νοεμβρίου 1299 (1883) ὑποβληθέντι τακριρίῳ μου, ἔχω δώσει ἐντελεῖς ἐξηγήσεις περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Ἐν δὲ τοῖς δυσὶ τακριρίοις μου τῆς 9 καὶ 16 τρέχοντος ἐδήλωσα σαφῶς τοὺς λόγους τῆς ἀπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου παραιτήσεώς μου· ὥστε τῶν ἐξηγήσεων καὶ τῶν λόγων τούτων ὑφισταμένων, ἀποφεύγω ἀπὸ τοῦ νὰ ἐνοχλήσω τὴν ὑμετέραν ἐξοχότητα εἰσερχόμενος ἐνταῦθα αὖθις εἰς ἐξηγήσεις. Ἐφ' ᾧ καὶ τολμῶ νὰ παρακαλέσω τὴν Σ. κυβέρνησιν διὰ τῆς ὑμ. ἐξοχότητος ὅπως, ὑφισταμένων τῶν εἰρημένων λόγων καὶ αἰτίων, δεχθῇ τὴν ἀπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου παραίτησιν, ὡς εἶχον ἤδη ζητήσει τοῦτο διὰ τῶν εἰρημένων δύο τακριρίων μου τῆς 9 καὶ 16 τρέχοντος.

Διατελῶ δὲ κτλ.

Τῇ 29 δεκεμβρίου 1883 (1299).

(ὑπογρ.) ΙΩΑΚΕΙΜ.

Ι'.

ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΣ Α. Θ. ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ.

Τῇ Α. Ε. τῷ Μαυρογένει πασσᾷ.

Ἐν τῇ ἐπιστολῇ, ἣν ἡ ὑμ. ἐξοχότης ἐπέστειλέ μοι εἰς ἀπάντησιν τοῦ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 6 τρέχοντος σημειώματός μου, εὐηρεστήθη νά μοι συστήσῃ διὰ γλώσσης εὐγενοῦς καί πως ἐπιτιμητικῆς ἵνα ἀδιαφορῶ πρὸς τὰς κυκλοφορούσας φήμας καὶ ἄγω ἡσυχίαν, προσθεῖσα ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μεταδώσω τῇ ὑμ. ἐξοχότητι εἰδήσεις γνωστὰς αὐτῇ. Καίτοι ἐννοῶ ἐκ τῆς ἀπαντήσεως αὐτῆς ὅτι παρερμηνεύθησαν οἱ λόγοι μου, οὐχ ἧττον ὅμως ἑπόμενος ταῖς συστάσεσιν αὐτῆς ἰδοὺ ἄγω ἡσυχίαν. Ἐν τούτοις, καίτοι ἀκριβῶς ἓξ παρῆλθον ἡμέραι, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς σήμερον, οὐδὲν ὅμως ἀποτέλεσμα κατωρθώθη νὰ ἐπιτευχθῇ ἐκ τῶν γενομένων διαπραγματεύσεων τῆς (P. .), ἐκ τῶν προσπαθειῶν τῆς ὁποίας ἠλπίζετο νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ συγκατάθεσις τῶν πατριαρχείων καὶ ἡ σχετικὴ τῆς Ὑψ. πύλης ἐπιτυχία, ἀπ' ἐναντίας ἕνεκα λόγων ἀρρήτων τὰ πράγματα ἔτι μᾶλλον περιεπλέχθησαν. Τὸ ἐπ' ἐμοί, θεωρῶ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἐπωφελὲς νὰ δοθῇ, ὡς παρὰ πάντων προσδοκᾶται, τέρμα τι εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην παρὰ τῆς Α. Α. Μ., ἤτοι ν' ἀπομεμηθῇ βεράτιον ἀπαράλλακτον τῷ τοῦ Ἰωακεὶμ τοῦ Β', τηρηθῇ δὲ τὸ ἀρχαῖον καθεστὼς ἐν τοῖς ἄλλοις ζητήμασι. Ἄλλως ἡ Α. Α. Μεγαλειότης εὐδοκησάτω ν' ἀποδεχθῇ τὴν παραίτησίν μου. Τότε ἐγὼ ἀπαλλάσσομαι πάσης εὐθύνης, τὰ δὲ πράγματα μένουσιν εἰς τὴν θείαν πρόνοιαν. Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, παρακαλῶ τὴν ὑμ. ἐξοχότητα ἵνα εὐαρεστουμένη ἐνεργήσῃ ὅ,τι δυνατὸν ὅπως δοθῇ τέρμα τι εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Ἀπονέμων δ' αὐτῇ τὰς πατρικὰς εὐχάς μου διατελῶ κτλ.

11 ἰανουαρίου 1884.

SISMANOGLIO

ΙΑ'.

ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΣΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ 12 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ.

Τὰ δύο σώματα ἀπεφήναντο ὅτι δέον ἵνα συνέρχωνται τακτικῶς δὶς ἢ ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος διὰ νὰ ἀνταλλάσσωσι τὰς ἰδέας των καὶ ἐργάζωνται χωρὶς νὰ ἐνεργῶσι, διὰ νὰ ὦσι προητοιμασμένα καθ'ἣν στιγμὴν ἤθελε ζητηθῇ ἀπάντησις εἰς τὰ δύο ἔγγραφα τῆς κυβερνήσεως καὶ διὰ νὰ παύσῃ ἐπίσης πᾶσα μονομερὴς ἐνέργεια, ἥτις εἶναι βλαβερὰ, καὶ συγχρόνως διατηρῆται ἡ μέχρι τοῦδε ἑνότης καὶ σύμπνοια τῶν μελῶν.

ΙΒ'.

ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΣΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ 18 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ.

Ἡ συνέλευσις κηρύττει αὖθις ὅτι πᾶσα μονομερὴς ἐνέργεια ἐπὶ τοῦ ζητήματος εἶναι ὀλεθρία καὶ ἐπιβλαβὴς καὶ ὅτι ἅπαντες ἐμμένουσιν ἀδιασπάστως συνηνωμένοι μετὰ πεποιθήσεως ὅτι ἄνευ τῶν προνομίων δὶν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐκκλησία καὶ ἔθνος καὶ ὅτι εἰς οὐδεμίαν δύνανται τὰ δύο σώματα νὰ προβῶσιν ἐπίσημον ἐργασίαν ἕως οὗ ἀφεθῶσιν ἄθικτα τὰ προνόμια ἡμῶν.

ΙΓ'.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΣ Α. Θ. ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ Σ. ΑΓΙΟΥ ΕΦΕΣΟΥ.

Σεβάσμιε ἐν Χριστῷ ἀδελφέ. Τὴν ὑμετέραν ποθεινοτάτην ἀγάπην ἐν Χριστῷ κατασπαζόμενοι φιλαδέλφως προσαγορεύο-

μεν. Ἕνεκα λόγων τινῶν διαμηνυθέντων ὑμῖν ἁρμοδίως, ἐθεωρήσαμεν καλὸν καὶ λυσιτελὲς ὅπως γράψωμεν τὴν ἐν ἀντιγράφῳ καὶ ἐπὶ ἐπιστροφῇ ὧδε ἐπισυναπτομένην ἐπιστολὴν πρὸς τὴν Αὐτοῦ ἐξοχότητα τὸν Μαυρογένην πασσᾶν, τὸν ἀξιάγαστον τοῦτον υἱὸν τῆς ἐκκλησίας, ὅστις μετὰ τὴν ἁρμοδίαν ἐπὶ ταύτης ἐνέργειαν διαδήλοῖ ἡμῖν ὅτι, ὅσον οὔπω, δίδεται λύσις εἰς τὸ ἡμέτερον ζήτημα ἀνακτορικῶς συνῳδὰ ταῖς εὐχαῖς τῆς ἐκκλησίας. Τὴν εἴδησιν ταύτην, ὡς τὴν μᾶλλον νεωτέραν, διακοινοῦντες τῇ ποθεινῇ ὑμῖν Αὐτῆς ἀγάπῃ ἀξιοῦμεν ὅπως μεταδώσῃ, εἴτε ὅλοις τοῖς μέλεσι τῶν δύο νομίμων σωμάτων, εἴτε τισὶν ἐξ αὐτῶν, ὡς κάλλιον καὶ λυσιτελὲς κρίνει αὕτη, τοῦτο δὲ ἐν ἐμπιστευτικότητι καὶ ἐπιφυλάξει διά τε τὸ ἀκροσφαλὲς καὶ κρίσιμον τῶν πραγμάτων καὶ ἵνα μὴ αὖθις λάβωσι χώραν αἱ παρεξηγήσεις καὶ συκοφαντίαι περὶ μονομερῶν καὶ ὀπισθοβούλων ἐνεργειῶν, τεινουσῶν τάχα πρὸς μείωσιν τῶν τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ γένους δικαίων καὶ κατὰ συνέπειαν πρὸς ἐξυπηρέτησιν προσωπικῶν χθαμαλῶν συμφερόντων. Ἔστω ἐν ἀκριβείᾳ γνωστὸν τῇ ἀγάπῃ Αὐτῆς ὡς καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς ὅτι οὐδὲν οἰκοθεν διενηργήσαμεν ἢ ἐπράξαμεν, ἀλλὰ πάντοτε καταλλήλως προκαλούμενοι ἐδηλώσαμεν τὴν ἀτομικὴν γνώμην ἡμῶν, *χωρὶς οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον ν' ἀποστῶμεν τῆς ἐπισήμως ἐπισήμου διαχαραχθείσης ὁδοῦ τῆς μητρὸς ἐκκλησίας.* Εἴθε ὁ πολυέλαιος Θεὸς ἐν τῷ ἀπείρῳ θείῳ αὐτοῦ ἐλέει ἐπιστέψαι τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ τῷ στεφάνῳ τῆς πλήρους καὶ σωστικῆς ἐπιτυχίας.

Βογιατζὶ-κιοὶ, τῇ λα' ἰανουαρίου ,αωπδ'.

† Ὁ πρ. Κων/πόλεως **ΙΩΑΚΕΙΜ**, ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός.

SISMANOGLIO MEGARO

(Προσάρτημα)

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΝ.

Ἐξοχώτατε,

Εὐγνωμονῶ ἐκ βάθους ψυχῆς τῇ Α. Α. Μ., τῷ λαοφιλεῖ καὶ φιλοδικαίῳ ἄνακτι ἡμῶν σουλτὰν Ἀβδοὺλ Χαμὶτ χὰν ἐφέρδη ἡμῶν, ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς, φιλοδικαίοις καὶ ὄντως πατρικοῖς αἰσθήμασιν αὐτοῦ ὑπὲρ ἐμοῦ, τοῦ ταπεινοτάτου εὐχέτου αὐτοῦ, καὶ τοῦ ταπεινοῦ τῶν Ρωμαίων πατριαρχείου, οὗτινος ὁ μόνος προστάτης ἐστίν. Ἔστω βεβαία ἡ Α. Α. Μ. ὅτι ἡ πίστις καὶ ἀφοσίωσις ἡμῶν εἰς τὸ ἱερὸν πρόσωπον αὐτοῦ καὶ τὰ ἱερὰ δίκαια αὐτοῦ ἐστιν ἐγκάρδιος καὶ ἀναλλοίωτος, ὅτι δὲ οὐδὲν ἕτερον ἐπιποθοῦμεν, εἰ μὴ νὰ διατελέσωμεν πιστῶς ὑπὸ τὰ αὐτοκρατορικὰ σκῆπτρα αὐτοῦ, ἔχοντες τὰ προνόμια καὶ τὰ δικαιώματα, ἅτινα οἱ ἀείμνηστοι προπάτορες καὶ προκάτοχοι αὐτοῦ ἐπεδαψίλευσαν ἡμῖν καὶ τῶν ὁποίων ἡ ὕπαρξις καὶ διατήρησις οὐδόλως παραβλάπτει τὰ ἱερὰ δίκαια αὐτοῦ, οὔτε τὰ τοῦ ὑψηλοῦ κράτους αὐτοῦ.

Ἡ χορήγησις λοιπὸν τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοκρατορικοῦ βερατίου τῆς πατριαρχείας ἀναλλοιώτου καὶ ἀπαραλλάκτου, οἷον οἱ ἀείμνηστοι ἔνδοξοι προπάτορες αὐτοῦ ἐχορήγουν τοῖς προκατόχοις ἐμοῦ, καὶ ἡ ἐπάνοδος εἰς τὸ καθεστὼς, ὃ ἡ Ὑψ. πύλη τολμῶ εἰπεῖν αὐθαιρέτως καὶ ἄνευ αὐτοκρατορικοῦ ὁρισμοῦ διεσάλευσεν, ἄφθιτον δόξαν θέλει περιβάλει τὴν Α. Α. Μ. καὶ πάντων τὴν εὐγνωμοσύνην θέλει ἀποσπάσει, προσέτι δὲ θέλει ἐπιφέρει καὶ τὴν γαλήνην.

Ἐν Βογιατζίκιοϊ, τῇ 26 ἰανουαρίου 1884.

Τῆς ὑμετέρας περισπουδάστου ἐξοχότητος
διάπυρος πρὸς θεὸν εὐχέτης
καὶ ὅλως πρόθυμος
Ὁ Πρ. Κων/πόλεως **ΙΩΑΚΕΙΜ.**

Υ. Γ. Ἀτυχῶς τὰ πρωτότυπα βεράτια τοῦ Ἰρηγορίου καὶ Ἀνθίμου, τῶν δύο τελευταίων ἀειμνήστων προκατόχων Ἰωακεὶμ τοῦ Β', δὲν εὑρέθησαν· μόνον τοῦ πρώτου ἀντίγραφον εὑρίσκεται ἐν τοῖς κώδιξιν· ἔρευνα γίνεται μὲν πρὸς εὕρεσιν, ἂν ὅμως ἐπείγῃ, δυνάμεθα νὰ πέμψωμεν ἀντίγραφον πιστὸν καὶ βέβαιον.

ΙΔ'.

ΑΠΟΡΡΗΤΟΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΣ Α. Θ. ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ.

Πρὸς τὴν Α. Ε. τὸν Μαυρογένην πασᾶν.

Ἀπαντῶν εἰς τὸ ὑπὸ χθεσινὴν ἡμερομηνίαν γράμμα τῆς Ὑμ. ἐξοχότητος δὲν δύναμαι νὰ κρύψω ὅτι ἔχω σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ παραιτηθῶ ὅπως τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου μου διέλθω ἀσκητικῶς· τὸ ἀπεριόριστον ὅμως σέβας μου πρὸς τὸ ἱερὸν πρόσωπον τῆς Α.Α.Μ. καὶ ἡ ἄκρα μου ἀφοσίωσις ἀναγκάζουσί με νὰ ἐξακολουθήσω ὑπηρετῶν καὶ προσφέρων τὸν φόρον τῆς ἀφοσιώσεώς μου ὅπως μὴ θεωρηθῶ ἀθετῶν τὰ ὑψηλὰ αὐτοκρ. περὶ τούτου διατάγματα.

Τὰ πράγματα μοιραίως, φαίνεται, κατήντησαν εἰς τὸ σημεῖον τῆς παραιτήσεως. Ἐπὶ ἓν καὶ ἥμισυ ἔτος δίκην ἐπαίτου περιερχόμενος τὰς οἰκίας τῶν ὑπουργῶν, ἐξελιπάρουν ἵνα ἀφεθῶσι τὰ γνωστὰ ζητήματα ἐν ᾗ καταστάσει ἀπὸ πέντε ἤδη αἰώνων διετέλουν. Ἀφ' ἑτέρου τὸ ἔθνος ἀπήτει παρ' ἐμοῦ ἐπιτακτικῶς τὴν ἐπάνοδον τοῦ διαταραχθέντος καθεστῶτος. Τούτων οὕτως ἐχόντων, οὐδέν μοι ὑπελείπετο ἀπέναντι τῆς περιφρονήσεως τῶν ὑπουργῶν καὶ τῆς ἐξαναγκάσεως ἐκ μέρους τοῦ ἔθνους μου ἢ νὰ παραιτηθῶ ὅπως ἀπήτει ἡ ὑπόληψίς μου. Πολλά, ἄπειρα ἐλέχθησαν τῇ Α.Α.Μ. περὶ ἐμοῦ· ἀλλὰ,

SISMANOGLIO

μάρτυς μου ὁ Θεός, ἡ ἀφοσίωσίς μου πρὸς τὸ πρόσωπον τῆς Α.Α.Μ. εἶναι εἰλικρινὴς καὶ ἄδολος. Ἐὰν ἡ Α.Α.Μ., ἧς γνωστὰ τὰ πρὸς τὸ πιστὸν γραικικὸν ἔθνος εὐμενῆ αἰσθήματα καὶ τὸ φιλοδίκαιον, εὐδοκήσῃ ν' ἀπορείμῃ τῷ ταπεινῷ ἱκέτῃ Αὐτῆς βεράτιον ὅμοιον τῷ τοῦ Β' Ἰωακείμ, διατάξῃ δὲ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὸ ἀρχαῖον καθεστὼς τῆς τάξεως τῆς ἀνέκαθεν μὲν ἰσχυούσης ὡς πρὸς τὰς διαθήκας καὶ τὰς ἐκ γαμικῶν διαφορῶν διατροφάς, ἐσχάτως ὅμως ἄνευ αὐτοκρ. διατάγματος μεταβληθείσης ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς δικαιοσύνης, τότε ὑπείκων ἀμέσως τῷ αὐτοκρ. κελεύσματι θέλω σπεύσει ν' ἀνακαλέσω τὴν παραίτησίν μου καὶ νὰ καταβάλω πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντός μου πιστῶς καὶ ἀφωσιωμένως ὡς καὶ πρότερον. Ἄλλως ὅμως οὐδαμῶς ἤθελε μοὶ εἶσθαι δυνατὸν νὰ ὑπηρετήσω.

Διατελῶ κλ.

10 φεβρουαρίου 1884.

ΙΕ'.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΠΡΑΚΤΙΚΟΥ ΤΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΣ ΤΗΣ 15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1884.

Ἐλήφθη τῇ ιη' φεβρ. ᾳωπδ'. (σημ. πατριάρχου).

Ἡ συνέλευσις τῶν δύο σωμάτων ἐνέκρινεν ἵνα διαβιβασθῇ τῇ Α. Θ. Παναγιότητι τὸ ἑξῆς πρακτικόν·

«Ἀπὸ τῆς 29 τοῦ προπαρελθόντος μηνὸς, καθ' ἣν ἡ Α.Θ. Παναγιότης, ἀπαντῶσα εἰς τὸν τεσκερὲν τοῦ ὑπουργείου τῆς δικαιοσύνης ὑπὸ ἡμερομηνίαν 19 π. δεκεμβρίου, ἐπανέλαβε τοὺς λόγους, δι' οὓς ἠναγκάσθη

νὰ δώσῃ τὴν ἀπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου παραίτησιν Αὐτῆς, συνάμα δὲ προσέθετεν ὅτι ἐν ὅσῳ οἱ λόγοι οὗτοι ὑφίστανται ἐμμένει εἰς τὴν ἀμετάκλητον Αὐτῆς παραίτησιν, οὐδεμία μέχρι σήμερον ἐδόθη ἐκ μέρους τῆς Ὑψ. πύλης ἀπάντησις, καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα τοῦτο μολονότι τὰ δύο ἐν τοῖς πατριαρχείοις σώματα νομοταγῶς καὶ μετὰ μεγάλης περισκέψεως φερόμενα προσεπάθησαν καὶ προσπαθοῦσι πρὸς ἀναστολὴν τῆς ἀκατασχέτου φορᾶς τῶν πραγμάτων, οὐχ ἧττον αἰσθάνονται ὅτι ἡ εὐθύνη αὐτῶν ἀπέναντι τῆς τε Σ. κυβερνήσεως καὶ τοῦ ἔθνους ἀφίκετο εἰς σημεῖον προξενοῦν εἰς αὐτὰ μεγίστην ἀνησυχίαν.

Ἐπειδὴ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐξ ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν ἦλθον ἀναφοραὶ κοιναὶ ὑπογεγραμμέναι ὑπό τε τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν χριστιανῶν·

Ἐπειδὴ δι' ὅλων τούτων τῶν ἀναφορῶν οἵ τε χριστιανοὶ καὶ οἱ ποιμένες αὐτῶν δηλοῦσιν ὅτι ἡ ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς κατακτήσεως μέχρις ἐσχάτων ὕπαρξις τῶν προνομίων τῆς ἐκκλησίας ἀποτελεῖ ἓν τῶν οὐσιωδεστάτων στοιχείων τῆς ὑπάρξεως καὶ συντηρήσεως αὐτῆς, πρὸς δὲ ὅτι ἕνεκα τῆς ἐπ' ἐσχάτων ἐπελθούσης παρασαλεύσεως τοῦ ἀρχαίου καθεστῶτος ἔπαυσεν ὁ διοικητικὸς μηχανισμὸς τῆς ἐκκλησίας τοῦ λειτουργεῖν, καὶ ὡς ἐκ τούτου διακυβεύονται τὰ συμφέροντα τῶν χριστιανῶν·

Ἐπειδὴ ἕνεκα τούτου καὶ ἕνεκα τῆς παρατεινομένης σιωπῆς τῆς Πύλης ἡ πνευματικὴ ἡσυχία καὶ γα-

λήνη τῶν χριστιανῶν ἐκλονίσθη καὶ τὰ πνεύματα διατελοῦσιν ἐν ἀησυχίᾳ ὁλονὲν αὐξούσῃ·

Ἐπειδὴ τὰ δύο σώματα μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος δὲν δύνανται ἐπὶ πλέον νὰ φέρωσι τὴν ἐκ τῆς ἀνωμάλου ταύτης καταστάσεως μεγίστην εὐθύνην οὔτε ἀπέναντι τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος ἡμῶν, οὔτε ἀπέναντι τοῦ ἔθνους, οὗτινος ἐντολοδόχοι εἰσίν·

Ἐπειδὴ πρὸς τούτοις τὰ δύο σώματα, ἅτινα ἀπὸ τῆς ἀποχωρήσεως τῆς Α. Θ. Παναγιότητος δὲν ἔλειψαν τοῦ συνέρχεσθαι καὶ τακτικῶς ἀνταλλάσσειν τὰς ἑαυτῶν ἰδέας πρὸς θεραπείαν τῆς λυπηρᾶς ταύτης καταστάσεως τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν πραγμάτων, συνέταξαν καὶ ἔγγραφον, ὅπερ ἀναλυτικῶς ἀναιρεῖ τὰ ἐπιχειρήματα τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως τὰ ἀναφερόμενα ἐν τοῖς ἐγγράφοις αὐτῆς ὑπὸ ἡμερομηνίαν 19 δεκεμβρίου π. ἔ. καὶ ὅπερ ἐπισυνάπτουσιν ὡδε νὰ χρησιμεύσῃ τῇ Α.Θ. Παναγιότητι πρὸς ἀναίρεσιν τῶν παρὰ τῆς Σ. κυβερνήσεως προβαλλομένων ἐνστάσεων·

Διὰ ταῦτα, τὰ δύο σώματα ἀποφασίζουσι νὰ γνωρίσωσι τῇ Α. Θ. Παναγιότητι τὰς ἀνταλλαγείσας μέχρι τοῦδε σκέψεις των ἀναφορικῶς τῆς ἀναλυτικῆς ἀπαντήσεως πρὸς τὰ δύο ἔγγραφα τῆς Ὑψ. πύλης τῆς 19 π. δεκεμβρίου, συνάμα δὲ νὰ δηλώσωσιν Αὐτῇ ὅτι δὲν δύνανται τοῦ λοιποῦ νὰ βαστάσωσι τὴν εὐθύνην τῆς καταστάσεως ταύτης, ἥτις δὲν δύναται

νὰ θεραπευθῇ ἄλλως εἰ μὴ διὰ τῆς ἐπανόδου τοῦ ἀρχαίου καθεστῶτος ἀπαραμειώτου.

Ὅτι ἀκριβὲς ἀντίγραφον

Ἐν τοῖς πατριαρχείοις τῇ 17 φεβρουαρ. 1884.

Ὁ Α' γραμματεὺς

Δ. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ.

ΙΣΤ'.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΣΩΜΑΤΩΝ.*

Μετὰ πολλῆς τῆς εὐλαβείας καὶ μετὰ τῆς δεούσης προσοχῆς καὶ ἐπιστασίας ἐμελετήθησαν ὅ τε ἀπὸ 19 δεκεμβρίου 1883 (1 ρεβί-ούλ-έββέλ 1301) ὑψηλὸς τεσκερὲς τῆς Αὐτοῦ ἐξοχότητος τοῦ ὑπουργοῦ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν θρησκευτικῶν, ὁ ἀπαντῶν εἰς τὸ ἀπὸ 21 σαφὲρ 1301 πατριαρχικὸν ταχρίριον, καὶ ἡ ἐπισυνημμένη αὐτῷ ἀνεπίσημος μετάφρασις τοῦ πρακτικοῦ τῆς κατὰ τὴν 18 σεφὲρ 1301 συνεδριάσεως τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου.

Ἐν ἀμφοτέροις τοῖς σπουδαιοτάτοις τούτοις ἐγγράφοις τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον κατεῖδε καὶ αὖθις τὴν μεγάλην καὶ πατροπαράδοτον πολιτικὴν τῶν περιδόξων σουλτάνων ἀπὸ Μωάμεθ τοῦ πορθητοῦ, πολιτικὴν συνισταμένην εἰς τὴν ἀκλόνητον ἐμμονὴν ἐν τῇ διατηρήσει τῶν διατάξεων τῶν προνομίων, ἅπερ ἐκεῖνος κατεκύρου εἰς τὸ πατριαρχεῖον καὶ εἰς τὸ ἔθνος τῶν Ῥωμαίων ἐν τῷ προσώπῳ Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου, τοῦ πρώτου μετὰ τὴν ἅλωσιν πατριάρχου, πολιτικήν, ἣν ὁ

* Δημοσιεύεται ὡς διωρθώθη· ἴδε κατωτέρω: Ἀπόσπασμα πρακτικῶν τῆς συνεδριάσεως τῆς 26 φεβρουαρίου.

ἀοίδιμος πατὴρ τοῦ νῦν εὐκλεῶς αὐτοκρατορεύοντος, ὁ σουλτάνος Ἀβδοὺλ Μεδζὴτ χὰν, αὐτοβούλως ηὐδόκει οὐ μόνον κατακυρῶσαι τοῖς ἰδίοις αὐτοῦ ὑπηκόοις, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον πάσης τῆς Εὐρώπης ἀπαραβίαστον τοῦ λοιποῦ καὶ ἀναλλοίωτον ἀνακηρύξαι καὶ ἀποτελοῦσαν τὴν ἀσάλευτον βάσιν τοῦ δημοσίου δικαίου τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ. Τὸ ὑψηλὸν αὐτοῦ περὶ μεταρρυθμίσεων φιρμάνιον, τὸ δι' αὐτοκρατορικοῦ χατίου κεκοσμημένον, ὅπερ ἀνακοινωθὲν ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ὑψ. πύλης ἐλήφθη ὑπὸ σημείωσιν ἐν τῷ παρισινῷ συνεδρίῳ τοῦ 1856, ἀνεκήρυσσεν ἐπὶ λέξει τάδε· «Πάντα τὰ πνευματικὰ προνόμια καὶ δικαιώματα τὰ ἀνέκαθεν παρὰ τῶν προγόνων μου καὶ κατὰ μεταγενεστέρας ἐποχὰς χορηγηθέντα εἰς πάσας τὰς χριστιανικὰς ἢ ἄλλας μὴ μουσουλμανικὰς κοινότητας, τὰς ἐν τῷ κράτει μου ὑπὸ τὴν προστατευτικήν μου αἰγίδα ἐγκατεστημένας, ἐπικυροῦνται καὶ διατηροῦνται». Συνῳδὰ δὲ τῇ ὑψηλῇ αὐτοῦ θελήσει καὶ ταῖς γενναίαις καὶ πατρικαῖς αὐτοῦ προθέσεσιν, ἑκάστη χριστιανικὴ κοινότης προέβη ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας τῇ συμπράξει ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας, καταρτισθείσης ἐπὶ τούτῳ ἐν τοῖς πατριαρχείοις τῇ ὑψηλῇ ἐπιδοκιμασίᾳ τῆς Ὑψ. πύλης, εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν προνομίων καὶ δικαίων αὐτῆς, συνεζήτησε καὶ ὑπέβαλεν εἰς τὴν Ὑψ. πύλην τὰς ὑπὸ τῆς προόδου τῶν φώτων καὶ τοῦ χρόνου ἀπαιτουμένας μεταρρυθμίσεις καὶ οὕτως ἔθηκεν ἐν ἁρμονίᾳ τὰς χορηγηθείσας ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Β' καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ εἰς τοὺς πατριάρχας καὶ ἐπισκόπους τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων ἐξουσίας μετὰ τῆς νέας θέσεως, ἣν αἱ γενναῖαι καὶ εὐμενεῖς προθέσεις τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Μεδζὴτ ἐξησφάλιζον τοῦ λοιποῦ εἰς τὰς κοινότητας ταύτας.

Τούτῳ τῷ τρόπῳ, ὡς οὐδένα βεβαίως λανθάνει, καθωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἐνδόξου πατρὸς τοῦ νῦν εὐκλεῶς αὐτοκρατορεύοντος τὸ πρὸς τὰς χριστιανικὰς κοινότητας δημόσιον δίκαιον τῆς αὐτοκρατορίας καὶ καθωρίσθη οὕτω πρὸς ἐπίτευξιν καταστάσεως πραγμάτων, ὡς ἔλεγεν ἐν τῷ ὑψηλῷ αὐτοῦ χάτι χουμαγιοὺν, «συμφώνου πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ καὶ πρὸς τὴν θέσιν, ἣν αὕτη κατέχει μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν», καὶ πρὸς ἐγκαίνισιν νέας ἐποχῆς ἐσωτερικῆς εὐημερίας καὶ εὐδαιμονίας καὶ πλήρους ἰσότητος τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ, ἐποχῆς, ἥτις ἦν ἡ φυσικὴ συνέπεια «τῆς κυρώσεως τῶν δικαίων τοῦ κράτους, ἣν ταῦτα ἔλαβον ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ διὰ τῆς πίστεως καὶ τῶν ἀξιεπαίνων ἀγώνων πάντων αὐτοῦ τῶν ὑπηκόων καὶ διὰ τῆς εὐμενοῦς καὶ φιλικῆς συμπράξεως τῶν μεγάλων δυνάμεων».

Ὁ τεσκερὲς τῆς Αὐτοῦ ἐξοχότητος καὶ ἡ ἐπισυνημμένη ἀνεπίσημος μετάφρασις τοῦ πρακτικοῦ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου καταδεικνύουσιν ἀριδήλως ὅτι ἡ κυβέρνησις τῆς Α. Α. Μ τοῦ γαληνοτάτου ἡμῶν ἄνακτος, ἀξίου υἱοῦ ἐνδόξου πατρὸς, ἐξακολουθεῖ πάντοτε ἐμφορουμένη τοῦ πνεύματος, ὅπερ ὑπηγόρευεν ἐκείνῳ τὸ ὑψηλὸν περὶ μεταρρυθμίσεων φιρμάνιον, καὶ πιστὴ εἰς τὰς πανδήμους ἐκείνου ἐπαγγελίας οὐδὲ κἂν διανοεῖται, καθὰ ὁμολογεῖ, νὰ παραβλάψῃ ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον τὰ προνόμια, ὧν ἀπολαύει τὸ πατριαρχεῖον, προνόμια, ὧν βάσεις ἀσαλεύτους θεωρεῖ τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον, ὡς καὶ ἡ σεβαστὴ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις, τὰς διακελεύσεις τῶν ὑψηλῶν βερατίων, τὰς διατάξεις τοῦ δι' αὐτοκρατορικοῦ χατίου κεκοσμημένου ὑψηλοῦ περὶ μεταρρυθμίσεων φιρμανίου (τοῦ χάτι χουμαγιοὺν τοῦ 1272) καὶ τοὺς ἐπὶ τῇ βάσει τούτου κατ' ἐντολὴν συνταγέντας ὑπὸ ἐθνικῆς συνελεύσεως καταρτισθείσης ἐπὶ τούτῳ ἐν τοῖς πατριαρχείοις καὶ ἐπικυρωθέντας δι' αὐτοκρατορικοῦ ἰραδὲ κανονισμούς. Καθῆκον ἐπὶ τούτῳ ἀπαραίτητον ἡγεῖται τὸ

SISMANOGLIO ARCHIVE

πατριαρχεῖον νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὸν θρόνον τῆς Α. Α. Μ. τοῦ σουλτάνου διὰ τῆς Αὐτοῦ ἐξοχότητος τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ τε καὶ τοῦ πιστοῦ καὶ ἀφωσιωμένου ἔθνους τῶν Ῥωμαίων ἐπὶ τῇ ἀνακηρύξει ταύτῃ τῆς σεβαστῆς Αὐτοῦ κυβερνήσεως, ἀνακηρύξει, ἣν θεωρεῖ ὡς ἀσφαλέστατον ἐχέγγυον ὅτι εὐδοκήσει πάντως νὰ διατάξῃ τὴν ἄθικτον τήρησιν τοῦ ἀρχαίου καθεστῶτος.

Ἡ Α. Ἐξ. κατανοεῖ βεβαίως ὅτι, ὡς προκύπτει ἐξ αὐτοῦ τοῦ γράμματος καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ὑψηλοῦ περὶ μεταρρυθμίσεων φιρμανίου, τοῦ κεκοσμημένου δι' αὐτοκρατορικοῦ χατίου, καὶ τῶν ἐπὶ τῇ βάσει τούτου συνταγέντων ἐθνικῶν κανονισμῶν, οὐδόλως ἐπιτρέπεται εἰς τὸ πατριαρχεῖον οὔτε περὶ τῆς φύσεως τῶν προνομίων συζητῆσαι, οὔτε προβῆναι εἰς τὴν ἐξέτασιν αὐτῶν, οὔτε κρῖναι περὶ τῶν ὑπὸ τῆς προόδου τῶν φώτων καὶ τοῦ χρόνου ἀπαιτουμένων μεταρρυθμίσεων. Τὸ ὑψηλὸν περὶ μεταρρυθμίσεων φιρμάνιον ἔθηκεν ἀπαρασαλεύτως τὴν ἀρχὴν ὅτι πᾶσα τοιαύτη συζήτησις, πᾶσα πρωτοβουλία καὶ πρότασις ὅπως τεθῶσιν ἐν ἁρμονίᾳ αἱ χορηγηθεῖσαι ὑπὸ τῶν σουλτάνων τοῖς πατριάρχαις καὶ ἐπισκόποις τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων ἐξουσίαι μετὰ τῆς νέας θέσεως, ἣν αἱ εὐμενεῖς καὶ γενναῖαι προθέσεις τῶν σουλτάνων ἐξασφαλίζουσιν εἰς τὰς κοινότητας ταύτας, ἀπόκειται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς ἐθνικὴν ἀντιπροσωπείαν ἐπὶ τούτῳ ἐκλεγομένην καὶ ὑποβάλλουσαν εἰς τὴν ἔγκρισιν τῆς Ὑψ. πύλης τὰς περὶ τούτου ἀποφάσεις αὐτῆς. Ἡ ἀρχὴ δ' αὕτη νέας ἔτυχε κυρώσεως, συνεπινευόντων τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Α. Α. Μ. τοῦ σουλτάνου, διὰ τῆς ἐν τῷ 63 ἄρθρῳ τῆς βερολινείου συνθήκης διατάξεως. Τὸ δὲ πατριαρχεῖον, ὑφιστάμενον καὶ ἐνεργοῦν νομίμως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἱερῶν κανόνων, τῶν ἐκκλησιαστικῶν διατάξεων, τοῦ ἀδιακόπου ἐθίμου, τῶν διατάξεων τῶν βερατίων, τοῦ ὑψηλοῦ περὶ μεταρρυθμίσεων φιρμανίου καὶ τῶν κανονισμῶν, μίαν μόνην παρὰ τοῦ ἔθνους ἐντολὴν ἔχει καὶ ἓν ἀπαράγραπτον πρὸς τὴν κυβέρνησιν καθῆκον, τὴν ἀπαρασάλευτον καὶ ἀπαρέγκλιτον τήρησιν τῶν ἀναγεγραμμένων ἐν τούτοις περὶ τῶν προνομίων διατάξεων, οἵαι ὑφίσταντο καὶ κανονικῶς ἐλειτούργουν, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης αὐτῶν εἴτε ἐν τῷ γράμματι εἴτε ἐν τῷ πνεύματι παραλλαγῆς, καὶ ῥητὴ ἐδόθη αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου σουλτὰν Ἀβδοὺλ Μεδζὴδ διαταγή, διὰ τοῦ πρὸς τὸν πατριάρχην Γερμανὸν κατὰ μῆνα σαβὰν 1269 αὐτοκρατορικοῦ φιρμανίου αὐτοῦ, ὅπως ἀποστέργον πᾶσαν αὐτῶν ἀλλοίωσιν καταγγέλλῃ πᾶσαν τοιαύτην εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν Αὐτοῦ θρόνον. Ἐὰν ἄρα πρόκηται περὶ τοῦ δέοντος τῆς ὑπάρξεως ἢ τῆς τροποποιήσεως τῶν προνομίων ἢ περὶ εἰσαγωγῆς νέων περὶ τούτων διατάξεων, ὅπως τεθῶσιν ἐν ἁρμονίᾳ μετὰ τῆς νέας θέσεως, ἣν αἱ εὐμενεῖς καὶ γενναῖαι προθέσεις τοῦ σουλτάνου ἐξασφαλίζουσιν εἰς τὰς χριστιανικὰς κοινότητας, τοῦτο, ὡς κατανοεῖ καὶ ἡ Σ. αὐτοκρ. κυβέρνησις, εἶναι ἔργον ἐθνικῆς συνελεύσεως, συγκαλουμένης νομίμως διὰ τῶν πατριαρχείων ἐξ ἁπασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου. Τοιαύτης ὅμως ἀνάγκης μὴ ὑπαρχούσης, τό γε νῦν, τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον, πιστὸν εἴς τε τὴν ἐντολὴν καὶ εἰς τὴν εὐθύνην αὐτοῦ ἀπέναντι τῆς τε αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ πιστοῦ καὶ ἀφοσιωμένου αὐτῇ ἔθνους τῶν Ῥωμαίων, προσεπάθησεν ἐπὶ ἓν ἤδη ἔτος νὰ διαφωτίσῃ τὴν Ὑψ. πύλην περὶ τοῦ ἀπαραβάτου τούτου καθήκοντος καὶ νὰ καταδείξῃ αὐτῇ ὅτι πᾶσα παρὰ τοὺς κειμένους νόμους καὶ διατάξεις καὶ τὴν μέχρι τοῦδε ἐφαρμογὴν αὐτῶν νέα διάταξις, εἰσαγομένη παρὰ τὸν νόμιμον τύπον τὸν ὑπὸ τοῦ χάτι-χουμαγιοὺν τοῦ 1272 διατυπωθέντα, ἤτοι τὸν διὰ τῆς ἐν τοῖς πατριαρχείοις ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας, περιίστησι τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν τῆς ἐκκλησίας εἰς

τὴν ἀπόλυτον καὶ ἀμετάθετον ἀνάγκην τοῦ νὰ παύσῃ ἡ κανονικὴ λειτουργία τῆς ἐκκλησίας· καθόσον, τῶν νομίμων βάσεων τῆς σχέσεως τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὴν πολιτείαν μεταβαλλομένων, ἡ συνῳδὰ ταύταις ἐκλεγεῖσα ἀντιπροσωπεία τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους δὲν εἶχε πλέον λόγον ὑπάρξεως, οὔτε ἠδύνατο ἐνεργεῖν ἐντὸς τῶν νομίμων ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας αὐτῆς. Ἀτυχῶς οἱ λόγοι καὶ τὰ ἐπιχειρήματα αὐτοῦ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ πείσωσι τὴν αὐτοκρατορικὴν κυβέρνησιν, καὶ ἐπῆλθεν οὕτως ἡ ἐνεστῶσα οἰκτρὰ κατάστασις, ἐφ' ᾗ βεβαίως λυπεῖται καὶ ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνητις, ἥτις ἔσπευσε μὲν διὰ τοῦ ἀπὸ 19 δεκεμβρίου 1883 τεσκερὲ τῆς Α. ἐξοχ. τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ νὰ δηλώσῃ ἐπισήμως ὅτι οὔτε κἂν διανοεῖται κατ' ἐλάχιστον ν' ἀλλοιώσῃ ἢ νὰ μειώσῃ τὰ τῶν πατριαρχείων προνόμια, καὶ ν' ἀνακηρύξῃ ὅτι τρεῖς ὑπάρχουσι βάσεις αὐτῶν, αἱ διατάξεις τῶν βερατίων καὶ τοῦ χάτι-χουμαγιοὺν καὶ τῶν κανονισμῶν τῶε πατριαρχείων, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου ἐθεώρησεν ὅτι «ἡ ἀποδοχὴ τῶν ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς τακριρίοις καὶ ἐν τῷ ἀπὸ 22 ραμαζὰν 1301 πατριαρχικῷ ὑπομνήματι αἰτήσεων θέλει προσθέσει εἰς τὰ προνόμια, ἅπερ κέκτηται τὸ πατριαρχεῖον καὶ ἅπερ τὸ κράτος διετήρησε μέχρι σήμερον, νέας ἄλλας παραχωρήσεις καὶ οὕτω θέλει προξενήσει τὴν εἰς τὸ πατριαρχεῖον παραχώρησιν νέων ἄλλων προνομίων ἐκτὸς τῶν ἀρχαίων παραχωρήσεων».

Ἡ ἐν τῷ ὑψηλῷ τεσκερὲ αὕτη φράσις προάγει τὸ πατριαρχεῖον νὰ εἰκάσῃ ὅτι πρόκειται ἁπλῶς περὶ παρεννοήσεως ἁπλῆς μὲν καθ' ἑαυτήν, ἐχούσης ὅμως ὡς συνέπειαν τὴν ἔκδοσιν διαφόρων διαταγμάτων, δι' ὧν ἐπῆλθεν ἡ διατάραξις τῆς καθεστώσης τάξεως καὶ σύγχυσις καὶ ἀνωμαλία, ἥτις ἐκώλυσε τὴν νόμιμον λειτουργίαν αὐτοῦ, καὶ δυναμένης νὰ ἔχῃ ὁλεθρίας συνεπείας δι' αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν τῆς ἐν Τουρκίᾳ ὀρθοδόξου ἀνατολ. ἐκκλησίας. Ἐκ τῆς φράσεως ταύτης προάγεται νὰ πιστεύσῃ

ὅτι ἡ Ὑψ. Πύλη, πειθομένη ὅτι δὲν πρόκειται περὶ παραχωρήσεως εἰς τὸ πατριαρχεῖον νέων ἄλλων ἐκτὸς τῶν ἀρχαίων προνομίων—τοῦθ' ὅπερ, ἄλλως, ὁ ἄξιος υἱὸς τοῦ ἐνδόξου σουλτάνου Ἀβδοὺλ Μεδζὴτ δὲν θὰ ἠρνεῖτο, νομίζομεν, ἐὰν ἡ εὐημερία τῶν χριστιανῶν αὐτοῦ ὑπηκόων ἀπῄτει τοῦτο,—ἀλλ' ἁπλῶς περὶ διατηρήσεως ἀθίκτων τῶν ἤδη ὑφισταμένων καὶ κακονικῶς λειτουργούντων, θέλει εὐδοκήσει ἐξ ἅπαντος νὰ διατάξῃ τὴν ἁπλῆν καὶ καθαρὰν εἰς τὸ ἀρχαῖον καθεστὼς ἐπάνοδον.

Ἐπιτραπήτω ἄρα ἡ διὰ βραχέων ἐξέτασις τοῦ ζητήματος ἐκ μόνης τῆς ἀπόψεως ἐὰν τὰ ἐν τῷ πατριαρχικῷ ὑπομνήματι τῆς 22 ραμαζὰν 1300 αἰτήματα συνεπάγωνται τὴν προσθήκην νέων προνομίων εἰς τὰ ἤδη κεχορηγημένα, ἢ ἐὰν ἁπλῶς ἐρείδωνται ἐπὶ τῆς ἀναλλοιώτου τηρήσεως τῶν ἤδη ὑφεστώτων καὶ νενομοθετημένων. Καὶ γενικώτερον μὲν περὶ τούτου ἐξέστω παρατηρῆσαι ὅτι οὐδ' ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις ἀρνεῖται ὅτι αἱ πρὸ ὀλίγου εἰσαχθεῖσαι νέαι ἑρμηνευτικαὶ διατάξεις τέμνουσιν ἐν πολλοῖς νέαν ὁδὸν εἰς τὴν μέχρι τοῦδε ἐφαρμογὴν τῶν ἀνέκαθεν καθιερωμένων νόμων καὶ διατάξεων, καὶ ὅτι ὡς μόνον ἐπιχείρημα πρὸς τοῦτο προβάλλεται ἀρχαιοτέρας τροποποιήσεις, ὧν τινες μὲν ἐπῆλθον πρὸ τοῦ χάτι-χουμαγιοὺν, ὅπερ θεωρεῖται καὶ εἶναι ὁ χάρτης τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν δικαίων πάντων τῶν ὑπηκόων τοῦ σουλτάνου, ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ θρησκείας, τινὲς δ' ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σωτηρίων ἐκείνου ἀρχῶν, αἵτινες διετυπώθησαν ἐν τοῖς νόμοις κατὰ τὸ β' ἄρθρον τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἐγγράφου· ἐπισκοπηθήτω δ' ἕκαστον τῶν ἐν τῷ πατριαρχικῷ ὑπομνήματι αἰτημάτων ἵνα ἐκδηλότερον καταδειχθῇ ὅτι οὐδὲν ἕτερον ἢ ἡ καθιερωμένη ἐφαρμογὴ τῶν κειμένων νόμων καὶ διατάξεων ζητεῖται.

Α'. Προκειμένου περὶ τῶν ἀστικῶν δικῶν, τῶν ἀφορωσῶν

ΣΙΣΜΑΝΟΓΛΙΟ ΜΕΓΑΡΟ

μητροπολίτας καὶ ἐπισκόπους, ὁ τεσκερὲς τῆς Αὐτοῦ ἐξοχότητος ἀρκεῖται ὑπομιμνήσκων ὅτι ἡ περικοπὴ, ἣν τὸ πατριαρχεῖον κατὰ πρῶτον θεωρεῖ συζητήσιμον δὲν εἶναι ἐκ τῶν προνομίων, ἅτινα οὕτως ἀπ' αἰώνων καταχωρίζονται ἐν τοῖς βερατίοις, καὶ ὅτι αἱ περὶ τῶν συνήθων ἀστικῶν δικῶν διατάξεις ἀπὸ τεσσαράκοντα καὶ πέντε ἤδη ἐτῶν τετράκις ἐτροποποιήθησαν. Ἐν δὲ τῇ ἐπισυνημμένῃ ἀνεπισήμῳ μεταφράσει τοῦ πρακτικοῦ τῆς ἀπὸ 18 σεφὲρ 1301 συνεδριάσεως τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ἀναγινώσκεται ὅτι ὁ ἀρχαῖος περὶ τούτου τύπος ἐτροποποιήθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ δζεμαζὴ-οὐλ-ἀχὴρ τοῦ 1256, τὴν 18 ζιλχιτζὲ τοῦ 1289 μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ ὑψηλοῦ περὶ μεταρρυθμίσεων φιρμανίου καὶ τελευταῖον κατὰ τὴν 19 ρεβὶ-οὐλ-ἐββὲλ 1296. Τὸ πατριαρχεῖον, οὐδόλως ἐπιτρέπον ἑαυτῷ τὴν ἐξέτασιν τῶν λόγων, ἐξ ὧν προέκυψεν ἡ πρώτη τροποποίησις, ἤτοι ἡ τοῦ δζεμαζὴ-οὐλ-ἀχὴρ 1256, πρὸ τῆς ἀνακηρύξεως, δηλονότι, τοῦ χάτι-χουμαγιοὺν, οὐδὲ κατὰ πόσον ἦτο δεδικαιολογημένη, παρατηρεῖ ἁπλῶς ὅτι ἔν τε τῇ τροποποιήσει τοῦ δζεμαζὴ-οὐλ-ἀχὴρ 1256 καὶ ἐν τῇ τοῦ ζιλχιτζὲ 1289, ἡ τροποποίησις, οὐδαμῶς θίγουσα τὸ ἀρχαῖον μέρος τοῦ προνομίου, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἐκδίκασις τῶν ἀστικῶν δικῶν τῶν μητροπολιτῶν, ἐπισκόπων, ἐπιτρόπων καὶ ἀνθρώπων αὐτῶν—τοῦθ' ὅπερ ῥητῶς ἐν ἀμφοτέραις ταῖς τροποποιήσεσι λέγεται—,ἀναφέρεται εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ ἐκδικάσοντος δικαστηρίου. Περὶ δὲ τῆς ἁρμοδιότητος ταύτης προκειμένου, παρατηρητέον ὅτι ἡ τροποποίησις τῆς 18 ζιλχιτζὲ 1289 προῆλθεν ἀκριβῶς ἐκ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς μεγάλης ἀρχῆς, ἣν ἔθηκε τὸ ὑψηλὸν περὶ μεταρρυθμίσεων φιρμάνιον, ἀρχῆς ἀποτελούσης νέον προνόμιον ἢ μᾶλλον τὸ ἐχέγγυον τῆς ἐγκαινισθείσης ἰσότητος, καθὸ ἐπιβαλλούσης τὴν ἄρσιν τῆς δικαιοδοσίας τῶν ἱερῶν ἰσλαμικῶν δικαστηρίων

ἐπὶ τῶν μὴ μουσουλμάνων ὑπηκόων τοῦ κράτους, ὑπαγομένων τοῦ λοιποῦ διὰ μὲν τὰς ἐκ τῶν θρησκευτικῶν νόμων ἀπορρεούσας καὶ ἐνδιαφερούσας ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν χριστιανοὺς πρὸς ἀλλήλους δίκας εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ αὐτῶν δικαστήρια, διὰ δὲ πάσας τὰς λοιπὰς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν μικτῶν πολιτικῶν δικαστηρίων (χάτι-χουμαγιοὺν τοῦ 1856 ἄρθρ. 11, 13, 14· ὑπόμνημα Φουὰτ πασσᾶ περὶ τοῦ χάτι-χουμαγιοὺν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 13/25 μαΐου 1867, ἄρθρ. 11 καὶ 12). Τὴν ἀρχὴν ταύτην καθώρισεν ὁ ἀείμνηστος σουλτάνος Ἀβδοὺλ Ἀζὶζ διὰ τοῦ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 13 ζιλκαδὲ 1292 (12 δεκεμβρίου 1875) αὐτοκρατορικοῦ ἰραδὲ πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην Μαχμοὺτ-Νεδδὶμ πασσᾶν, ῥητῶς ἀνακηρύσσοντος τὴν κατάργησιν τῆς δικαιοδοσίας τῶν ἰσλαμικῶν ἱεροδικείων ἐφ' οἱασδήποτε ὑποθέσεως χριστιανῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ μουσουλμάνων πρὸς χριστιανούς. Συνῳδὰ τῇ ἀρχῇ ταύτῃ ὁ τύπος, ὅστις κατὰ μῆνα δζεμαζὴ-οὐλ-ἀχὴρ τοῦ 1256 διετυπώθη οὕτω· «πᾶσα σχετικὴ πρὸς τὸ σερῆ δίκη τῶν μητροπολιτῶν, τῶν ἐπιτρόπων καὶ ἀνθρώπων αὐτῶν καὶ τῶν ἐπισκόπων μηδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἀκουέσθω, ἀλλ' ἐνώπιον τοῦ σεϊχ-οὐλ-ἰσλάμη παραπεμπέσθω πρὸς ἐκδίκασιν· *ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ ἡ ὑπόθεσις ἐκδικάζεται ἐν τῇ πρωτευούσῃ* μὴ κλητευέσθω εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ καὶ μηδεὶς κωλυέτω τοὺς ἱερεῖς οἵτινες διωρίσθησαν εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ», ἐτροποποιήθη μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ χάτι-χουμαγιοὺν τοῦ 1272, τῇ 18 ζιλχιτζὲ 1289, ὡς ἔπεται· «πᾶσα ἀστικὴ δίκη τῶν μητροπολιτῶν, τῶν ἐπιτρόπων καὶ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν καὶ τῶν ἐπισκόπων *παραπεμπέσθω εἰς τὴν πρωτεύουσαν* ἵνα θεωρῆται ἐν τῷ ἁρμοδίῳ δικαστηρίῳ». Ἐκ τῶν δύο τούτων τροποποιήσεων ἐξάγεται πασιφανῶς, νομίζομεν, ὅτι *ἡ μὲν εἰς τὴν πρωτεύουσαν παραπομπὴ*, ἥτις ἀπαρτίζει τὸ ἀρχαῖον πρὸς διατήρησιν τοῦ γοήτρου τοῦ κλήρου

ISMANOGLIO MEGARO

προνόμιον, τηρεῖται ἄθικτος καὶ ἀπαράλλακτος, συνῳδὰ δὲ τῇ γενικῇ ἀρχῇ περὶ καταργήσεως τῆς δικαιοδοσίας τοῦ σερῆ ἐπὶ τῶν χριστιανῶν ὑπηκόων, ἀρχῇ, ἥτις ἀπαρτίζει νέον προνόμιον, ἀναγεγραμμένον ὑπὸ τοῦ χάτι-χουμαγιοὺν τοῦ 1272, αἱ ἀστικαὶ δίκαι τοῦ κλήρου παραπέμπονται οὐχὶ πλέον εἰς τὸ σεϊχουλισλαμάτον, ἀλλ' εἰς τὸ ἁρμόδιον δικαστήριον. Ἀλλ' ἡ τροποποίησις, ἥτις ὡς πρὸς τὰ ἡμέτερα βεράτια οὐχὶ τῇ 19 ρεβὶ-οὐλ-ἐβδὲλ 1296, ἀλλὰ πολλῷ ὕστερον ἐγένετο, ἅμα δὲ ἐγνώσθη οὐδαμῶς ἐγένετο δεκτή, ἡ τροποποίησις, λέγομεν, αὕτη οὐ μόνον αἴρει τὸ πανάρχαιον καὶ οὐδέποτε τροποποιηθὲν προνόμιον τῆς εἰς τὴν πρωτεύουσαν παραπομπῆς τῶν ἀστικῶν δικῶν τοῦ κλήρου, ἀλλὰ καὶ ἐπαναφέρει τὴν καταργηθεῖσαν δικαιοδοσίαν τοῦ *σερῆ* ἐπὶ τῶν χριστιανῶν ὑπηκόων τοῦ κράτους.

Ἐπιτραπήτω ἄρα εἰς τὸ πατριαρχεῖον νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ἡ τροποποίησις αὕτη· α) ἀνατρέπει ἄρδην τὴν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς βερατίοις ἀναγεγραμμένην καὶ οὐδέποτε τροποποιηθεῖσαν διάταξιν *τῆς εἰς τὴν πρωτεύουσαν παραπομπῆς* τῶν ἀστικῶν δικῶν τοῦ κλήρου· β) ἀντίκειται πασιφανῶς πρὸς τὸ χάτι-χουμαγιοὺν τοῦ 1272, πρὸς τὸ σχολιαστικὸν αὐτοῦ ὑπόμνημα τοῦ Φουὰτ πασσᾶ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 13/25 μαΐου 1867 καὶ πρὸς τὸν ἀπὸ 13 ζιλκαδὲ 1292 αὐτοκρατορικὸν ἰραδὲν τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Ἀζὶζ, καθὸ ἐγκαινίζουσα καὶ αὖθις τὴν ὑπ' αὐτῶν καταργηθεῖσαν δικαιοδοσίαν τοῦ *σερῆ* ἐπὶ τῶν χριστιανῶν—καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν πνευματικῶν αὐτῶν ἀρχηγῶν—. Ἑπομένως πέποιθεν ὅτι, καθὸ ἀπαρτίζουσα διὰ τοὺς λόγους τούτους προφανῆ ἀλλοίωσιν, ἢ μᾶλλον ἀνατροπὴν τοῦ προνομίου τῆς εἰς τὴν πρωτεύουσαν παραπομπῆς τῶν ἀστικῶν δικῶν τοῦ κλήρου, *προνομίου ἐφ' οὗ οὐδέποτε ἐγένετο ἀποδεκτὴ ἡ ἀρχὴ τῆς τροποποιήσεως*, πρὸς δὲ ἀθέτησιν γενικῆς ἀρχῆς

τοῦ δημοσίου δικαίου τῆς αὐτοκρατορίας, καταδικαστέα κριθήσεται ὑπ' αὐτῆς τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως, διατατούσης τὴν καθαρὰν καὶ ἁπλῆν εἰς τὸ ἀρχαῖον καθεστὼς ἐπάνοδον.

Β'. Περὶ τῶν ποινικῶν δικῶν τῶν μητροπολιτῶν, ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν ἐν γένει προκειμένου, τὸ ζήτημα ἀποβαίνει ἴσως σοβαρώτερον καὶ θίγον τὴν κανονικὴν νομοθεσίαν τῆς ἐκκλησίας, καθόσον, ὡς γνωστόν, ἡ ἱερωσύνη ἐστὶ παρ' ἡμῖν μυστήριον, καὶ τὸ ἀξίωμα τὸ ἱερατικόν, οὗ ἡ προαφαίρεσις καθορίζεται ἐν τοῖς ἀλλοιωθεῖσι βερατίοις, ὅπως ὁ ἔνοχος ἐπὶ κακουργήματι ἢ πλημμελήματι κληρικὸς ὑποστῇ ἐν ταῖς φυλακαῖς τοῦ κράτους τὴν ὑπὸ τῶν νόμων ὡρισμένην ποινήν, δὲν δύναται νὰ ἀφαιρεθῇ, εἰμὴ τῇ ἀποφάσει ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου, συνῳδὰ πρὸς τοὺς περὶ τούτου κειμένους ἀποστολικοὺς καὶ συνοδικοὺς κανόνας. Τοῦτο κατανοοῦντες οἱ ἀείμνηστοι σουλτάνοι, ἀπὸ Μωάμεθ τοῦ πορθητοῦ μέχρι τοῦ νῦν εὐκλεῶς αὐτοκρατορεύοντος, οὐδέποτε καὶ ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἐπέτρεψαν τὴν καὶ κατ' ἐλάχιστον παραλλαγὴν τῶν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου σπουδαιοτάτων ἀληθῶς ἐν τοῖς βερατίοις διατάξεων, αἵτινες ἀπαρτίζουσι πολυτιμότατον προνόμιον ἢ μᾶλλον ἐχέγγυον τοῦ ἀπαραβιάστου τῆς κανονικῆς νομοθεσίας τῆς ἐκκλησίας. Ἀλλὰ καὶ ὑψηλότεροι ἠθικοί, κοινωνικοὶ καὶ πολιτειακοὶ λόγοι ἔπεισαν τούς τε βυζαντινοὺς αὐτοκράτορας χορηγῆσαι καὶ τοὺς ἀειμνήστους σουλτάνους κυρῶσαι ἐξαιρετικόν τινα διαδικασίας τύπον τῷ κλήρῳ, ὅστις, καθὸ φυσικὸς τῶν χριστιανῶν διδάσκαλος τῶν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τῶν πρὸς τὴν πολιτείαν καθηκόντων αὐτῶν, μέχρι καὶ τοῦ διδόναι εὐθύνην ἐπὶ τούτῳ, φυσικὸς δ' αὐτῶν προστάτης πρὸς τὴν πολιτείαν κατὰ πάσης αὐτοδικίας τῶν ὑποδεεστέρων ἀρχῶν, ἔδει νὰ ἔχῃ ἐχέγγυά τινα τῆς τε εὐθύνης αὐτοῦ πρὸς τὴν πολιτείαν καὶ τοῦ ἠθικοῦ

SISMANOGLIO MEGARO

αὐτοῦ κύρους παρὰ τοῖς χριστιανοῖς. Ὁ τύπος οὗτος τῆς ἐξαιρετικῆς διαδικασίας, οὐδαμῶς παραβλάπτων τὴν ἐνέργειαν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν γενικῶν νόμων τοῦ κράτους, οὐδὲ δημιουργῶν κράτος ἐν κράτει, ἐξησφάλιζε μόνον τὸ ἠθικὸν κῦρος τοῦ κλήρου καὶ τὸ ἀπαραβίαστον τῆς κανονικῆς νομοθεσίας τῆς ἐκκλησίας, παρέχων τῇ προϊσταμένῃ πνευματικῇ αὐτοῦ ἀρχῇ τὸ δικαίωμα τῆς προκαταρκτικῆς ἐξετάσεως, μέχρις οὗ καταδειχθῶσιν αἱ ἀπαιτούμεναι διὰ τὴν εἰς δίκην παραπομπὴν αὐτοῦ ἀποδείξεις ἢ ἐνδείξεις. Παραπλήσιοι τύποι ἐξαιρετικῆς διαδικασίας, καὶ μείζονες ἔτι, διὰ τάξεις πολιτῶν ὑψηλότερα πρὸς τὴν πολιτείαν καὶ τὴν κοινωνίαν ἐχούσας καθήκοντα ἀπαντῶσιν ἐν πάσαις σχεδὸν ταῖς νομοθεσίαις τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν καὶ δὴ καὶ ἐν τῇ τῆς αὐτοκρατορίας τῇ ἐγκαινισθείσῃ ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν αἰγίδα τοῦ γαληνοτάτου ἡμῶν ἄνακτος, ἀφορῶντες δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ ἄλλας τινὰς τάξεις ὑπηκόων.

Τούτων τεθέντων, λοιπὸν ἐστὶν ἐξετάσαι ἐὰν ἡ οὐσιώδης τροποποίησις, ἥτις, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς σιωπηρᾶς ὁμολογίας τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως, πρώτην ταύτην φορὰν εἰσάγεται εἰς τὸ σχετικὸν τοῦ βερατίου ἄρθρον, συνάδῃ ἢ ἀνατρέπῃ ἄρδην τὰς σχετικὰς διατάξεις τῶν βερατίων, τῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χάτι-χουμαγιοὺν κανονισμῶν τῶν πατριαρχείων, αὐτῆς τέλος τῆς νομοθεσίας τοῦ κράτους. Ἡ νεωστὶ εἰσαχθεῖσα εἰς τὰ ἀρχιερατικὰ βεράτια τροποποίησις ἔχει οὕτως· «Ὅταν τις τῶν ἐπισκόπων, ἱερέων, καλογήρων καὶ καλογραιῶν κατηγορηθῇ ἐπὶ κακουργήματι, κρατείσθω ὑπὸ τῆς ἀρχῆς πρὸς ἀνάκρισιν καὶ διαδικασίαν· ἀποδειχθείσης δὲ τῆς ἐνοχῆς αὐτοῦ, ἐκτελείσθω ἀπ' εὐθείας ἐν τῇ κυβερνητικῇ φυλακῇ ἡ κατὰ νόμον ἐπιβληθησομένη αὐτῷ ποινή, ἀφοῦ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ἀφαιρεθῇ ἡ ἱερωσύνη αὐτοῦ». Ἡ τροποποίησις αὕτη

θίγουσα, ὡς εἴρηται, τὴν κανονικὴν νομοθεσίαν τῆς ἐκκλησίας, καθὸ ἐπιβάλλουσα τὴν ἔκδοσιν ἐκκλησιαστικῆς ποινῆς δυνάμει ἀποφάσεως πολιτικοῦ δικαστηρίου καὶ δημιουργοῦσα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κράτος ἐν κράτει, ἀνατρέπει ἄρδην·

α) Τὴν διάταξιν τοῦ 36 ἄρθρου τοῦ πατριαρχικοῦ βερατίου ἔχοντος οὕτω· «Ὁσάκις τις τῶν μητροπολιτῶν ἢ τῶν καλογήρων πρόκειται νὰ κρατηθῇ, ἡ κράτησίς του θέλει ἐνεργεῖσθαι διὰ τοῦ εἰρημένου πατριάρχου».

β) Τὴν τοῦ 23 ἄρθρου τοῦ πατριαρχικοῦ βερατίου, ἔχοντος οὕτως· «Ὁσάκις πασσάδες ἢ κριταὶ ἢ ναΐπιδες καταγγείλωσί τινα τῶν ὑπὸ τὸν ρηθέντα πατριάρχην διατελούντων μητροπολιτῶν ἢ ἀρχιεπισκόπων ἢ ἐπισκόπων καὶ ζητήσωσι τὴν παῦσιν ἢ ἐξορίαν του, ἢ αἴτησίς των δὲν εἰσακούεται, πρὶν ἢ ὁ πατριάρχης καὶ ἡ σύνοδος τῶν μητροπολιτῶν ἀνακαλύψωσι τὴν ἀλήθειαν. Περὶ δὲ τούτου καὶ ἂν ἀκόμη ἤθελεν ἐκδοθῇ ὁπωσδήποτε ὑψηλωνυμόν μου φιρμάνιον ἄνευ ἐνσφραγίστου ἀναφορᾶς τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν μητροπολιτῶν, τοῦτο μηδεμίαν ἐχέτω ἰσχύν, οἱανδήποτε καὶ ἂν φέρῃ ἡμερομηνίαν, παλαιὰν ἢ νέαν».

γ) Τὸ ὄγδοον ἄρθρον τοῦ εἰδικοῦ περὶ ἐκλογῆς ἀρχιερέων νόμου ἐν τοῖς κανονισμοῖς τῶν πατριαρχείων, ἄρθρον ἑρμηνεῦον σαφῶς καὶ καθωρισμένως τὰς ἀνωτέρω διατάξεις καὶ ὁρίζον τὰ δικαστήρια, εἰς ἃ παραπέμπονται οἱ κληρικοὶ διὰ τὰς αἰτιάσεις τὰς ἀναφερομένας εἰς τὰς τρεῖς τῶν ἐγκλημάτων τάξεις, εἰς τὰς πνευματικάς, τὰς κοσμικὰς καὶ τὰς τοῦ κοινοῦ δικαίου. Τὸ ἄρθρον τοῦτο παρετέθη ἤδη ἐν τῷ ἀπὸ 22 ῥαμαζὰν 1300 πατριαρχικῷ ὑπομνήματι, ἔχει δὲ οὕτω· «Καθὰ ἐν τῷ ς'. ἄρθρῳ εἴρηται, ἕκαστος τῶν ἐνεργείᾳ ἀρχιερέων εἶναι ἰσόβιος εἰς ἣν ἐκλήθη ἐπαρχίαν· ἀλλ' ἂν χριστιανοὶ ἐπαρχίας τινὸς παρουσιάσωσιν ἀγωγὴν κατὰ τοῦ ἀρχιερέως των,

SISMANOGLIO MEGARO

τότε ἡ σύνοδος τῶν μητροπολιτῶν, ἀφοῦ μετέλθῃ πρότερον ὅλους τοὺς διαλλακτικοὺς τρόπους μέχρις εὐλόγου τινὸς διαστήματος καὶ διὰ τῶν πλησιοχώρων ἀρχιερέων ἐξετάσασα τὸ πρᾶγμα φροντίσῃ κατὰ τὸ δέον ὑπὲρ τῆς εἰρηνοποιήσεως, ἐὰν οἱ κινήσαντες τὴν ἀγωγὴν ἐπιμείνωσιν ἀπαιτοῦντες τὴν διαδικασίαν, τότε θέλει μετακαλεῖσθαι ἐνταῦθα ὁ ἐγκαλούμενος ἀρχιερεύς· καὶ ἂν τὰ προτεινόμενα ἐγκλήματα ἦναι πνευματικά, ἡ δίκη θέλει γίνεσθαι ὑπὸ μόνης τῆς συνόδου τῶν μητροπολιτῶν, κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας· ἐὰν δὲ περιστρέφωνται εἰς ἀντικείμενα κοσμικά, τότε ὁ πατριάρχης μετὰ τῆς συνόδου τῶν μητροπολιτῶν διορίζει ἐπιτροπὴν συγκειμένην ἐξ ὀκτὼ μελῶν τοῦ μικτοῦ συμβουλίου, τῶν τεσσάρων ἀρχιερατικῶν καὶ τῶν τεσσάρων λαϊκῶν. Ἡ ἐπιτροπὴ δὲ αὕτη, ἐξετάσασα τὰς καταθέσεις ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, θέλει σχηματίσει γνώμην καὶ θέλει ἀναφέρει ἐγγράφως (διὰ μαζβατᾶ) πρὸς τὸν πατριάρχην τὰς ἐξαχθείσας παρατηρήσεις, καὶ τότε θέλουν προσδιορίζεσθαι αἱ ἀναγκαῖαι ποιναί, συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τῆς κραταιᾶς κυβερνήσεως, καὶ θέλουσιν ἀναφέρεσθαι εἰς τὴν Ὑψ. πύλην· καὶ ἂν τὸ ἔγκλημα τοῦ μητροπολίτου ἢ ἐπισκόπου ἦναι ἐκ τῶν κακουργημάτων, ἀφοῦ πρῶτον τὸ πατριαρχεῖον τοῦ ἀφαιρέσῃ, κατὰ φυσικὸν λόγον, τὸν πνευματικὸν τίτλον τὸν ὁποῖον φέρει, θέλει τιμωρεῖσθαι καὶ κατὰ τοὺς θεσπισθέντας ποινικοὺς νόμους».

δ') Τὴν νομολογίαν τοῦ κράτους, οἵα διετυπώθη ὑπὸ τῆς ἀπὸ 14 ζιλκαδὲ 1297 (6 ἀπριλίου 1880) ἐγκυκλίου τοῦ ὑπουργείου τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν θρησκευτικῶν πρὸς τὸν γενικὸν εἰσαγγελέα τῆς νομαρχίας τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους, καθ' ἣν τὸ αὐτοκρατορικὸν διβάνιον ἐπερωτηθὲν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀπεφήνατο ἐπισήμως ὅτι, «καθὰ ἐξάγεται ἐκ τῶν καϊδίων, εἰς ἃ ἀνέδραμε, τὸ μὲν ὑψηλὸν βεράτιον

τὸ ἀπονεμηθὲν εἰς τοὺς μητροπολίτας διαλαμβάνει ὅτι, ἂν δεήσῃ νὰ κρατηθῇ ἐπίσκοπος, καλόγηρος ἢ καλογραῖα, κρατεῖται ἐν τῇ μητροπόλει, τὸ δὲ ὄγδοον ἄρθρον τοῦ περὶ προσόντων τῶν ἐκλεξίμων εἰς ἐπισκοπὴν καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν κανονισμοῦ διαγορεύει ὅτι, ἐὰν μητροπολίτης ἢ ἐπίσκοπος κατηγορῆται ἐπὶ κακουργήματι, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν ἀπὸ τῶν τοιούτων τοῦ πνευματικοῦ ἀξιώματός των, θέλουσιν ὑφίστασθαι τὴν ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ νόμου ὁριζομένην ποινήν».

Ἀποδεικνυομένου ἄρα τρανῶς ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὅτι ἡ τροποποίησις ἡ εἰσαχθεῖσα τὸ πρῶτον τῇ 9 ρεβὶ-οὐλ-ἐβδὲλ 1296 ἀνατρέπει μὲν ἄρδην τοὺς κειμένους νόμους καὶ τὰς διατάξεις τῶν ὑψηλῶν βερατίων, θίγει δὲ καὶ αὐτὴν τὴν κανονικὴν νομοθεσίαν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἐπιβάλλουσα τὴν ἔκδοσιν ἐκκλησιαστικῆς ποινῆς διὰ μόνης τῆς ἀποφάσεως πολιτικοῦ δικαστηρίου, τὸ πατριαρχεῖον πέποιθεν ὅτι ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις εὐδοκήσει πάντως νὰ διατάξῃ τὴν ἐνέργειαν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν περὶ τούτου ῥητῶν νόμων καὶ διατάξεων τῶν βερατίων.

Γ' Προκειμένου περὶ διατροφῶν, ἡ Α. ἐξοχότης ὡς μόνον λόγον τῆς εἰς τὰ πολιτικὰ δικαστήρια ἀπονομῆς τοῦ δικαιώματος τοῦ κατ' ἔφεσιν δικάζειν ἐπὶ τούτων ἐπάγεται ἐν τῷ ἀπὸ 19 δεκεμβρίου 1883 τεσκερὲ Αὐτῆς ὅτι οὐδεὶς λόγος ἢ διάταξις ἀπαντᾷ οὔτε ἐν τοῖς βερατίοις, οὔτε ἐν τῷ κανονισμῷ, ὅτι ἡ ἐκδίκασις τῶν περὶ διατροφῶν ἀγωγῶν εἶναι ἐκ τῶν προνομίων τοῦ πατριάρχου. Τούτου οὕτως ἔχοντος, λέγει ἡ Α. ἐξοχότης, ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις οὐδὲν μὲν λέγει διὰ τὰς περὶ διατροφῆς δίκας τὰς τῇ συγκαταθέσει τῶν διαφερομένων ἐν τῷ πατριαρχείῳ καὶ ταῖς μητροπόλεσι διαλυομένας, ἐπειδὴ ὅμως ἄλλο ὁ γάμος καὶ τὸ διαζύγιον καὶ ἄλλο ἡ ἐκ τοῦ δια-

SISMANOGLIO MEGARO

ζυγίου ἀπορρέουσα περὶ διατροφῆς ἀγωγή, *καθὸ τοῦ κοινοῦ δικαίου*, δὲν δύναται νὰ κλείσῃ εἰς τοὺς ποιουμένους ἔφεσιν τὰ δικαστήρια τοῦ κράτους καὶ νὰ βιάσῃ αὐτοὺς ἄκοντας εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς καθ' ἧς παραπονοῦνται ἀποφάσεως.

Κἂν τοῦτο ἀληθὲς ἦν, κἂν οὐδόλως ἐκ τῶν κειμένων νόμων καὶ διατάξεων τὸ ἀναμφισβήτητον δικαίωμα τῶν πνευματικῶν δικαστηρίων εἰς τὸ δικάζειν τὰς τῶν διατροφῶν δίκας προέκυπτεν, ἐπειδὴ οὐδ' ἐν τῷ ἀστικῷ κώδικι τοῦ κράτους ὁ ἐλάχιστος γίνεται λόγος εἴτε ἐγγύθεν εἴτε πόρρωθεν περὶ διατροφῶν, ἠδυνάμεθα εἰπεῖν ὅτι ἡ λύσις τοῦ ζητήματος ἔγκειται ἐν τῇ τηρήσει ἐθίμου καλῶς κρατήσαντος ἐπὶ πέντε ὅλους αἰῶνας καὶ οὐδέποτε ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἀθετηθέντος. Ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα. Τὸ περὶ διατροφῆς ζήτημα οὐδόλως ἐστὶν ἄσχετον πρὸς τὰς γενικὰς διατάξεις περὶ γάμων καὶ διαζεύξεων, ἀλλ' ἀναποσπάστως μετὰ τούτων συνδέεται, διότι δὲν πρόκειται εἰμὴ περὶ ὑποθέσεως ὑφεστῶτος ἔτι τοῦ γάμου, οὐδὲ δύναται νὰ δικασθῇ ἀνεξαρτήτως τῆς λοιπῆς περὶ διαζεύξεως ἢ προσωρινοῦ χωρισμοῦ διαδικασίας, καὶ μάλιστα ὑπὸ δικαστηρίου οὔτε ἀναγνωρίζοντος, οὔτε δυναμένου νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἰσχύουσαν ἐν τοῖς ἡμετέροις πνευματικοῖς δικαστηρίοις νομοθεσίαν. Γενικῆ, νομίζομεν, ἀρχὴ τοῦ δικαίου εἶναι ὅτι οὐδεμία ἀπόφασις ἑνὸς δικαστηρίου δύναται νὰ ἐφεσιβληθῇ ἐνώπιον ἄλλου δικαστηρίου, μὴ ἔχοντος τὴν αὐτὴν νομοθεσίαν, ἣν τὸ πρωτοδίκως δικάσαν, πολλῷ δὲ ὀλιγώτερον οὐδεμίαν ἔχοντος νομοθεσίαν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, καθὸ ἀδιασπάστως καὶ ἀδιαρρήκτως συνδεδεμένου μετὰ πάσης τῆς περὶ γάμων καὶ διαζεύξεων γενικῆς νομοθεσίας ἐν πάσαις ταῖς νομοθεσίαις τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν. Ὅτι δὲ τοιοῦτον ὄντως ὑπάρχει τὸ περὶ διατροφῆς ζήτημα καὶ ἡ Α. ἐξοχότης ἐν τῷ ἀπὸ 19 δεκεμβρίου 1883 τεσκερὲ αὐτοῦ ἀνομολογεῖ λέγων

ὅτι «ἡ περὶ διατροφῆς ἀγωγὴ ἐκ τοῦ διαζυγίου ἀπορρέει», τοῦθ' ὅπερ τρανῶς ἐμφαίνει, νομίζομεν, ὅτι δὲν δύναται νὰ δικασθῇ ἀνεξαρτήτως τοῦ διαζυγίου, ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν τοῦ τοπικοῦ χωρισμοῦ, καθ' ὃν ὁ γάμος ἐξακολουθεῖ ἔτι ὑφιστάμενος, καὶ ἐπομένως οὐδεμία ἐπέμβασις, πλὴν τῆς τῶν πνευματικῶν ἀρχῶν, ὑπάρχει θεμιτή. Ἠδυνάμεθα ἐπὶ τούτοις παρατηρῆσαι ὅτι, τοῦ γάμου παρ' ἡμῖν μυστηρίου ὄντος, πᾶσα οἱαδήποτε ἀνάμιξις ἄλλου, ἐκτὸς τῶν πνευματικῶν ἡμῶν ἀρχῶν, εἰς τὰ συναφῆ πρὸς τὸν γάμον ζητήματα καὶ εἰς τὰς ἀπορρεούσας ἐκ τῶν γάμων, τοπικῶν χωρισμῶν καὶ διαζεύξεων ἀγωγὰς ἀποτελεῖ αὐτὸ τοῦτο ἐπέμβασιν εἰς τὸ δόγμα καὶ ἀθέτησιν τῆς ἐν τῇ ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ θρησκευτικῆς ἐλευθερίας τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Ἠδυνάμεθα ἐπιπαρατηρῆσαι ὅτι εἰς τὰς περὶ διατροφῶν ἀποφάσεις, ἐκδιδομένας ἐπὶ τῷ προσωρινῷ τοπικῷ χωρισμῷ καὶ ἀποσκοπούσας εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς οἰκογενειακῆς εἰρήνης, πολλὰ τὰ καθοδηγοῦντα παρ' ἡμῖν τὴν συνείδησιν τοῦ πνευματικοῦ δικαστοῦ, ἅπερ συνδέονται μετ' αὐτοῦ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου καὶ τῶν εὐαγγελικῶν καὶ ἀποστολικῶν περὶ τούτου διατάξεων, αἵτινες ὑπόκεινται παρ' ἡμῖν βάσεις τῆς περὶ γάμου νομοθεσίας καὶ τὰς ὁποίας βεβαίως δὲν εἶναι ὑπόχρεα νὰ γινώσκωσι τὰ ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ ταύτῃ πολιτικὰ δικαστήρια, εἰς ἅπερ ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις νομίζει ὅτι δύναται νὰ ἀπονείμῃ τὸ δικαίωμα τοῦ κατ' ἔφεσιν δικάζειν τὰς περὶ διατροφῶν ἀγωγάς. Ἠδυνάμεθα ἐπιπαρατηρῆσαι ὅτι καὶ παρὰ χριστιανικοῖς κράτεσιν, ὅπου ὑπάρχουσι μουσουλμάνοι πολῖται, ἕνεκα τῆς θεμελιώδους διαφορᾶς τῶν βάσεων τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου παρὰ μουσουλμάνοις καὶ χριστιανοῖς, αἱ μεταξὺ μουσουλμάνων ἐκ γάμων ἢ κληρονομιῶν διαφοραὶ δικάζονται ὑπὸ τῶν πνευματικῶν αὐτῶν ἀρχῶν. Τούτων πάντων ἕνεκα τὸ

δικαίωμα τοῦ ἀνεκκλήτως καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀναμίξεως δικάζειν πάσας ἀνεξαιρέτως τὰς συναφεῖς πρὸς τοὺς γάμους καὶ πρὸς τὰς διαζεύξεις διαφορὰς ῥητῶς ἀναγέγραπται ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς βερατίοις, ἐν πλείστοις αὐτῶν πρὸς ἄρσιν πάσης παρεννοήσεως ἐπαναληφθὲν ἄρθροις (10, 11, 12, 13, 14, 15, 31 καὶ 32), ἐξ ὧν ἐπιτραπήτω ἡμῖν νὰ παραθέσωμεν τὸ ἑπόμενον ῥητόν, σαφὲς καὶ ἀνεπίδεκτον συζητήσεως· «Οὐδεὶς καθ' ἧς ἡ ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ ἢ ἕτερός τις δύναται, παρὰ τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα, ὅπως ἀναμιγνύηται, ἐπιβάλλῃ πρόστιμον ἢ ἀπευθύνῃ ἐπιπλήξεις ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν συνῳδὰ τοῖς θρησκευτικοῖς αὐτῶν νόμοις οἱ μητροπολῖται, οἱ ἀρχιεπίσκοποι οἱ ἐπίσκοποι ἢ οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῶν ἐπιλαμβάνονται τῶν διαφορῶν δύο λαϊκῶν, ἀποβλεπουσῶν πρὸς τὸν γάμον ἢ τὸ διαζύγιον ἢ ἄλλο τι (συναφές)». Τούτων ἕνεκα τεκμηριοῦσα τὸ ἀδιαμφισβήτητον τοῦτο δικαίωμα ἡ μεγάλη βεζιρεία, ἀπέστειλε τῇ 23 σεβάλ 1291 (20 νοεμβρίου 1874) ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς νομάρχας τοῦ κράτους, ἀπαγορεύουσαν «πᾶσαν παρὰ τὸ νιζάμιον ἐπέμβασιν τῶν ἱερῶν δικαστηρίων εἰς τὰς προικῴας καὶ συζυγικὰς διαφορὰς, εἰς ἃς οὐδεὶς ἄλλος πρέπει νὰ ἐπεμβαίνῃ, καθόσον ἡ διαίτησις αὐτῶν ἀνήκει ἀνέκαθεν εἰς τοὺς πνευματικοὺς ἀρχηγούς,» καὶ καθιστῶσαν τοὺς νομάρχας ὑπευθύνους διὰ πᾶσαν τοῦ οὐσουλίου τούτου κακὴν χρῆσιν, «ἥτις ἤθελε παραβλάπτει τὰ καθεστῶτα νιζάμια».

Ἀλλὰ καὶ τῶν ῥητῶν τούτων διατάξεων κατὰ μέρος τιθεμένων, ὑπάρχει ἕν τε τῷ ζητήματι τούτῳ ὡς καὶ ἐν τοῖς περὶ διαθηκῶν, περὶ οἰκοδομῆς ἐκκλησιῶν καὶ περὶ τῆς ἐλευθέρας διευθύνσεως τῶν ἡμετέρων σχολείων ὑψηλοτέρα τις θεωρία, ἣν ἐπιτραπήτω ἀναπτύξαι ἐνταῦθα διὰ βραχέων. Πολὺς ἐν τοῖς ὑπουργικοῖς ἐγγράφοις καὶ ἐν τῷ ἀπὸ 19 δε-

κεμβρίου 1883 τεσκερὲ Αὐτῆς λόγος γίνεται ὅτι αὕτη ἢ ἐκείνη ἡ ἀστικὴ σχέσις ἐστὶ τοῦ κοινοῦ δικαίου καὶ ἑπομένως ἡ κυβέρνησις δὲν δύναται νὰ κλείσῃ εἰς τοὺς ποιουμένους ἔφεσιν τὰ δικαστήρια τοῦ κράτους, τοῦθ' ὅπερ ἤθελεν εἶσθαι παραγνώρισις τοῦ κυβερνητικοῦ καθήκοντος. Καὶ πρῶτον νομίζομεν ὅτι, τῆς εἰδικῆς δικαιοδοσίας τῶν παρ'ἡμῖν πνευματικῶν δικαστηρίων καθορισθείσης, ἀναγνωρισθείσης καὶ κυρωθείσης ὑπό τε τοῦ δημοσίου δικαίου καὶ τῶν κειμένων νόμων τοῦ κράτους, εἶναι καὶ ταῦτα δικαστήρια τοῦ κράτους, καὶ οὐδόλως οὔτε αἱ θύραι τῶν δικαστηρίων τοῦ κράτους κλείονται, φρονοῦμεν, οὔτε τὸ κυβερνητικὸν καθῆκον παραγνωρίζεται, ὅταν αἱ τῆς νομοθετημένης καὶ κεκυρωμένης δικαιοδοσίας τῶν πνευματικῶν ἡμῶν δικαστηρίων, δικαστηρίων καὶ τούτων τοῦ κράτους ὄντων, ὑποθέσεις παραπέμπωνται ἐνώπιον αὐτῶν. Τὸ ἐναντίον, τολμῶμεν εἰπεῖν, θὰ ἦτο εἰ μὴ παραγνώρισις τοῦ κυβερνητικοῦ καθήκοντος, ἀλλὰ τοὐλάχιστον πρωτοφανὴς δικαιοδοσίας σύγχυσις. Εἰς τὴν εἰδικὴν ταύτην δικαιοδοσίαν τῶν παρ' ἡμῖν πνευματικῶν δικαστηρίων ὑπήχθησαν καὶ ὑπάγονται, ὡς ὑπάγονται καὶ παρὰ μουσουλμάνοις εἰς τὴν εἰδικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ *σερῆ*, πᾶσαι αἱ εἰδικαὶ ἀστικαὶ δίκαι, αἱ ἐκ τῶν θρησκευτικῶν νόμων καὶ σχέσεων ἀπορρέουσαι καὶ ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν ἐνδιαφέρουσαι χριστιανοὺς πρὸς ἀλλήλους. Καὶ ἴσως μὲν αἱ διαφοραὶ καὶ ἀγωγαὶ αὗται θεωροῦνται ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης τοῦ κοινοῦ δικαίου, ἀλλ' ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ ταύτῃ, ὅπου παραλλήλως βιοῦσιν ὑπὸ τὴν αἰγίδα ἀνάκτων, τὴν πλήρη ἰσότητα τῶν ὑπηκόων αὐτῶν ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ θρησκείας ποθούντων, μουσουλμανικαὶ καὶ μὴ μουσουλμανικαὶ κοινότητες, τὸ κοινὸν δίκαιον τῶν μετὰ τῶν θρησκευτικῶν νόμων συνδεομένων ἀστικῶν σχέσεων διήρηται φυσικῶς καὶ ἀναποδράστως

SISMANOGLIO MEGARO

εἰς κοινὸν δίκαιον ἰσλαμικὸν καὶ εἰς κοινὸν δίκαιον μὴ ἰσλαμικόν. Ἡ διάκρισις αὕτη κατ' ἀρχὴν ἀνεγνωρίσθη ἐνώπιον πάσης τῆς Εὐρώπης ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου σουλτάνου Ἀβδοὺλ Μετζὴτ χάν, καὶ διὰ τοῦ 13 ἄρθρου τοῦ ὑψηλοῦ περὶ μεταρρυθμίσεων φιρμανίου, τοῦ κεκοσμημένου δι' αὐτοκρατορικοῦ χατίου, καθωρίσθη ὅτι «αἱ εἰδικαὶ ἀστικαὶ δίκαι, οἷαι αἱ κληρονομικαὶ ἢ ἄλλαι παραπλήσιαι, μεταξὺ τῶν ὑπηκόων τοῦ αὐτοῦ χριστιανικοῦ θρησκεύματος, ἢ ἄλλου μὴ μουσουλμανικοῦ, ἔσται δυνατὸν νὰ παραπεμφθῶσι τῇ αἰτήσει τῶν ὑπηκόων τούτων ἐνώπιον τῶν συμβουλίων τῶν πατριαρχείων». Ἡ μεγάλη αὕτη ἀρχή, ἥτις ἦν ἁπλῶς ἀναγνώρισις τοῦ δικαίου τῆς ὑπάρξεως καὶ αὐτοσυντηρησίας τῶν χριστιανικῶν ἢ ἄλλων μὴ μουσουλμανικῶν κοινοτήτων, ἐτέθη εἰς πλήρη ἐνέργειαν διὰ τῶν κανονισμῶν, οἵτινες συνετάγησαν συνῳδὰ τῇ διατάξει τοῦ 2 ἄρθρου τοῦ ὑψηλοῦ περὶ μεταρρυθμίσεων φιρμανίου, καὶ διὰ τῶν κανονισμῶν τούτων καθωρίσθησαν ἅπαξ διὰ παντὸς αἱ εἰδικαὶ ἀστικαὶ δίκαι καὶ εἰδικαὶ κοινοτικαὶ ὑποθέσεις, ἐφ' ὧν ἀποκλειστικὴν καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς τινος ἀναμίξεως δικαιοδοσίαν ἔχουσι τὰ συμβούλια τῶν πατριαρχείων ἢ τῶν μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπῶν, οἷαι αἱ περὶ γάμων, διαζεύξεων καὶ συναφῶν τούτοις, αἱ περὶ διαθηκῶν, ἡ ἐπὶ τῆς χρήσεως καὶ διαθέσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ κοινοτικῶν πόρων, ἡ κατ' ἀναλογίαν τούτων ἵδρυσις ἐκκλησιῶν καὶ σχολείων πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τῶν χριστιανῶν, ἡ ἀνωτάτη ἐποπτεία ἐπὶ τῆς διευθύνσεως τῶν ἐκκλησιῶν, τῶν σχολείων καὶ ἄλλων φιλανθρωπικῶν καθιδρυμάτων, ἀνεξαρτήτως πάσης ἄλλης ἀναμίξεως, καὶ ὅσα ἄλλα ἐν τοῖς κανονισμοῖς περιλαμβάνονται. Δικαίως ἄρα ὁ δεινὸς καὶ πολὺς σχολιαστὴς τοῦ χάτι χουμαγιοὺν Φουὰτ πασσᾶς, βλέπων τὰ ἀγαστὰ ἀποτελέσματα τὰ προκύψαντα

ἐκ τῆς μεγάλης ἀρχῆς, ἣν προεκήρυξε τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ἔγγραφον «πρὸς ἐπίτευξιν καταστάσεως πραγμάτων συμφώνου πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ κράτους καὶ πρὸς τὴν θέσιν ἣν κατέχει μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν», ἔλεγεν ἐν τῷ ὑπομνήματι τῆς 25 μαΐου 1877· «Κατ' ἐποχὴν οὐ πόρρω ἀφεστῶσαν, ἤτοι πρὸ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ τανζιματίου, ὅπερ δύναται νὰ ἀποκληθῇ ὁ χάρτης τῆς ἰσότητος, οἱ ὑπήκοοι τοῦ σουλτάνου διῃρηντο εἰς δύο τάξεις, κεχωρισμένας ἀπ' ἀλλήλων ἐκ προλήψεως ἀκατανικήτου κατ' ἐπίφασιν· εἰς τάξιν κρατοῦσαν, ἐκπροσωπουμένην ὑπὸ τῶν μουσουλμάνων, καὶ τάξιν κατωτέραν, ὅλως ὑποτεταγμένην εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς πρώτης καὶ ἐκπροσωπουμένην ὑπὸ τοῦ μὴ μουσουλμανικοῦ λαοῦ. Ἡ ἀνισότης αὕτη, ἥτις εἶχε πᾶσαν τὴν ἰσχὺν πολιτικοῦ δόγματος χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν νομιμότητα αὐτοῦ, κατηργήθη διὰ τοῦ ἐγγράφου τοῦ Γκιοὺλ-χανὲ, ὅπερ ἀνεκήρυξε τὴν πλήρη ἰσότητα πάντων τῶν ὑπηκόων τοῦ σουλτάνου ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ θρησκείας». Καὶ μία τῶν μεγίστων ἀποδείξεων τοῦ ὅτι ἡ πρόληψις ἐξέλιπεν, ἡ μεταξὺ μουσουλμάνων καὶ χριστιανῶν ἀνισότης ἐξηφανίσθη καὶ ἐπῆλθεν ἡ πλήρης αὐτῶν ἰσότης, ἐχρησίμευε τῷ Φουὰτ πασσᾷ τὸ ὅτι, συνῳδὰ ταῖς διατάξεσι τῶν κανονισμῶν, ἀπενεμήθη τοῖς πνευματικοῖς δικαστηρίοις τῶν χριστιανῶν, τοῖς διεπομένοις ὑπὸ εἰδικῶν νόμων καὶ κανονισμῶν, ἡ αὐτὴ καὶ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀστικῶν δικῶν τῶν χριστιανῶν ἀπόλυτος δικαιοδοσία, ἥτις ἀπονενεμημένη ἀνέκαθεν ὑπῆρχε τοῖς ἱεροδικείοις τοῦ σερῆ διὰ τοὺς μουσουλμάνους. Τοῦτο ῥητῶς λέγεται ἐν τῷ 13 ἄρθρῳ τοῦ εἰρημένου ὑπὸ ἡμερομηνίαν 25 μαΐου 1867 ὑπομνήματος τοῦ Φουὰτ πασσᾷ, καὶ ἐν τῇ τάξει ταύτῃ τῶν ἰδεῶν ἐπιτραπήτω ἡμῖν νὰ εἴπωμεν ὅτι πᾶσα τροποποίησις τῆς διατάξεως ἐκείνης, καθιστῶσα τὰ πνευματικὰ ἡμῶν δικα-

στήρια μειονεκτοῦντα κατὰ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν μουσουλμανικῶν ἱεροδικείων, καὶ μάλιστα ὑποβάλλουσα ἔν τισι τὰς ἀποφάσεις τῶν πρώτων εἰς τὴν ἔφεσιν τῶν δευτέρων, θὰ ἦτο ἐγκαίνισις τῆς πρώην ἀνισότητος. Οὐδόλως διαμφισβητοῦμεν ὅτι ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις, ἐν ταῖς τελευταίαις αὐτῆς διατάξεσι περί τε τοῦ ναφακᾶ καὶ περὶ ἄλλων, ὁρμᾶται ἐκ τῆς προθέσεως τοῦ ἐξασφαλίσαι τοῖς χριστιανοῖς αὐτῆς ὑπηκόοις ἔτι πλέον τὴν ἀπονομὴν τοῦ δικαίου, ἀλλὰ ληπτέον ὑπ' ὄψει ὅτι, ἀφαιρουμένης ἀπὸ τῶν πνευματικῶν δικαστηρίων ἡμῶν τῆς δικαιοδοσίας, ἣν κέκτηνται ἄνευ ἀμφισβητήσεως τὰ ἰσλαμικὰ ἱεροδικεῖα, ἠδύνατο νὰ δοθῇ ἀφορμὴ εἰς τὴν σφαλερὰν πάντως ἑρμηνείαν, ἢ ὅτι ὁ ἱερὸς ἡμῶν νόμος δὲν παρέχει τῇ αὐτοκρατορικῇ κυβερνήσει τὰ αὐτὰ εἰς τὴν ἀπονομὴν τοῦ δικαίου ἐχέγγυα, ἅπερ ὁ ἱερὸς τῶν μουσουλμάνων νόμος, ἢ ὅτι ἐν τῇ στοργῇ καὶ μερίμνῃ τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως τὸ χριστιανικὸν στοιχεῖον κέκτηται ὑπερέχουσαν τῆς τοῦ μουσουλμανικοῦ θέσιν· ἀμφότερα δὲ ταῦτα ἀπαρτίζουσιν ἐγκαίνισιν τῆς πρώην ἀνισότητος.

Ἀποδεικνυομένου ἄρα ἐκ πάντων τούτων ὅτι ἡ ἐν τῇ ἀπὸ 19 μαΐου 1883 ἐγκυκλίῳ τῆς Α. ἐξοχότητος νέα περὶ διατροφῶν διάταξις· α) θίγει αὐτὸ τὸ δόγμα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ τὴν νόμιμον αὐτῆς ἐλευθερίαν· β) ἀνατρέπει πάσας τὰς περὶ γάμων καὶ διαζεύξεων ῥητὰς διατάξεις τῶν βερατίων· γ) ἀντίκειται ἐκ διαμέτρου πρὸς τὰ ἐπὶ πέντε αἰῶνας καλῶς κρατήσαντα νόμιμα· δ') ἀντιστρατεύεται πρὸς τὰς πανταχοῦ παραδεδεγμένας ἀρχὰς τοῦ δικαίου τοῦ μὴ χωρίζεσθαι τὰ φυσικῶς ἀχώριστα, μηδὲ δικάζεσθαι ἐφεσιβλήτως κατ' ἄλλην νομοθεσίαν τὰ πρωτοδίκως κατ' ἄλλην δικασθέντα· ε') ἀπάδει ὅλως πρὸς τὴν μεγάλην ἀρχὴν καὶ ὑψηλὴν θεωρίαν τῆς ἰσότητος, τὴν τεθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ὑψηλοῦ περὶ μεταρ-

ρυθμίσεων φιρμανίου, τοῦ κεκοσμημένου δι' αὐτοκρατορικοῦ χατίου, τὸ πατριαρχεῖον οὐδόλως ἀμφιβάλλει ὅτι ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις εὐδοκήσει ν' ἄρῃ αὐτὴν διατάττουσα τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν καλῶς κρατήσασαν ἀρχαίαν τάξιν.

Δ'. Μεθ' ὅσα ἀνωτέρω περὶ διατροφῶν ἐρρέθησαν καὶ περὶ τῶν γενικῶν ἀρχῶν, αἵτινες διέπουσι τὰς εἰδικὰς ἀστικὰς σχέσεις τῶν χριστιανῶν πρὸς ἀλλήλους, ἀρκεῖ, προκειμένου περὶ διαθηκῶν, νὰ ὑπομνησθῶσιν αἱ ῥηταὶ διατάξεις καὶ νόμοι, οὓς ἀνατρέπει ἡ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 4 ἀπριλίου 1299 (1883) νεωτέρα διάταξις περὶ ἐκδικάσεως τῶν ἐκ διαθηκῶν προερχομένων διαφορῶν ἐν τοῖς κοινοῖς δικαστηρίοις. Ἡ Α. ἐξοχότης ὁ ὑπουργὸς τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν θρησκευτικῶν ἐν τῷ τεσκερὲ αὐτοῦ τῆς 19 δεκεμβρίου 1299 (1883) λέγει ὅτι «τὸ τρίτον ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ τοῦ διαρκοῦς μικτοῦ συμβουλίου διαλαμβάνει ὅτι τὸ συμβούλιον τοῦτο ἐξετάζει καὶ ἐξομαλίζει τὰς περὶ εἰσοδημάτων τῶν τῷ πατριαρχικῷ Κωνσταντινουπόλεως θρόνῳ προσηρτημένων μονῶν καὶ τὰς περὶ διαθηκῶν, ἀφιερωμάτων, τραχωμάτων καὶ προικὸς διενέξεις· ἐν περιπτώσει ὅμως, καθ' ἣν ἤθελον ἀναφυῇ ζητήματα θίγοντα τοὺς περὶ ἐβκαφίων καὶ γαιῶν νόμους καὶ τοὺς λοιποὺς κοινοὺς πολιτικοὺς θεσμούς, ταῦτα φυσικῶς θεωροῦνται ὡς καὶ πρότερον ἐν τοῖς ἁρμοδίοις τοῦ κράτους δικαστηρίοις καὶ συμβουλίοις. Ἐν δὲ τῷ 11 αὐτοῦ ἄρθρῳ περιέχεται ὅτι τὸ συμβούλιον τοῦτο θεωρεῖ ἰδιαζούσας δίκας, οἷαι αἱ μεταξὺ δύο χριστιανῶν κληρονομικαί, ὅταν κατ' αἴτησιν τῶν ἐνδιαφερομένων ἀνατεθῶσι τῷ πατριαρχείῳ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ περὶ καταγραφῆς περιουσίας καὶ διαθηκῶν τηρητέοι κανόνες καὶ τὰ καθήκοντα τῶν ἱεροδικῶν ἐμπεριλαμβάνονται ἐν τῇ προλαβόντως παρὰ τῆς Ὑψ. πύλης πρὸς τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ ὑψηλοῦ κράτους ἀποσταλείσῃ ἐγκυκλίῳ, ταύτης δὲ αἱ διατάξεις ἐγνωστο-

SISMANOGLIO MEGARO

ποιήθησαν ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου πᾶσι τοῖς μητροπολίταις καὶ τοῖς ἐπισκόποις, διὰ ταῦτα εἶναι πρόδηλον ὅτι ἡ σεβ. κυβέρνησις δὲν ἐθέσπισέ τι ἐκτὸς εἴτε τῶν εἰρημένων τοῦ κανονισμοῦ ἄρθρων, εἴτε τῆς διατάξεως τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐγκυκλίου». Ἐν τούτοις ἡ ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ ταύτῃ σχετικὴ περὶ διαθηκῶν διάταξις ἀναγνωρίζει πληρέστατα εἰς τοὺς χριστιανοὺς τὸ δικαίωμα τοῦ διατιθέναι ἀπολύτως ὅπου βούλονται τὰς ἑαυτῶν περιουσίας, πλὴν τῶν βακουφικῶν κτημάτων καὶ τῶν δημοσίων γαιῶν, ἐξ οὗ ἀριδήλως ἐξάγεται ὅτι οὔτε κἂν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι, ἅπαξ ἀναγνωρίσασα ἡ σεβαστὴ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις τοῖς χριστιανοῖς τὸ δικαίωμα τοῦ ποιεῖν ἐλευθέρως τὰς διαθήκας αὐτῶν κατὰ τοὺς θρησκευτικοὺς αὐτῶν νόμους, ἤθελεν ἐπιφυλάξει εἰς τὰ πολιτικὰ δικαστήρια τὸ δικαίωμα τῆς ἐκδικάσεως τῶν περὶ διαθηκῶν διαφορῶν, ἐνῷ ταῦτα διέπονται ὑπὸ ἄλλων νόμων καὶ ἀγνοοῦσι τέλεον τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν. Ἐκτὸς τούτου τὸ 3 ἄρθρον τοῦ β' τίτλου τοῦ περὶ καθηκόντων τῶν μελῶν τοῦ Ε. Μ. συμβουλίου εἰδικοῦ νόμου, ὅστις συνετάχθη ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χάτι χουμαγιοὺν, καθ' ὃ, ὡς κάλλιστα φαίνεται ἐν τῷ 13 ἄρθρῳ τοῦ ἑρμηνευτικοῦ ὑπομνήματος τοῦ Φουάτ πασσᾶ, οὐδεμία πλέον ὑπάρχει δικαιοδοσία τῶν ἱεροδικείων τοῦ σερῆ ἐπὶ τῶν χριστιανῶν, εἴτι δὲ ὑπάγεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ σερὴ διὰ τοὺς μουσουλμάνους, τοῦτο ὑπάγεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν πνευματικῶν δικαστηρίων διὰ τοὺς χριστιανούς, τὸ ἄρθρον, λέγομεν, τοῦτο ῥητῶς ὁρίζει ὅτι αἱ ἀπὸ διαθηκῶν διαφοραὶ, εἰς τὰς θρησκευτικὰς ὑποθέσεις ἀναγόμεναι, διεξάγονται καὶ ἐκδικάζονται ὑπὸ τοῦ εἰρημένου συμβουλίου. Ὥστε ἐκ τούτων καταφαίνεται πῶς ἡ διάταξις τῆς 4 ἀπριλίου 1883, ἥτις παραπέμπει τὴν ἐκδίκασιν τῶν ἐκ διαθηκῶν διαφορῶν εἰς τὰ κοινὰ δικαστήρια, δημιουργεῖ τάξιν πραγμάτων

μὴ συνάδουσαν πρὸς τὴν εἰρημένην ἐγκύκλιον καὶ τοὺς κανονισμούς. Ὑπολείπεται νὰ ἐξετασθῇ ἡ ἑρμηνεία καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ εἰρημένου ἄρθρου τοῦ κανονισμοῦ. Πᾶσα ἡ νομολογία τοῦ ἀκυρωτικοῦ —καὶ ἀναφέρομεν ἐπὶ τούτου τὰς ἀποφάσεις ἀπὸ 18 ζιλχιδζὲ 1297, 22 δζεμαζὴ-οὐλ-ἀχὴρ 1298 καὶ 2 ρεβὶ-οὐλ-ἀχὴρ 1300—κατακυροῖ παντοχοῦ ὅτι ὁ καθορισμὸς τοῦ κύρους καὶ τῆς ἰσχύος τῶν διαθηκῶν εἶναι τῆς ἀποκλειστικῆς δικαιοδοσίας τοῦ διαρκοῦς μικτοῦ πατριαρχικοῦ συμβουλίου τῶν Ῥωμαίων, μόνον δὲ περὶ τῶν διατάξεων τῶν διαθηκῶν τῶν ἀφορωσῶν βακούφια καὶ δημοσίας γαίας ἀποφαίνονται τὰ ἀστικὰ δικαστήρια· πρὸς τοὺς κειμένους δὲ νόμους καὶ πρὸς τὴν νομολογίαν ταύτην συνεμορφώθη αὐστηρῶς καὶ αὐτὴ ἡ πλειονοψηφία τοῦ νομοθετικοῦ σώματος τοῦ συμβουλίου τοῦ κράτους, ἀποφηναμένη καὶ αὕτη ὅτι μόνα τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαστήρια εἰσιν ἁρμόδια ἐν ταῖς ἀπὸ διαθηκῶν χριστιανῶν προκυπτούσαις δίκαις. Ἐφ' ᾧ καὶ βεζιρικαὶ ἐγκύκλιοι κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐξεδόθησαν, οἷαι τῇ 7 σεφὲρ 1278, τῇ 4 ρετζὲπ 1285, τῇ 23 σεβὰλ 1291, αὐστηρῶς ἀπαγορεύουσαι πᾶσαν ἐπέμβασιν τῶν ἱεροδικείων, τῶν καδήδων, ἢ ἄλλου οἱουδήποτε εἰς τὰς ἐκ τῶν διαθηκῶν δίκας τῶν χριστιανῶν, καθὸ θρησκευτικὰς αὐτῶν ὑποθέσεις καὶ ὑπαγομένας εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν δικαιοδοσίαν τῶν πνευματικῶν δικαστηρίων· καὶ ἡ Ὑψ. πύλη δὲ διὰ τῆς ἀπὸ 18 μαρτίου 1878 ἀνυπογράφου διακοινώσεως τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ, λεγούσης ἐπὶ λέξει τάδε· «Ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς λαμβάνει τὴν τιμὴν γνωστοποιῆσαι τῇ πρεσβείᾳ τῆς Α. Μ... ὅτι, συνῳδὰ γνωμοδοτήσει τοῦ συμβουλίου τοῦ κράτους, ἡ νομιμότης δωρεᾶς μεταξὺ ζώντων ἢ κληροδοτήματος ἀπὸ διαθήκης, ἀφορώντων εἰς ἀκίνητα, κείμενα ἐν τῇ ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ, οὐδαμῶς ὑποβάλλεται τῇ βεβαιώσει καὶ κυρώσει τῶν δί-

ΜΙΣΙΑΜΟΣΙΟ

καστηρίων τοῦ σερῆ, ἐκτὸς ἐὰν τὰ ἔγγραφα ταῦτα δὲν συνετάχθησαν κατὰ τὰς διατυπώσεις τὰς περὶ τῆς γνησιότητος αὐτῶν ἐγγυωμένας, οἵαί εἰσιν ἡ παρουσία τῶν τοῦ ἔθνους προκρίτων καὶ ἡ πιστοποίησις τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ μητροπολίτου, ὅτι δὲ ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν οἱ ὅροι οὗτοι ἐπληρώθησαν καὶ πᾶσα ὑπόνοια δόλου ἢ κακῆς πίστεως οὕτως ἐξέλιπεν, αἱ δωρεαὶ καὶ τὰ κληροδοτήματα αὐτοδικαίως ἐξαιροῦνται ἀπὸ τῆς δικαιοδοσίας τῶν τοῦ σερῆ δικαστηρίων, τὰ δὲ ἀκίνητα, ἅτινά εἰσι τὸ ἀντικείμενον τῆς δωρεᾶς ἢ τοῦ κληροδοτήματος, μεταβιβάζονται εἰς τοὺς δωρεοδόχους καὶ κληροδόχους, μηδαμῶς ὑποβαλλομένους τῇ δικαιοδοσίᾳ τοῦ σερῆ», ἔδωκε διαβεβαιώσεις περὶ τοῦ καθεστῶτος τούτου ταῖς ξέναις δυνάμεσιν. Ἐν τούτοις μόνη ἡ ρηθεῖσα ὑπὸ χρονολογίαν 4 ἀπριλίου 1299 (1883) διάταξις, καὶ αὕτη δὲ στηριζομένη ἐπὶ τῆς γνώμης τῆς μειονοψηφίας τοῦ νομοθετικοῦ τμήματος τοῦ συμβουλίου τοῦ κράτους, ὁρίζει τὴν ἐκδίκασιν τῶν ἐκ διαθηκῶν διαφορῶν ἐν τοῖς γενικοῖς δικαστηρίοις.

Ἀριδήλως ἄρα ἐκ τούτων ἀποδεικνύεται ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν διαθηκῶν ἡ τελευταία διάταξις τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως ἀντίκειται πρὸς τὰς γενικὰς ἀρχὰς τοῦ δημοσίου δικαίου τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἰδίᾳ πρὸς τὴν μεγάλην ἀρχὴν τῆς ἰσότητος τῶν θρησκευμάτων εἰς τὰς εἰδικὰς ἀστικὰς ὑποθέσεις, ἀντιστρατεύεται δὲ πρὸς τοὺς κειμένους νόμους, ἀθετεῖ πᾶσαν τὴν νομολογίαν τοῦ κράτους καὶ ἀπᾴδει πρὸς προηγουμένας ἐσωτερικὰς κυβερνητικὰς διατάξεις καὶ ἐπισήμους πρὸς τὰς ξένας δυνάμεις διαβεβαιώσεις. Ἑπομένως τὸ πατριαρχεῖον πέποιθεν ὅτι ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις εὐδοκήσει νὰ ἄρῃ τὴν διάταξιν ταύτην καὶ νὰ διατάξῃ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὸ νόμιμον καθεστὼς καὶ εἰς τὴν τήρησιν τῶν κειμένων νόμων.

Ε'. Μετ' εὐχαριστήσεως εἴδομεν ἐν τῷ ἀπὸ 19 δεκεμβρίου 1883 τεσκερὲ τῆς Α. ἐξοχότητος τοῦ ὑπουργοῦ τῆς δικαιοσύνης ὅτι ἡ σεβαστὴ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις, προκειμένου περὶ ἀνεγέρσεως ἢ ἐπισκευῆς ἐκκλησιῶν, ἐννοεῖ νὰ συμμορφωθῇ αὐστηρῶς καὶ κατὰ γράμμα πρὸς τὸ ὑψηλὸν περὶ μεταρρυθμίσεων φιρμάνιον, τὸ ἐν ἔτει 1272 ἐκδοθὲν καὶ δι' αὐτοκρατορικοῦ χατίου κοσμηθέν, καθ' ὃ, τοῦ σχεδίου τῶν εὐκτηρίων οἴκων ὑποβαλλομένου τῇ Ὑψηλῇ πύλῃ, αὕτη θὰ διατάττῃ ἀμέσως τὴν ἐκτέλεσιν δι' ἐπὶ τούτῳ αὐτοκρατορικοῦ ἰραδὲ, εἰ δὲ μή, θέλει κάμνει τὰς παρατηρήσεις αὐτῆς ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας, καὶ καθ' ὃ ἡ ἄδεια θὰ παραχωρῆται πάντοτε, ἐκτὸς ἐὰν ὑπάρχωσι διοικητικὰ κωλύματα, οἷα ἐθεωρήθησαν ἡ γειτνίασις ἰσλαμικοῦ τεμένους ἢ μαυσωλείου καὶ ἡ βακουφικὴ φύσις τῶν γηπέδων. Περιττὸν λέγειν πρὸς εἰδότα ὅτι τὴν ὑψηλὴν ταύτην διάταξιν κατεκύρωσεν ὁ αὐτοκρατορικὸς ἰραδὲς τῆς 12 δεκεμβρίου 1875, ρητῶς διατάττων νὰ παρέχηται πᾶσα εὐκολία εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῶν ἐκκλησιῶν, τῶν σχολείων καὶ τῶν ἄλλων ἐθνικῶν καθιδρυμάτων· πόσον δ' ἀκωλύτως ἡ ἐκτέλεσις τῆς περὶ τούτου διατάξεως τοῦ ὑψηλοῦ περὶ μεταρρυθμίσεων φιρμανίου ἐγίνετο, καταδεικνύει ὁ ἐπίσημος αὐτοῦ σχολιαστὴς Φουὰτ πασσᾶς, λέγων ἐν τῷ ἀπὸ 25 μαΐου 1867 ὑπομνήματι αὐτοῦ ὅτι «οὐδὲν κώλυμα παρεμβάλλεται εἰς τὴν οἰκοδομὴν νέων ἐκκλησιῶν ἢ τὴν ἐπισκευὴν παλαιῶν». Καὶ οὕτως ἀληθῶς μέχρι πρό τινος ἐγίνετο. Ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις, συνῳδὰ ταῖς διατάξεσι ταύταις, εἰς ἃς νέαν προσέθηκε κύρωσιν τὸ διεθνὲς βερολίνειον συμβόλαιον, ἀναγράφον ἐν ἄρθρῳ 62 ὅτι «ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἐξωτερικὴ λατρεία πάντων τῶν θρησκευμάτων ἔσονται ἐξησφαλισμέναι εἰς πάντας» καὶ ὅτι, «ἐπειδὴ ἡ Ὑψηλὴ πύλη δηλοῖ τὴν πρόθεσιν αὐτῆς περὶ τοῦ διατηρῆσαι καὶ ἐπεκτεῖναι ὅσον τὸ δυνατὸν

πλειότερον τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν καὶ προστατεύειν αὐτήν, τὰ συμβαλλόμενα κράτη λαμβάνουσιν ὑπὸ σημείωσιν τὴν αὐθόρμητον ταύτην δήλωσιν», ἡ Ὑψηλὴ πύλη ἐχορήγει τὴν πρὸς ἀνέγερσιν ἐκκλησιῶν καὶ σχολείων ἄδειαν ἅμα τῇ αἰτήσει τῶν πατριαρχείων. Ἀλλὰ ἀπό τινος, ὡς καὶ ἐν τῷ ἀπὸ 22 ραμαζὰν 1300 πατριαρχικῷ ὑπομνήματι παρετηρήθη, εἰς πολλὰς μὲν αἰτήσεις νομίμους τῶν πατριαρχείων διάφορα προσκόμματα παρενεβλήθησαν καὶ ἀναβολαί, ἐνίοτε δὲ καὶ λόγοι προεβλήθησαν, οἵτινες δικαίως ἐξέπληξαν ἡμᾶς, ἅτε δυνάμενοι θεωρηθῆναι ὅτι τὸ ἀναμφήριστον δικαίωμα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχηγῶν ὅπως αὐτοὶ καὶ μόνοι κρίνωσι περὶ τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τῶν εἰς τὸ θρήσκευμα αὐτῶν ὑπαγομένων, δικαίωμα, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας τῶν θρησκευμάτων, ἀποδιδόασιν εἰς τὴν κυβέρνησιν, ἥτις φαίνεται τρόπον τινὰ κρίνουσα καὶ ἀποφασίζουσα περὶ τοῦ δέοντος ἢ μὴ τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν πνευματικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν ἀναγκῶν τῶν ὀρθοδόξων. Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου ἐπιτραπήτω ὑπομνῆσαι τὸν ἀπὸ 22 ρετζὲπ 1300 (11 μαΐου 1299=1883) τεσκερὲν τῆς Α. ἐξοχότητος εἰς τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον, ἔχοντα οὕτω· «Συνεπείᾳ τακριρίου ὑμῶν περὶ παραχωρήσεως ἀδείας πρὸς ἀνέγερσιν ἐκ βάθρων ἐκκλησίας διὰ τοὺς ῥωμαίους κατοίκους ἐν τῇ παρὰ τὸ χωρίον Γκιὸζ τεπὲ τοῦ καζᾶ Σμύρνης θέσει, τῇ καλουμένῃ Κοκὰρ Γιαλῆ, προλαβόντως εἶχον ζητήσει πληροφορίας παρὰ τῆς νομαρχίας Ἀϊδινίου. Τῆς ἀπαντήσεως τῆς ῥηθείσης νομαρχίας μετὰ τῶν σχετικῶν ἐγγράφων παραπεμφθείσης εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διβανίου, ἐγράφη ἐκεῖθεν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου μουκτεζᾶς, ἐξ οὗ ἐξάγεται ὅτι, ἐπειδὴ οἱ διαρκῶς κατοικοῦντες ἐν τῇ θέσει ταύτῃ κάτοικοι συνίστανται εἰς 15 ψυ-

χὰς, ἀποτελούσας τέσσαρας οἰκίας, καὶ ἐπειδὴ συναθροίζονται μὲν κατὰ τὸ θέρος 30—40 περίπου ἐνοικιασταὶ (μουστεεδζὴρ), ὑπάρχει ὅμως ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἐν τῷ 15 λεπτὰ ἀπέχοντι ἐκεῖθεν εἰρημένῳ χωρίῳ, διὰ ταῦτα δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη ἀνεγέρσεως ἄλλης ἐκκλησίας». Ὡς ἐκ τούτου καταφαίνεται, οὐδενὸς διοικητικοῦ κωλύματος προβαλλομένου, κρίσις καὶ ἀπόφασις γίνεται περὶ τῆς μὴ ἀνάγκης τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τῶν ὀρθοδόξων, καθὸ δυναμένων ἄλλως ἱκανοποιηθῆναι, κρίσις καὶ ἀπόφασις, ἥτις ἀπόκειται ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς πνευματικοὺς ἀρχηγοὺς καὶ ἧς ἀφαιρουμένης ἀπ' αὐτῶν παύει ὑφισταμένη ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἐξωτερικὴ λατρεία τῶν θρησκευμάτων καὶ ἀθετοῦνται αἱ ὑψηλαὶ αὐτοκρατορικαὶ διατάξεις καὶ αἱ ἐν τοῖς διεθνέσι συμβολαίοις περὶ τούτου ἀναγεγραμμέναι. Καὶ περὶ σχολείων ὁμοίας φύσεως διετυπώθησαν λόγοι. Λαμβάνοντες ἄρα ὑπὸ σημείωσιν τὴν ἐν τῷ ἀπὸ 19 δεκεμβρίου 1883 τεσκερὲ τῆς Α. ἐξοχότητος δήλωσιν ὅτι ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις ἐννοεῖ κατὰ τοῦτο συμμορφωθῆναι αὐστηρῶς καὶ κατὰ γράμμα πρὸς τὰς διατάξεις ἐκείνας, πεποίθαμεν ὅτι ἐκλείψουσι μὲν αἱ ἐπ' ἐσχάτων λυπηραὶ αὗται παρεννοήσεις, κρατήσει δ' ἡ ἀρχαία τάξις, καθ' ἣν οὐδὲν παρενεβάλλετο κώλυμα εἰς τὴν οἰκοδομὴν ἐκκλησιῶν καὶ σχολείων καὶ ἄλλων ἐθνικῶν καθιδρυμάτων, ἡ τάξις, ἥτις μόνη ἐξασφαλίζει τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἐξωτερικὴν λατρείαν τῶν θρησκευμάτων, ἣν αὐθορμήτως καὶ αὐτοβούλως ὅ τε ἔνδοξος πατὴρ καὶ ὁ γαληνότατος ἡμῶν ἄναξ ἔθηκαν ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἀνακοινώσαντες ὁ μὲν εἰς τὸ παρισινὸν, ὁ δὲ εἰς τὸ βερολίνειον συνέδριον τὰς ὑψηλὰς καὶ γενναίας αὐτῶν προθέσεις, αἵτινες καὶ ἐλήφθησαν ὑπὸ σημείωσιν.

ΣΓ'. Περὶ τῆς ἐποπτείας τῶν ἡμετέρων σχολείων προκει-

μένου καὶ περὶ τῶν τελευταίων, παρὰ τὴν ἀνέκαθεν ὑφεστῶσαν τάξιν καὶ νομοθεσίαν, παρεμβάσεων εἰς τὴν ἐπ' αὐτῶν ἀδιαφιλονίκητον μέχρι τοῦδε ἐποπτείαν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ κοινοτικῶν συμβουλίων, ἡ Α. ἐξοχότης ἀναφέρεται εἰς περικοπήν τινα τοῦ ὑψηλοῦ περὶ μεταρρυθμίσεων φιρμανίου, ἐν ᾗ, λόγου γινομένου ὅτι ἐπιτρέπεται πάσῃ κοινότητι ἱδρύειν εἰδικὰς σχολὰς ἐπιστημῶν, τεχνῶν καὶ βιομηχανίας, ἐκτὸς τῶν κυβερνητικῶν, εἰς ἃς ἐπιτρέπεται ἡ εἴσοδος πᾶσι τοῖς ὑπηκόοις τοῦ σουλτάνου, καθορίζεται ὅτι τὸ ἐν τοῖς σχολείοις τῆς κατηγορίας ταύτης διδακτικὸν σύστημα καὶ ἡ ἐκλογὴ τῶν καθηγητῶν ἔσονται ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν καὶ ἐξέλεγξιν μικτοῦ συμβουλίου τῆς παιδείας, οὗ τὰ μέλη διορίζονται ὑπὸ τῆς Α. Α. Μεγαλειότητος. Ἀλλ' ἡ μελέτη τοῦ ὑψηλοῦ περὶ μεταρρυθμίσεων φιρμανίου καταδείκνυσι πληρέστατα ὅτι ἐν τῇ διατάξει, ἣν ἐπικαλεῖται ἡ Α. ἐξοχότης, πρόκειται οὐχὶ περὶ τῶν σχολείων, ἐν οἷς δίδοται ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ ἀγωγὴ τῶν ὀρθοδόξων, σχολείων ἀπ' αἰώνων ἱδρυθέντων καὶ ἀπ' αἰώνων ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν τῶν πατριαρχείων διατελούντων, ἀλλὰ περὶ σχολῶν εἰδικῶν ἐπιστημῶν, τεχνῶν καὶ βιομηχανίας, περὶ ὧν δίδονται νέα ἄδεια εἰς τὰς κοινότητας νὰ ἱδρύσωσιν ἐν τῷ μέλλοντι, ἐὰν βούλωνται καὶ τοὺς πόρους ἔχωσιν, ὑπὸ τοὺς ἀνωτέρω ὅρους· καὶ ὅτι πάντα τὰ λοιπὰ κοινοτικὰ σχολεῖα πανταχοῦ τοῦ φιρμανίου θεωροῦνται ὑπαγόμενα εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν, εἰς ἣν αἱ ἐκκλησίαι, τὰ νεκροταφεῖα καὶ τὰ φιλανθρωπικὰ καθιθρύματα. Ὅτι δὲ οὕτως ἔχει, ἀπόδειξις ἡ ἐπίσημος ἑρμηνεία ἡ δοθεῖσα παρὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ συμβουλίων τῶν κοινοτήτων, των συγκληθέντων τότε ἐπὶ τῇ ἐντολῇ τοῦ ὑψηλοῦ περὶ μεταρρυθμίσεων φιρμανίου πρὸς ἐξέτασιν τῶν ὑφισταμένων προνομίων ἵνα τεθῶσι ταῦτα ἐν ἁρμονίᾳ μετὰ τῆς νέας θέσεως, ἣν

αἱ γενναῖαι προθέσεις τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Μετζὴτ ἐξησφάλιζον οὐ μόνον εἰς τὰ πατριαρχεῖα, ἀλλ' εἰς τὰς μὴ μουσουλμανικὰς ἐν γένει κοινότητας, ἐν τοῖς ὑπ' αὐτῶν συνταχθεῖσι κανονισμοῖς καὶ ἡ ὑπὸ τῆς σεβαστῆς ἡμῶν κυβερνήσεως ἐπικύρωσις τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν κανονισμῶν τῶν ἀποτελούντων τὸν ὀργανικὸν ἡμῶν νόμον. Κατὰ τοὺς κανονισμοὺς τούτους (εἰδικὸς νόμος περὶ τῶν σχέσεων πατριάρχου καὶ ἱερᾶς συνόδου τιτλ. γ'. ἄρθ. 19 καὶ 20, εἰδικὸς νόμος περὶ καθηκόντων μικτοῦ συμβουλίου τιτλ. β'. ἄρθ. 3 καὶ 5), ἡ ἵδρυσις, ἡ μέριμνα, ὁ διορισμὸς ἐφόρων καὶ ἐπιτρόπων, ἡ ἔγκρισις τοῦ διδακτικοῦ συστήματος καὶ ἐν γένει ἡ ἐπιτήρησις καὶ ἐποπτεία εἰς τὴν καλὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐθνικῶν σχολείων καὶ νοσοκομείων καὶ λοιπῶν κοινωφελῶν ἐθνικῶν καταστημάτων εἰσὶν ἐκ τῶν ἀναμφισβητήτων δικαιωμάτων καὶ καθηκόντων τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ δύο διοικητικῶν σωμάτων τῆς ὀρθοδόξου κοινότητος. Δικαίως δὲ τοῦτο, διότι, ὡς ἐν παντὶ ἔθνει, οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν ἡ πρώτη καὶ μέση παίδευσις βασίζεται ἐπὶ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς ἀγωγῆς, ἧς ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ ταύτῃ φυσικοὶ κηδεμόνες καὶ ἐπόπται διὰ τὰς μὴ μουσουλμανικὰς κοινότητας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρχωσιν ἄλλοι, ἐκτὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ κοσμικῶν συμβουλίων αὐτῶν τῶν κοινοτήτων, καὶ οὐδεὶς ἄλλος ἀνώτατος ἐπόπτης, ἐκτὸς τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, ὅπερ, ἀνεγνωρισμένον ὡς καθεστηκυῖα ἀρχὴ τοῦ κράτους καὶ ὡς τοιοῦτον ὑπέχον εὐθύνας διὰ πάντα τὰ τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ, ἅμα μὲν ἐξασφαλίζει τὴν κυβέρνησιν κατὰ πάσης διδασκαλίας ἀντιβαινούσης εἰς τὰ καθεστῶτα καὶ τοὺς κειμένους νόμους, ἅμα δὲ ἐξασφαλίζει καὶ τοῖς ὀρθοδόξοις λαοῖς διδασκαλίαν σύμφωνον ταῖς θρησκευτικαῖς, ἠθικαῖς καὶ κοινωνικαῖς αὐτῶν ἀνάγκαις, προσέχον ἵνα μή τι εἰς αὐτὴν δεισιδαίμον καὶ ἀγυρτι-

ISIS MANOGLIO

κόν, πεπλανημένον καὶ ἑτερόδοξον παρεισφρήσῃ. Ἀπαράλλακτον δ' ἑρμηνείαν εἴς τε τὰς διατάξεις τοῦ ὑψηλοῦ περὶ μεταρρυθμίσεων φιρμανίου καὶ εἰς τὴν ἐπὶ τῇ βάσει τούτων περὶ τῶν κοινοτικῶν ἡμῶν σχολείων νομοθεσίαν δίδωσιν ὁ σχολιαστὴς τοῦ χάτι χουμαγιοὺν Φουὰτ πασσᾶς, λέγων ἐν τῷ 10 ἄρθρῳ τοῦ ὑπομνήματος τῆς 25 μαΐου τάδε· «Προκειμένου »περὶ τῶν ἱδρυθέντων καὶ διευθυνομένων ὑπὸ τῶν κοινοτήτων »σχολείων, πληρεστάτη ἐλευθερία ἀφέθη αὐταῖς ὑπὸ τῆς αὐ»τοκρατορικῆς κυβερνήσεως, ἥτις οὐδέποτε ἐπεμβαίνει εἰ μὴ »ὅπως κωλύσῃ ἐν ἀνάγκῃ τὸ νὰ μὴ διαπιστευθῇ ἡ διεύ»θυνσις τῶν σχολείων τούτων εἰς πρόσωπα, ὧν αἱ ἀρχαὶ εἰσι »πασιφανῶς ἐχθρικαὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς κυβερνήσεως ἢ ἐναν»τίαι εἰς τὴν δημοσίαν τάξιν». Ἡ παρέμβασις ἄρα εἰς τὸ δικαίωμα καὶ καθῆκον τοῦτο, τὸ ἀπ' αἰώνων ἀδιαμφισβήτητον διατελέσαν, τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, ὅπερ ἀναγνωρίζεται ὡς ἐκ τῶν ἀνωτάτων καθεστηκυιῶν ἀρχῶν τοῦ κράτους, εἰς ἑτέραν ἀρχὴν ἐξασκοῦσαν τὴν ἐπὶ τούτου ἐποπτείαν δι' ὑποδεεστέρων ὑπαλλήλων, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἐμφαίνουσα φανερὰν δυσπιστίαν ἀποτελεῖ προσβολὴν τοῦ τε πατριάρχου καὶ τῆς ὀρθοδόξου κοινότητος, ἀντίκειται ὅλως πρός τε τὴν ἀπ' αἰώνων κρατήσασαν τάξιν καὶ πρὸς τὴν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χάτι χουμαγιοὺν κειμένην νομοθεσίαν, παρεμβάλλει δὲ, τολμῶμεν εἰπεῖν, πρόσκομμα καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐλευθερίαν τῶν θρησκευμάτων, καθόσον ἡ τιμαλφεστάτη τούτων ἐλευθερία ἐστὶ, νομίζομεν, ἡ τῆς θρησκευτικῆς ἀγωγῆς καὶ παιδεύσεως. Διὸ πεπείσμεθα ὅτι καὶ ἐπὶ τούτου ἡ σεβαστὴ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις εὐδοκήσει νὰ διατάξῃ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὸ πανάρχαιον καὶ οὐδέποτε διαταραχθὲν καθεστὼς καὶ εἰς τὴν ἀπαρέγκλιτον τήρησιν τῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χάτι χουμαγιοὺν τεθέντων νόμων.

Τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον, μετὰ τὴν ἀνωτέρω μακρὰν μὲν, ἀλλ' ἀναγκαίαν πρὸς ἄρσιν πάσης παρεννοήσεως καὶ πρὸς πλήρη διαφώτισιν τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως ἀνάλυσιν, ἐν ᾗ νομίζει ὅτι παρέθετο ἀναντιρρήτους καὶ ἀναμφισβητήτους ἀποδείξεις ὅτι οὐδὲν πλέον αἰτεῖται ἢ τὸ ἀπαρασάλευτον τῶν ἱερῶν κανόνων, τῶν ἐκκλησιαστικῶν διατάξεων, τοῦ ἀδιακόπου ἐθίμου, τῶν διακελεύσεων τῶν ὑψηλῶν βερατίων, τῶν διατάξεων τοῦ ὑψηλοῦ περὶ μεταρρυθμίσεων φιρμανίου, τοῦ διαυτοκρατορικοῦ χατίου κεκοσμημένου, καὶ τῶν ἐπὶ τῇ βάσει τούτων συνταγέντων καὶ δι' αὐτοκρατορικοῦ ἰραδὲ κυρωθέντων κανονισμῶν, πέποιθεν ὅτι ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις εὐδοκήσει ν' ἀνομολογήσῃ ὅτι ἡ ἀποδοχὴ «τῶν ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς τακριρίοις καὶ ἐν τῷ ἀπὸ 22 ραμαζὰν 1300 πατριαρχικῷ ὑπομνήματι οὐδόλως θέλει προσθέσει εἰς τὰ προνόμια, ἅπερ κέκτηται τὸ πατριαρχεῖον καὶ ἅπερ τὸ κρατος διετήρησε μέχρι τοῦδε, νέας ἄλλας παραχωρήσεις», ἀλλ' ἔσται ἁπλῶς καὶ καθαρῶς ἡ ἐπάνοδος εἰς τὸ καθεστὼς, ὅπερ Μωάμεθ ὁ πορθητὴς καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ, ἅμα μὲν ἐκ μεγάλης πολιτικῆς περινοίας, ἅμα δὲ ἐκ τῶν γενναίων αὐτῶν προθέσεων, τοῖς μὴ μουσουλμάνοις αὐτῶν ὑπηκόοις ἐκύρωσαν, ὁ δ' ἔνδοξος πατὴρ τοῦ νῦν εὐκλεῶς αὐτοκρατορεύοντος ἔτι μᾶλλον ἐξησφάλισε, βάσιν μὲν τὰ προνόμια ταῦτα τοῦ δημοσίου δικαίου καὶ τῆς ἰσότητος τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ θρησκείας βαλών, αὐτοβούλως δὲ ταῦτα ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τοῦ διεθνοῦς δικαίου ὑποβαλὼν καὶ ἐπεκτείνας γενναίως ταῦτα πρὸς ἐξασφάλισιν νέας θέσεως εἰς τὰς χριστιανικὰς κοινότητας, θέσεως συμφώνου πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ καὶ πρὸς τὴν θέσιν, ἣν αὕτη κατέχει μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν, καὶ ἐγκαινιζούσης νέαν ἐποχὴν εὐημερίας καὶ εὐδαιμονίας καὶ πλήρους ἰσότητος τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ. Τὴν ἀ-

SISMANOGLIO MEGARO

παρέγκλιτον τήρησιν τῶν ἀνέκαθεν κεκτημένων δικαίων αὐτοῦ καὶ τῶν ἐκ τῶν μεγάλων ἀρχῶν, ἃς προεκήρυξε τὸ ὑψηλὸν τοῦ ἀειμνήστου σουλτάνου Ἀβδοὺλ Μετζὴτ χὰν περὶ μεταρρυθμίσεων φιρμάνιον, ἀπορρευσάντων θεσμῶν αἰτούμενον τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον, ἀκράδαντον ἔχει πεποίθησιν ὅτι ἡ κυβέρνησις τοῦ ἐνδόξου υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ πατρὸς ἐπαξίως βαίνοντος καὶ μόνον, ὡς ἐκεῖνος, μέλημα ἔχοντος τῆς αὐτοκρατορίας τὴν δόξαν καὶ τῶν πιστῶν αὐτοῦ ὑπηκόων, ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ θρησκείας, τὴν πλήρη ἰσότητα, τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν, οὐδέποτε ἀνεχθήσεται ὅπως ἔστω καὶ ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία ἀφαιρεθῇ τῆς μεγάλης σελίδος, ἣν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους προσέθηκε τὸ ὑψηλὸν ἐκείνου περὶ μεταρρυθμίσεων φιρμάνιον, πολλῷ δὲ ἧττον διαγραφῇ τέλεον σχεδὸν ἡ σελὶς αὕτη, παραγνωριζομένης ὅλως τῆς ἀρχῆς τῆς πλήρους ἰσότητος καὶ ἀκυρουμένων παναρχαίων καὶ ἀδιαμφισβητήτων δικαίων, ἅπερ ἀναλλοίωτα τοῦ λοιποῦ ἀνεκηρύχθησαν. Ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις ἀνομολογήσει βεβαίως ὅτι τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον, εὐλαβούμενον τὰς δυσχερείας καὶ περιπετείας τῆς αὐτοκρατορίας, ἧς θεωρεῖ ἑαυτὸ ἀναπόσπαστον μέλος, μετὰ πλείστου σεβασμοῦ ἐζητήσατο πάντοτε τὴν πιστὴν ἐκτέλεσιν τῶν περὶ τῶν δικαίων αὐτοῦ καὶ τῆς μεγάλης ὀρθοδόξου κοινότητος κειμένων θεσμῶν· εἰ δέ ποτε καὶ κατὰ καιροὺς δίκαιά τινα αὐτοῦ παρεγνωρίσθησαν καὶ ἡ νόμιμος αὐτοῦ ἐξουσία ἐφάνη προσβαλλομένη ἢ περιφρονουμένη ὑπὸ τῶν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ ὑπαγομένων καὶ ἐδικαιοῦτο, κατά τε τὰς κειμένας διατάξεις τῶν βερατίων καὶ κατὰ τὰς διακελεύσεις τοῦ ὑψηλοῦ περὶ μεταρρυθμίσεων φιρμανίου, ἐξαιτήσασθαι τὴν ἀρωγὴν τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως, ἔπραξε τοῦτο μετὰ τοσαύτης εὐλαβείας, ὥστε ἡ αὐτοκρατορικὴ

κυβέρνησις, μὴ θεωρήσασα βεβαίως ἐπείγουσαν τὴν αἴτησιν ταύτην, δὲν ηὐδόκησε νὰ παράσχῃ αὐτὴν, ὡς ἐπ' ἐσχάτων ἔτι ἐγένετο καὶ ἐξακολουθεῖ γινόμενον, ἀθετουμένης ὑπὸ ἀνταρτῶν μοναχῶν τῆς νομίμου ἐξουσίας τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου. Ἀλλ' ἡ προφανὴς ἀλλοίωσις τῶν μέχρι τοῦδε ἀδιαμφισβητήτων τούτων προνομίων, ἡ παντελὴς ἀνατροπὴ τῶν βάσεων τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πλήρους ἰσότητος τῶν ὀρθοδόξων λαῶν, ἐφ' ὧν τὴν κηδεμονίαν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου ἀνεγνώρισαν καὶ ἐκύρωσαν οἱ ἔνδοξοι σουλτάνοι, περιάγουσι τὸ οἰκουμενικὸν τοῦτο πατριαρχεῖον εἰς τὴν ἀπόλυτον καὶ ἀναπόδραστον ἀνάγκην νὰ δηλώσῃ σαφῶς καὶ πεπαρρησιασμένως ὅτι ἐν τοιαύτῃ πραγμάτων καταστάσει, μὴ δυνάμενον πλέον εἶναι φρουρὸς τῶν δικαίων, ἅπερ διεπιστεύθησαν αὐτῷ καὶ ἅπερ ἀνετέθησαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, τῆς βασιλείας καὶ τοῦ ἔθνους, ἀπόλλυσι τὰς βάσεις τῆς νομίμου λειτουργίας αὐτοῦ. Δηλοῦν τοῦτο τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον ἐκφράζει καὶ αὖθις τὴν ἀκράδαντον πεποίθησιν ὅτι ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις εὐδοκήσει, μὴ ἀνεχομένη τὴν παῦσιν τῆς νομίμου αὐτοῦ λειτουργίας καὶ τὴν ἐκ ταύτης προερχομένην βλάβην εἰς τὸ ὀρθόδοξον θρήσκευμα, ἵνα διατάξῃ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν ἀπαρέγκλιτον τήρησιν τοῦ ἀρχαίου καθεστῶτος, νέαν προστιθεῖσα ἔνδοξον σελίδα εἰς τὰ χρονικὰ τῆς αὐτοκρατορίας ταύτης καὶ νέους ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν ὀρθοδόξων λαῶν τίτλους εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν γαληνότατον ἡμῶν ἄνακτα, τὸν ἄξιον υἱὸν τοῦ ἐγκαινίσαντος ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ νέαν ἐποχὴν εὐδαιμονίας καὶ πλήρους ἰσότητος τῶν ὑπηκόων αὐτῶν.

(Ἕπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν Μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Μικτοῦ Συμβουλίου).

SISMANOGLIO